
הכתב
ירושלים

כתבי אביגדור המאירי

ספר חמישי

בשם רבי ישו מנצרת

ספורי מלחמה III



הוצאת „למען הספר" תל־אביב
מטעם ועד „הכתב" ירושלים
תרפ"ח

הֶעָרָה.

בין הספורים הללו ישנם שהופיעו בתרגומים לועזים בנוסח אחר מקוצר ומשונה· המבחין בין שני הנוסחאות יראה תיכף את הסבה: הנוסח המקוצר היא נוסחה של המִפקדה העליונה, שלא נתנה לי לשלח מן החזית את תרגומי ההונגרי, שאני בעצמי תרגמתיו, בשלמותו· „לא מצא חן בעיניה" וצותה עלי לשנותו לפי הרוח הפטריוטי־הצבאי שלה· ותרגומי ההוא, ה„מתוקן" על־ידה, שִמש מקור לתרגומים אחרים·

מן הספר הזה נדפסו מאה העתקות על
ניר משובח, מסומנות במספרים ובכריכה
מיוחדת. המעטפה, הסמל ואותיות השער
צוירו בידי יעקב בנאור־קלטר. הגלופות
נעשו בידי נ. חבקין. נדפס בדפוס
„השחר" תל־אביב. יצא מטעם ועד
„הכתב" בהוצאת „למען הספר" תל־אביב.

הַקְדָמָה.

הַנּוֹדֵד בְּמֶרְחַקִּים יֶחֱזֶה לִפְרָקִים
דְּבָרִים מַחְפִּירִים פְּנֵי כָּל־הַפְרָזָה,
וּבְבֹאוֹ לְסַפֵּר יִלְעֲגוּ בַשְּׁוָקִים
אִם יִמְסוֹר לְקוֹרְאָיו כָּל־מַה שֶׁחָזָה.
הֶהָמוֹן הַנִּבְעַר לֹא יַאֲמִין וְיָקִים,
רַק הַמּוּרְגָּשׁ בְּחוּשָׁיו וּבְדַעְתּוֹ הָרָזָה.
וּלְפִיכָךְ – לַחֲסַר הַנִּסָּיוֹן וְהַטַּעַם
יָדַעְתִּי, לֹא יַאֲמְנוּ דִבְרֵי הַפַּעַם.

אַךְ אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה – אֵינֶנִּי מַשְׁגִּיחַ
בְּקוֹל אֲסַפְסוּף – – –

(אָרִיוֹסְטוֹ: „אוֹרְלַנְדוֹ הַפֶּרֶא" VII).

רִצְפָּה בַּת אַיָּה.

וְלֹא־נָתְנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לָנוּחַ
עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְאֶת חַיַּת־הַשָּׂדֶה
לָיְלָה׃

שמואל

רִצְפָּה בַּת אַיָּה.

לְמָרַת פְרִידָה צֶ'רִיקוֹבֶר הַיְקָרָה.

האונטראופיציר בא משליחותו ומודיע לי:

— „האויב פנה עורף ועזב את המערכה. איזה שד החריד אותו פתאום, או שזה מין־ערמה מצדו. על־כל־פנים: הוא ברח. הלכנו והלכנו ולא מצאנו שום איש. בעומק שלשה קילומיטרים אין ריח אויב. הכפר באזארה נקי לגמרי. נקי, אדוני, נקי הכפר האומלל. גם את האשפה שבתוכו חטף עם עצמו מזה־רעב הַלָּהִי. הכל חמס, הכל לקח השודד הארורי. אלא, שלִימִינו של הכפר, לא רחוק ממנו, ישנה איזו אחוזה חרבה עם חצי בית ורפת בלי גגי. כשקרבתי אל הבית הנהרס למחצה, ראיתי אשה עומדת על הפתח הפתוחי. אשה פרועת שער וקרועת בגדים, עומדת ועושה תנועות בידיה, כמי שמַתרה בנו, שלא נגש אל הבית. האשה, כמדומני, יהודיה. תנועותיה היו משוגעות ונוראות כל־כך, אדוני, עד שאמרתי בלבי, חשבתי אדוני, בודאי מתחבאים שם אנשים בבית, אנשים מן האויב,

בזו ופעם בזו, התחילה מנופפת אלינו, שלא נגש אליה· הלכנו הלאה· ובמדה שקרבנו אליה, הרחיבה היא את תנועותיה המוזרות בידיה וברגליה ואנקתה הפנימית, החשאית והצרודה התחילה מתגברת, עד שהיתה לצעקה גלויה, לבכיה איומה וכואבת, מעורבת במלים מקוטעות ובלתי־מובנות על בוריך· ומכל בכיה מנסרת זו לא הבנתי רק דברים הללו:

— מיין איינציג קינד, מיין קדיש׳ל לאסט מיר לעבן! גזלנים! (את הבן־היחיד שלי, את הקדיש שלי הניחו לי! גזלנים!)

בתחלה חשבתי: טועה אני, אינני מבין אותה· הרימותי את האקדוח שלי וקרבתי אליה· עכשו כבר השתפכה הבכיה שלה לתחנונים רַפים, המסמרים את השער והמחלישים את שרירי הידים· ופתאום עזבה את מקומה, שלא זזה ממנו עד עכשו, וכמי שאינה נותנת לי ללכת הלאה, עמדה כצלב חי וחסמה בעדי את הדרך· פניה התעותו ובעיניה הלחות, האדומות והבולטות בערה להבה נוראה ומאיימת, אבל מלאה תחנונים ובקשת־רחמים·

שלא ללכת הלאה — אי־אפשר לי, סכנה צפויה לי פה· מי יודע, מה שם בבית? הכינותי את אקדוחי כלפי פניה·

האשה נשתתקה, אבל לא זזה ממקומה· בעינים בולטות ועגולות עמדה והביטה בי· ורק כשראתה, שנכון אני לירות בה, נפלה על ברכיה ובמועל־ידים, בקול צרוד ונחנק, בלשון חציה פולנית וחציה אשכנזית מקולקלת

האורבים לנו ואנחנו, הרי אנחנו רק שלשה, ועמי ביחד ארבעה במספר והאשה מתרה בנו בסימנים, שלא נתקרב שמה. ולפיכך לא הלכתי הלאה, אלא חזרתי להגיד לאדוני ולבקש, שיואל־נא לתת לי עוד אנשים אחדים וביניהם גם איש המבין את הלשון היהודית, כדי שנוכל לדבר אתה. מי יודע, מה שם.

— שטיא אתה, אחא — אמרתי לאונטראופיציר הנאמן והדיקן — אלא, שאם נחוצים לך אנשים — הא לך כל הפלוגה שלי!

ואולם — חשבתי — מכל־מקום מוטב, אם אני בעצמי אלך ואראה, מה טיבה של אותה בריה ושל אותו בית שם.

לקחתי עוד אנשים אחדים והלכתי עמהם.

הכפר הנזכר באמת היה נקי נקי ממש: מכל נכסיו הכל החריבו בו, הכל חמסו, הכל לקחו. חוץ מן החתולים המיללים, שאבדו את בעליהם, לא היתה שם בריה חיה. אחרי שעברנו את הכפר המת, הרחק כמאתים פסיעה לימינו, ראיתי את האחוזה הנחרבה. העמדתי את האנשים שלי בשורה לרחבה וכך קרבנו אל החורבה. בינתים הסתכלתי דרך המשקפת שלי וראיתי ברור: אשה עומדת לפני הפתח. אבל במצב מוזר ונוגע עד הלב: שתי רגליה כאילו נשתרשו בקרקע שמתחתיה ושתי ידיה כאילו נצטלבו אל שתי המזוזות. שערה פרוע, בגדיה קרועים, פרומים ועיניה, עד כמה שאפשר היה לי להבחין דרך הזכוכית, עגולות ובולטות עד־כדי אימה. קרבנו, אלא שברגע שהאשה ראתה אותנו, אֲנָקָה פתאומית וחשאית קורעת לב התמלטה מקרבה ובידיה, פעם

וקולה נחנק בדמעות, שהשתפכו מעיניה הפתוחות כשתי מעינות־קללה, הרבה, בטיפות כבדות ודלוחות, בשפע, כהר־קרח שנמס.

שנים מאנשֵי החזיקו בה בכח ואני נכנסתי אל תוך הבית.

כשפתחו את הדלת הפנימית – עמדה בי דפיקת לבי לרגעי. על הארץ: חררה של־דם רחבה, כחתיכת־מרבד אדומה, ובתוכה שלשה ילדים מוטלים מתים.

ושם בתוך הערס מונח תינוק כבן־שנה בערך ומשתעשע בידיו וברגליו הרכות.

עצמתי את עיני. בזה אי־אפשר להביט. זה יותר אפילו מכפי כחו ויכלתו של חייל מלומד־הרציחה.

נגשתי אל העריסה ונטלתי את התינוק הרך בידי. התינוק – בריה קטנה נפלאה ונחמדה, ציור־רובֶּנס חי ומפרכס – פשט את שתי זרועותיו הקטנטנות, הרכות והחמות וחבק את צוארי עד כדי־חניקה. באהבה אלמת, בלחיצה מבורכה ובנהימה יונתית אומללה.

בלבי עברה צמרמורת חמה. בשעה שכזו אי־אפשר אפילו לנשק בריה קטנה זו.

אחר־כך הסתכלתי בו וראיתי פיסות־קלף אחדות תלויות לו על צוארו הרך: א ר ב ע „מ ז ו ז ו ת" מ ל ו כ ל כ ו ת ב ד ם.

אמצתי את הקטן אל לבי ונשקתי לו. עכשו התחילו שתי העינים השחורות, הבהירות, עיני הילד זולגות דמעות.

התחילה מתחננת אלי, שארַחם עליה, שהיא נקיה מעון ושילדיה גם כן תמימים ובלתי־אשמים — —

הדבר נעשה לי ברור: בריה אומללה זו משוגעת היא. טמנתי את האקדוח ושדלתי אותה בדברים. הנחתי את דעתה, שלא אעשה לה כל־רעה ורק את הבית עלי לבדוק. האומללה קמה על רגליה, עוד הפעם הבליטה את עיניה האפלות־האדומות ובמצב זה, כשפניה כלפי פני, חוזרה לאחור ועמדה על מקומה הראשון — — ושם אצל הבית, שוב עמדה כנצלבה ובבכיה רכה וארורה התחילה מבקשת מאתי, שלא אכנס, שלא אדרוך על מפתן הבית.

בארתי לה שאי־אפשר שלא להכנס. עלי לדעת מה שם. האומללה לא שמה לב לדברי; עמדה כקפואה ולא נתנה לי להכנס.

שוב הרימותי עליה את האקדוח. בינתים העיר לי אחד מאנשי, שדם נוזל לה משתי רגליה למטה והיא כבר עומדת בשלולית של דם. — — הסתכלתי היטב: אמת. שלולית של־דם קטנה מתחתה.

— מה זאת? —

עשיתי פסיעה כלפיה, וברגע זה, כמי שנכונה לכל הפורעניות שבעולם, הבליטה את החזה ובקול מנסר צעקה:

— יְהֵה, ירה, גזלן נבזה! הרגני אכזר, הרגני — — הרגני — — בבקשה — — הרגני־נא — — הן כבר אחת היא לי — — אין מי שיאמר אחרַי קדיש — —

— מן המרתף הוצאתי אותה בחזקה — אמר שפירא· — לא חפצה לצאת משם מתוך פחד·

העלמה היא כבת שש־עשרה בערך, פניה: אימה מגושמת· שערה מלוכלך בדם קרוש· נדהמה היא ואינה יכולה לדבר· בתחלה עמדה רגע והסתכלה בנו בעינים עששות, כמי שמתעוררת מתרדמה, אחר־כך, כשהכירה אותנו, התנפלה על הילדים המוטלים בדם ופרצה בבכיה·

הגבהתי אותה מן הדם, לטפתי את ראשה, היא קמה ורק כעבור רגעים אחדים עלה בידי להביאה לידי דבורי·

— „אפרוחים קטנים — — אפרוחים יקרים — — אמרה מתוך גניחות ודמעות· — ילדים יקרים וטהורים — — אמי — — היכן היא אמי? —"

התנפלה על אמה, הכפותה על המטה, ונשקה אותה בשגעון· — השקיתי את העלמה קצת יין אדום, היא נחה מעט והתחילה מדברת, ממלמלת בבכיה:

— „אפרוחים תמימים — — קרבנות טהורים· הרוסים היו מתחבאים אצלנו· הם לא אהבו את הרוסים מעולם· האופיצירים היו מפתים אותם בממתקים, כדי שיספרו דבר־מה והם שתקו· לא גילו אף מלה ממה שידעו· ,הם לא ימכרו את המולדת', אמרו· ופעם, בלילה — אויה לי, אויה, כלנו היינו עֵרים, והם היו ישנים, הרוסים ישבו עמנו וִענו אותנו בשאלות· אחד מהם ישב על גבי מטתם כשהם ישנים והסתכל בהם, והסתכל וחכה — — ופתאום התחיל אחד הילדים מפטפט בחלומו — — אני הרגשתי

ובאותו רגע השתערה עלי האם, שהתפרצה מידיהם של שני האנשים, חטפה את התינוק מידי ובאהבה צורבת, זְעוּעַת־שבץ ומשוגעת אמצה אותו אל לבה וברחמים גדולים המה כיונה:

— מיין קדיש'ל! — (ה„קַדִיש" שלי)

עמדתי והסתכלתי כנדהם· וכעבור רגע השמיטה את התינוק מידה אל תוך הערס ושוב התחילה צועקת, שאל יעיזו לנגוע בבנה, פן תחניק אותנו —

מה עלי לעשות?

ובין כל אלה דמה הולך ונוזל, ונשפך מרגליה, מתחת לבגדיה, ובכל מקום פסיעתה היא משאירה אחריה שלולית של דם —

שוב אסרתי אותה ביחד עם אנשי, השכבתי אותה, כשהיא גונחת ומפרכסת כלביאה פצועה, על המטה ובדקתי את גופה, מהיכן דם זה בא בלי־הרף? — תיכף נודע לי: בירֵכָה השמאלית חָתוּך עמוק עד עצם הקולית, משם שותת וקולח הדם היפה, האדמדם והחם· פצע רחב וְטָרִי פעור באורך רבע אמה, המתחיל באגן־הירכים, הולך באלכסון דרך הוּרידים, שמהם שותת הדם, וגומר כמעט אצל הבֶּרֶךְ· —

גרוי־הקאה תקף אותי· האנשים חבשו את הפצע הפתוח·

בינתים נכנס אחד האנשים שלי, יעקב שפירא, כשהוא אוחז בידו עלמה צעירה, בעלת עינים מתיזות להב שחור ואימת־מות כאחת:

אותם, את ראשם, את גופם בדם ואמרה: ,כך, יבואו הרוצחים הללו ויראו את הדם, וישוך זעמם'.

„באותו רגע שב אותו האופיצר וראה ודעתו נחה — — וכבר היה נכון ללכת — — אלא שבינתים זזו הילדים, האופיצר לקח את אקדוחו וירה בהם עוד, אף־על־פי שחשב אותם לשחוטים· — אני נמלטתי החוצה ונחבאתי במרתף· — אויה לי, אויה — — למה זזו? — — אפשר היה כך להציל אותם — — אוי לי ולחַיַי — — אִמִי! — — הצילו את אמי! — —"

והלכה אל הערש, התנפלה על התינוק ואמצה אותו אל לבה·

האֵם שוב התחילה נאבקת עִם האנשים שלי· העלמה נגשה אל המטה והתחילה מבקשת את אמה, שתרחם עליה, שתתן את עצמה לחבוש ולרפאות· האשה לא הבינה את בתה· — — העלמה פנתה אלינו:

— „אם יש ביניכם יהודי — התחננה בקול צרוד — בבקשה מכם, יאמר־נא קדיש — — קדיש יאמר נא ואז תתקרר, אפשר תתקרר דעתה של אמא — — בבקשה"· — —

יעקב שפירא עמד על הגופות המלוכלכות בדם והתחיל בכונה: — „יתגדל ויתקדש שְמיה רבא" — — —

האם האומללה הזדקפה רגע, בעיניה נראו אגלי דמעה, הקשיבה אל התפלה הנוגה, האפלה ואחר־כך התפרצה בבכי חם, רך ומרפא — — —

שני מעינות של־ברכה, העלולים להחיות את המת·

חפרנו שלשה קברים קטנים ובקדושה עצובה הבאנו את הקדושים הקטנים שלנו לקבר־ישראל·

בסכנה, חפצתי להקיצו והם לא נתנו לי. והילד מדבר, הבכור שבהם, מדבר — — מדבר מתוך חלומו, פולנית, והם הבינו. — — אנחנו, אני ואמא התחלנו מתחננות; לא הועיל. — — אוי לי — — אויה — — והאופיצרים קמו ואמרו: עכשו ברור לנו הכל. אחר כך העמידו עלינו שני שומרים והלכו למקום־שהוא. לאחר רגעים אחדים בא אחד מהם בחזרה ואמר לאחד השומרים: ,אני הולך מזה ואתם שניכם תעשו להם לממזרים הללו קץ! תשחטו אותם, את שלשתם בבת־אחת! הבנתם?! — אחר כך אני אשוב ואראה, אם מלאתם את פקודתי כדין!' — והלך לו. אנחנו השתטחנו לרגלי השומרים — — הם לא היו רשעים — — אלא שלא העיזו. — — אמא התחילה לצאת מדעתה, התחננה אליהם, שימיתו אותה במקומם. הם לא חפצו, אי־אפשר. — — אני נשקתי את רגליהם, בכיתי, צעקתי, אמא מרטה את ראשה, הילדים הקיצו משנתם, חפצו להמלט, אי־אפשר היה. — — אחר־כך אמר אחד השומרים אל אמא, שתתן היא להם עצה מה לעשות? — — אמא כבר היתה משוגעת למחצה, הלכה אל החדר השני, הביאה משם סכין גדול, הרימה את בגדיה וחתכה את הירך שלה לארכה. אני חפצתי לעכב בעדה, היא השמיטה אותי, וכך עמדה באמצע החדר. הדם קלח מירכה, וכשנעשתה סביבה שלולית של־דם, אחזה בילדים ואמרה להם: ,ילדים, שכבו אל תוך הדם! שכבו תיכף ומיד אל תוך הדם!!' הילדים לא חפצו והיא אחזה בהם, הטביעה אותם בדם וצותה עליהם לשכב שם בלי תנועה. — — הכתה אותם והם שכבו. — — היא לכלכה

בְּשֵׁם רַבִּי יֵשׁוּ מִנְּצָרֶת.

בעל הפנטסיה הגדולה ביותר
הוא — הבורא־עולם.
(מתורתו של סבי).

בְּשֵׁם רַבִּי יֵשׁוּ מִנָּצְרַת.

(איך נעשיתי שָׁב בין לילה)

מי מכם זכה לראות את חפירת קברו? —

אֶל המלחמה עשה עמי גם חסד זה, בהיותי בשבי במשך אשמורה אחת.

*

בתור חלוצים שֻׁלחנו כלפי מערכת האויב. חֲמֶשְׁתֵּנוּ. על פי מקרה היינו שלשה יהודים ושנים לא־יהודים. כשאני לעצמי איני אוהב הבחנות שכאלה: „יהודי — לא־יהודי", אלא שבעֻבדה זו, שאני מספר כאן, לא שאל אותי הגורל, אם מבחין אני בין יהודי ובין לא יהודי. אנוס הייתי להרגיש את יהדותי — ועד כדי זועה.

ובכן: שלשתנו היינו יהודים, ושנים מאדיארים. כבר עלה בידינו להשיג דברים חשובים מצד המערכה השניה, ופתאם — נפלנו בפח. החלוץ של האויב הקיף אותנו מכל צד — ואין מפלט. נלכדנו; בשעה העשירית בערב.

שובינו, כשלשים במספר, הוליכו אותנו אל כפר קטן וחָרב למחצה. לא זכו להוליך את כלנו עד הקומאנדאנט

כבוד והודיע לו, שהביא שבויים אבסטריים. האופיציר היה כבר נראה־ואינו־רואה מחמת שתיה, הביט עליו בעינים מעֻרפלות, וכמי שמבין אותו אמר לו: „טוב, הסתלק". אלינו לא פנה, לא ידע אפילו על דבר יֵשותנו הזעירה, וְזמר לו ושתה. והמסֻבים – אחריו. אחד מהם התחיל גועה בשיר יהודי, אלא שזה לא הפריע את האחרים, שלא דקדקו כלל בְחֻקי ההרמוניה וגעו כל־אחד בשיר מְיֻחד לעצמו.

בינתים הסתכלתי מסביב לי. הקירות מלאים תמונות קדושות וקורי־עכביש, שכמעט נקרעו מרב האבק שעליהם. עַל המִטה סרוח כעין אופיציר ונוחר מעומק חטמו. נחירה זו התאימה במדה לא מעטה אל הימנון־הטומאה של חבריו. על הכירים דולקת אש ועליה מחבת מלאה חתיכות־חזיר, המתיזות ורותחות ברוגזה. הריח הנודף מהן גם הוא מתערב עם צחנת היין ועם העשן להרמוניה מדהמת ומגרה להקאה. ותחת השלחן שוכב איש – בלי תנועה. הסתכלתי בו היטב – אין לו ראש.

כל גופי נזדעזע. השכרון, המדהים אותי, פג ממני. מבלי משים הבטתי בפני חברי.

– היכן הוא הראש?

מצאנו אותו: הראש היה על השלחן. בין הבקבוקים והכוסות הרבים, בתוך שלולית היין האדום, עמד הראש. כן, עמד, על חצי העורף שלו. – – – עיניו פקוחות למחצה, ובפיו – סיגרה עוממת.

לא היה קשה להכיר: ראש יהודי. – מי אשר לו שפת שֵׁדים ורוחות טמאים, ימצא נא מלים לאותו הרגש,

שלהם: אחד מאתנו, מאדיארי, נמלט באמצע הדרך בחזרה. — ואחר שבדקו אותנו בדיקת חמץ כדין ובערו אפילו את מטפחות־האף שלנו — הכל היו בעיניהם לחמץ בשבילנו — הובילו אותנו אל הקומאנדאנט. קרבנו אל צריף נמוך שבכפרי הצריף: בנין רעוע מצופה קש רקוב, וכֻלו דומה לבֶן דלת־העם שבגליציה. כובעו, כלומר: גגו, מופנה הצדה ומחורו האחד נשקפת אזנו האחת: איזה סמרטוט שבעליה; עיניו הקטנות, האפלות תמיד והפתוחות רק למחצה — חלונותיו — ממצמצות עלינו במבטן הערום, ששנאה כבושה, שנאת הארחי־פרחי המושל בכפה לרגע, נשקפת אלינו ממנו. אלא שמתוך כמין־בית זה התפרץ אלינו קול ענות שכרון, קול מתהוללים, הלומי משקה ושירה. — תכף הכרנוה: זוהי הקומאנדה הרוסית.

הכניסו אותנו אל תוך הצריף השבור. כשנפתחה הדלת חם מעֹרב צחנת יין־שרוף ועשן מחניק זרם עלינו. כאלו פותה הוא את פיו המְנֻול ומהביל עלינו בזוהמת רֵאָתו הסבואה, המסמאה את העין, מאטמת את האזן ומטמאה את הנשימה.

כשפתחנו את עינינו — עמדה לפנינו תמונה פרועה: שלחן ערוך ומלא בקבוקים וכוסות, העומדים בשלולית של משקאות שונים בצבעם ובצחנתם, שנשפכו תחתם. סביב השלחן היו מסובים חילים, אופיצירים רוסים שונים: רגליים, פרשים, קוזאקים וסתם שכורים, השותים ומעשנים ומתהוללים בהרחבת דעתם, המטורפת כבר למחצה. האונטראופיציר הרוסי, שהוליך אותנו, עמד לפני אחד מהם במצב של

– אני, – ענה חברי השני בקול רועד, בלי שום צבע.

– כֻּלכם יהודים! תפת וזעם! כנופיה של יהודים! וגם אתה? – פנה אל המאדיארי.

– אני... לא.

– ובכן: שלשה יהודים, – אמר האופיציר, – טוב מאד.

– מצוין! – ענה אחריו אופיצר שני – בשעתו באו, חי נפשי, בשעתו –

– היודעים אתם, יהודים, מה היום?

נזכרתי שהיום הוא הג־הולדתו של הנוצרי אצל הרוסים. שתקתי והאופיציר הוסיף.

– היום יום קדוש הוא, יהודים, חג גדול. יום הולדתו של בן־אלהים. אתם יודעים, מה זאת?

– כן! – ענינו קול אחד, קול יבש.

– טוב; בודאי יודעים אתם. אתם הלא מחויבים לדעת את החג הזה יותר ממנו, מן הנוצרים. הלא בשלכם בא לנו החג הזה. אתם הייתם מסַיעים לזה, שהמשיח טהר אותנו מכל חטא ועוון במכאוביו אשר נשא – ולפיכך, בתור תודה תחוגו אתנו ביחד את החג הזה. מאין אתם? יהודים?

– מהונגאריה.

– מהונגאריה? – כן, כן, כמְדֻמני, שכבר שמעתי, שיהודי הונגאריה הם מומחים לזה – אמרו נא, יהודים, האמת היא, שאצלכם, שאתם היהודים בהונגאריה, מומחים אתם לשתות דם נוצרי?

שפעפע בדמי ברגע ההוא. גופות־מתים, קטועות, פצועות, כרותות־אברים, אינם דברים היוצאים מן הכלל במלחמה. הלא לשם כך היא מלחמת היושר והחופש. אבל מראה זה – זהו קצת יותר ממה שהיושר והחופש יכולים ללמד עליו זכות.

כל זה אני חושב עכשיו, כמובן, בשעה שאני כותב את העובדא הזאת; אך בשעת מעשה לא חשבתי מאומה. ערבוביה של עשן הסיגרות, של צחנת המשקאות הבלולים בדם אדם, שהיה עודנו חם בודאי, טשטשה את מוחי לגמרי. עיני התחילו לרקד בחוריהן, לבי התחיל מִתְרומם ועולה אל גרוני, על לשוני הרגשתי כעין טעם של ריר מתוק ומלוח כאחד, ובראשי התחילו מופיעות צורות ותמונות של שאול תחתית.

ממהומה זו העיר אותי קולו של ראש המסובים, הקומאנדאנט:

– מי בכם הזקן במעלה?

בלעתי את רוקי המגועל, הֶחָמים, ראשי התחיל להסתובב עלי.

– אני.

– אתה יהודי?

– כן.

– טוב מאד. מי עוד יהודי ביניכם?

– אני, – ענה אחד מחברי.

– זאת אני רואה. הערמה על פניך שוכנת. ומי עוד?

המאדיארי שתק. הסתכל בי ושתק. הסתכלותו זו הכניסה בי רגש לא נעים. דומה היה, כאלו מתירא הוא ממני. פניתי אליו ואמרתי לו:

– אמור, אמור, אַנְדְּרָש; אמור מה שאתה יודע.

המאדיארי שעמד עד עכשיו במצב של כבוד כלפי האופיציר, שִׁנה את מצבו כדין, ובפנִיה חַדָּה פנה אלי ואמר בקול בטוח וקשה, בלשון מאדיארית:

– אדוני! – אני אינני אומר כלום! אני לא אשקר לו לאותו החזיר!

האופיציר נתמלא כעס, על שהוא מדבר אלי ולא אליו. אמרתי לו שידבר אל האופיציר ולא אלי. המאדיארי לא זז ממצבו:

– מה אדבר לו לאותו החזיר המגואל?! – אמר לי בפנים אדומים.

האופיציר קם ממקומו בכעס וגער בו בשינים חורקות. המאדיארי זז ממצבו, פנה אל האופיציר ואמר לו בלשון רוסית־אוקרינית משובשת:

– אני לא אשקר! – מאדיארי אני!

את המלים האחרונות הטעים בקול מנסר כל כך, שהאופיציר לא ענה אותו כלום; חייך קצת ואחר כך פנה אלי:

– אתם עושים את מעשיכם באפן מצוין – אמר אלי בלעג – באפן מצוין בולמים אתם ומחנכים את הבהמות שלכם. ובכן: אי אתה חפץ להודות כאיש ישר?

המצב היה ברור לי. צדקתי על עצמי את הדין למפרע ואמרתי:

שתקנו. עמדנו כנדהמים ושתקנו. מה אפשר לדבר פה?

— ובכן, מה אתם שותקים? הלא סוד גלוי הוא. — אמר נא, בבקשה, — פנה אלי — אתה הנך הזקן־במעלה שבכם, אתה בודאי יודע יותר מהם: איך לוקחים היהודים אצלכם דם נוצרי?

עוד פעם בלעתי את הריר שבפי הדומה למוגלה ושתקתי. והוא הוסיף:

— הגם אתה שותק?! מדוע אתה שותק? זה לא יפה מצדך. היתכן כך, לשתוק? אם כך, אמר נא אתה — פנה אל המאדיארי — גם אתה יודע בודאי: איך שותים היהודים אצלכם דם נוצרי? איך שותים הם את דמכם?

המאדיארי זקף את קומתו כדין החילים, השתעל ואמר:

— אדוני האופיצר! אצלנו אין היהודים שותים דם נוצרי! אין אצלנו זוללי אדם!

האופיצר נענע בראשו:

— בן איזה דת אתה? — שאל בתמיה — אתה הנך נוצרי?

— כן.

— ובכן? בתור נוצרי, בתור בן דת־הנוצרי אתה מכסה על פשעי היהודים? או אפשר מתירא אתה מהם? מה?

— לא.

— מובן מעצמו. כבר אין לך מה להתירא מהם. פה בתוכנו לא יעשו לך כל רעה. ובכן, אמור בלי פחד, הכל, סַפֵּר, כל מה שאתה יודע —

עָצמנו את עינינו והחזרנו את ראשינו כלפי הכתל. הריר שבפי נתיבש, לא היה לי מה לבלוע׳ וכעין מחטים דקדקות עמדו לי בגרוני באלכסון׳ לבי התחיל משתלשל ויורד בי מטה מטה׳ — נשענתי אל הכותל׳ על שכמי הרגשתי איזה משא, משא כבד — חברי נשען עלי׳ הכותל היה טחוב׳ רגש נעים, קר. לרגע הרגשתי כעין גרוי־הקאה׳ איזה קול פעמון׳ צלילים נעימים׳ השעון שעל הכתל מכה — שמונה, תשעה, עשרה — שלשה עשר — עשרים — שלשים ושנים׳ — אין סוף. הפסקתי את המניה׳ יכה לו׳ — צחוק פרוע — „לסלסל את השפם" — „יְפֵהפֶה" — „יהודי יפה" — —

קול מזועז העיר אותי:

— ומה יהיה עם ארוחת הערב, ילדים?!

— תיכף ומיד, אדוני הנאור!

פקחתי את עיני: החייל העומד על הכירים מושיט את המאכל לכל אחד ואחד והמסובים אוכלים׳

האופיציר פנה אלינו:

— שבו עד אשר נגמור.

מאחרינו עמדה ספה ארוכה׳ ישבנו עליה׳ הישיבה באה בשעתה׳ כבר עמדתי כשכור׳ הרגשתי, שהדם הולך ויורד בי, אל הרגלים׳ הרגלים עיפות מלשאת אותי׳ אני מסתכל בחברַי: אין איש מהם מביט כלפי השולחן׳ העינים עצומות׳ ועל השולחן: הראש עם הסיגרה; הוא רטוב כלו מיין׳ שוב הרגשתי גרוי־הקאה׳ קיבתי מתכוצת׳ „צריכים להאכיל גם את היהודי" — „לפתוח את פיו

— אדוני האופיציר! ברור לי, שאתה יודע את התשובה על כל השאלות הללו כמוני אני. אתה הנך איש בעל תרבות, אופיציר, וגם אני אופיציר ואיני יכול לעשות שקר בנפשי. אנחנו הננו כלנו בידכם, עשו מה שאתם מוצאים לנכון לעשות עמנו. — חילים אנחנו ושבויים — השבויים שלכם —

האופיציר פרץ בצחוק:

— הא־הא־הא! אינך יכול לעשות שקר בנפשך? הא־הא־הא! גזע איש־קריות ואינך יכול לשקר! אך זה יפה: יהודי ואינו יכול לשקר. זה באמת מענין. — נו, תיכף נראה!

הוא מזג לעצמו ולחבריו ושתו. אז פנה אחד האופיצרים אל הגלגלת שעל השלחן:

— נו, יהודיון, מה אתה אומר על אחיך? יהודים נאמנים, האין זאת? הם אינם מגלים את סודותיכם. הם שותקים. שותקים הם כמוך, יהודיון.

המסובים פרצו בצחוק פרוע.

— כן, — אמר השלישי, — יהודי זה כבר שותק שתיקה גמורה. הוא לא ישקר עוד לעולם; הוא לא יגלה עוד שום סוד לעולם. — צריך לתת לו אש: הסיגרה שבפיו כבתה. — תנו לו אש.

אחד מהם, קוזאק בעל חטם מעוך ועינים קטנות כשל עכבר, הדליק גפרורית והגיש אותה אל הסיגרה הכבויה שבפי הראש החתוך. — הלהב התלקח קצת וחרך את שער השפם והזקן. — האופיצר שפך עליו כוס יין.

— שתוק, כלב נבזה! — גער בי — יהודי ארור! אני תיכף אלמד אותך פה לצוות! ובכן, אלכסי פיודרוביץ׳, — פנה אל אחד מחבריו, מה דעתך, באיזה מהם להתחיל?

— בזה, — ענהו הלה, כשהוא מורה על אחד מחברי, — זהו יהודי טפוסי, מובהק; חטמו ועיניו מעידים בו; חטם של נשר טורף. הא—הא—הא!

צחק וצנח על הספסל. שכור היה לגמרי.

— מה שמך?

— שמי — אברהם — אבר... — האופיצר הפסיק אותו באמצע:

— לא צריך יותר: אברהם ודי. ובכן, אברהם, שמע; שמעו כלכם: בית־דין של אופיצירים נמנה לדון עליכם. האשמה ידועה לכם למדי. נמנו וגמרו לעשות לכם מדה כנגד מדה; כלומר: אתם שותים דם נוצרי, ולפיכך אחד מכם מחויב לשתות דם יהודי. צריכים אתם לטעום סוף כל סוף טעם דם יהודי. שנית: אתם הצלבתם את בן האלהים לפיכך אחד מכם יהיה נצלב. ושלישית: אחד מכם יִקָּבר חי, כמו שבן האלהים היה קבור ואחר כך עלה מן הקבר. הבנתם?! — אמר ופנה אל השלחן, הקיש כוסו לכוסות חבריו ושתו. אחר כך שוב פנה אלינו:

— ובכן: אתה, אברהם, תהיה שותה דם, דם יהודי — ומה אתה אומר על זה? — אתה שותק? — עוד אפשר לך לדבר; עוד יש לך רשות.

— ...

ולהלעיטו" – „אורחנו הוא היום" – הסירו את הסיגרה" – „אין לו בטן" – „הא–הא–האו!" איזה פטיש הולם, הולם במחי· נשענתי בזוית· כף· טובי והפטיש הולם, הולם· „הא–הא–הא" – איזה קול מוזר בא כמו ממרחקים – קול רך ומתחנן: „מה אתם חפצים ממני?" – „אני יהודי פשוט" – „יהודי עני" – „יש לי בנים קטנים" – הגוף שמתחת השולחן התחיל מפרכס· העינים זולגות דמעות ומביטות – מביטות וזולגות דמעות··· ובבית, בעשן – מרחף כעין ·ערפל לבן, טהור, שקוף··· הנשמה מכה בכנפיה··· כצפור על ראשו של החתול, האוכל את אפרוחה – – –

* * *

גערה אכזרית החרידה אותי:

– קומו, יהודים! לא עת לישון היא עכשיו! חג קדוש! קמנו· גם המאדיארי קם.

– אתה שב לך, – אמר האופיצר, – אתה אינך יהודי!

– המאדיארי לא ישב· עמד, עמנו יחד·

– שב, אמרתי לך!

המאדיארי עמד על מקומו·

– שוטה! – אמר לו האופיציר – טפש! – הנה שוטה! – אמר אל חבריו – מאדיארי שוטה!

– שב, – אמרתי לו אני, שב לך, אנדרשי·

האופיציר רתח מכעס, נגש אלי וחטמו כמעט שנגע בפני; מפיו זרם עלי ריח יין ועיניו כמעט שעזבו את חוריהן:

— ...

אחזו בו! — צוה האופיצר לחבריו, — כפתו אותו!

אחד מהם נגש אל חברי, אחז בו וכפת את שתי ידיו ברצועה לאחוריו, אחר כך שם את ידו על מצחו, הטה אותו לאחור, שהפנים יהיו מופנים כלפי מעלה; והשני לקח את הכוס ודחק אותה אל פיו, אל בין שפתיו — הפה היה מהודק — — —

— פתחו את פיו! — צוח האופיצר והוא בעצמו לקח את הכידון מעל קנה־רובה אחד, תחב אותה אל פי חברי. הכידון נכנס בנקל — חברי כבר לא הרגיש בו, התעלף ונפל. הניחו אותו על הארץ והכידון בפיו, השינים סגורות, מהודקות זו לזו... האופיצר שם את רגלו האחת על חזהו של השוכב והטה את הכידון שבפיו הנה והנה... השנים חורקות בכידון, נשברות והפה איננו נפתח. לקחו עוד כידון, תחבו גם את זה. הפה נפתח. האופיצר שפך את הדם האדום אל תוך הפה. הדם נכנס, נכנס, ושב ויוצא מן הפה. חברי אינו זז, פניו לבנים כחולים. — הדם נוזל על לחייו משני הצדדים — הוא אינו זז. — ראשי מתחיל סובב־סובב, בלשוני אני מרגיש טעם דם, דם מלוח וחם — לבי כמו עמד מדפוק — ואת עיני אינני יכול להסיר מעל פני חברי — הן מביטות, מביטות. — אני מהדק אותן: אי אפשר — הן מביטות. — אני רואה — הוא מת?. — ופתאם — פרכוס נורא — חברי מפרפר בכל גופו, כבהמה לאחר שחיטה, ראשו מתכוץ לאחור, אל תחת ערפו, ומפיו מתפרץ קלוח של דם כלפי מעלה —

האופיציר חייך:

— לא אנחנו חורצים עליכם את המשפט. לא. שופט עליון הוא. יכולים אתם להיות מרוצים מפסק דינו. יהודי היה גם הוא פעם: ישו הנוצרי בן־האדם. רַבּי היה. רבי יֵשׁוּ בן יוסף. ובכן: בשם רבי ישו מנצרת — תנו הנה את הדם! —

אחד מהם מסר לו כוס מלאה יין אדום. כשהגיש אותה אל חברי, ראיתי והנה הוא דם קרוש מהול ביין. האופיציר הגיש את הכוס עד מתחת לשפתיו של חברי. ריח הדם הגיע עד לאפי שלי. חברי נרתע לאחור; הרים את ידו אל פיו; עיניו קמו. אחר כך חייך. הוא לא האמין.

האופיציר הרעים עליו בקול נחר:

— מה? אתה מחייך? אתה צוחק, יהודי ארור?! שתה, כלב נבזה! — חברי הפנה את ראשו הצדה. האופיציר כאלו פג כעסו קצת. — אינך חפץ? — אמר בקול שקט. — שתה, שתה; דם יהודי, כשר. — ואני — מכל מקום חשבתי, שמשטה הוא. אינני יודע, כיצד ומדוע, אך חיוך קל עבר גם על פני. האופיציר פנה אלי:

— גם אתה מחייך? — תיכף נראה, איך תמלא אתה את חובתך! — נו, אברהם, אני מצוה עליך, שתיכף ומיד תשתה את כוס הדם הזאת!

אמר ובידו השניה הוציא את האקדוח שלו, הרים אותו אל פני חברי והוסיף:

— אני מצוה עליך: תכף ומיד תשתה כוס דם זו, אם לא — פה תהיה קבורתך!

חברי שתק.

– מה שמך, בן כלבה?!

הוא שתק.

– אינך מדבר?! – ובכן נכנה אותך בשם יהודה – יהודה איש־קריות. נו, יהודה איש־קריות, אתה תהיה נצלב, כמו שאבותיך הצליבו את בן האלהים!

הסתכלתי בפני חברי: פניו היו אדומים ולחים. בלבי עבר איזה זרם צורב. עיני התחילו דומעות. – הנחתי להם: תדמענה, תשפענה את מה שבקרבם, תסתמאנה, תזלגנה מחוריהן. למה הן מביטות?

כשנגשו שני אנשים לכפות אותו, נרתע קצת לאחורי. אחר כן התחכך בי, הדק את גופו אל גופי, חבק אותי בידיו ולחץ אותי בכח גדול, עד כדי יציאת נשמתי. כך, כך, – אפשר שיחנוק אותי, אפשר שאמות. חבקתי אותו גם אני, את צוארו.

האנשים הפרישו בינינו. אותי דחפו הצדה ואותו אחזו בשתי ידיו והוליכוהו אל הכותל השני. על הכותל תלויה תמונה קדושה. שתי תמונות. האחת: אֵם עם בנה הקטן, והשניה, הנוצרי הצלוב. הוליכו את חברי לשם והסירו את התמונות מעל הכותל. – צלצול של כלי מכשירים. – מסמרות. – הוא נזדעזע בכל גופו ופרץ בבכיה. – בכה, בכה, בקול רם, בנהימה, כילד קטן, שהמורה האכזר שלו מתיר את הרצועה מעל מתניו, בכדי להכותו. בכה ולא אמר כלום. המאדיארי שלצדי עשה תנועה וקרא אליו:

ואחר הדם עוד איזה נוזל – הקאה עזה ונוראה, מלאה צבעים מעורבים, צהובים, כחולים· אדומים, לבנים··· הקלוח זולף על פניו בחזרה – עוד הקאה – על פניו של האופיציר· – הגוף מפרכס, מתחלחל עוד פעם, אחר כך משתטח לארכו, הרגלים רועדות, הראש מתרשל וצונח לצדו· – – מנוחה·

– כלב בן זונה! – התקצף האופיציר, כשהוא מקנח את הסחי מפניו· – הסירו אותו מכאן, השליכוהו הצדה! לקחו את המת והטילו אותו אל הכותל· האופיציר הרטיב את פניו באו־די־קולון, שהגיש לו חיל אחד, שתה כוס יין־שרוף, אחר כך פנה אל חבריו, שבמשך כל הנעשה הביטו בעינים שכורות, צחקו, סחו זה אל זה, „כך – כך" – „דם יהודי" – „צריכים סוף־כל־סוף" – „רק דם נוצרי שותים הם" – „בן כלב" – – ומי יהיה השני? שאל אותם האופיציר כמעט במנוחה, בלי שום התרגזות, אחר שתיה· – איזה מהם יְצֻלָּב?

– הזקן במעלה שלהם, – הראה אחד מהם עלי·

איזו מלה הזדקרה על לשוני – בלעתי אותה על כרחי· מעל מצחי התחילה נוזלת זעה, מתחת אזני, מקדקדי, משערי –

– לא, – אמר אחד מהם: – הזקן במעלה שלהם יהיה השלישי – הוא יקום תחית המתים·

שוב חפצה איזו מלה להתפרץ מגרוני – שוב חנקתי אותה·

– ובכן: זה, – אמר האופיציר והראה על חברי, – מה שמך?

המאדיארי לא שמע את דבריו, נגש עוד פעם אל חברנו האומלל, הושיט לו את ידו ולחץ אותו בכח וחום, בהסתכלו בעיניו, אחר כך חבק אותו היטב־היטב, עוד פעם הסתכל בו יפה־יפה ואמר בחשאי:

— השם יהיה עמך. אל תירא. הַראה להם לחזירים הללו, שגבור אתה גם למות.

נגשתי גם אני אל חברי — לא היה בי כח ללחוץ את ידו. — הם דחפו אותי הצדה. בינתים אמרתי לחברי איזו מלה — אני בעצמי לא שמעתי אותה. איזו מלה קצרה, נחנקה, שטופה בדמעות מלוחות. — וחזרנו אל מקומנו.

והם, האנשים — האנשים! — הם הניחו שרפרף נמוך אצל הכותל, העמידו עליו את חברי, הרימו את שתי ידיו לצדדים, לקחו מסמר ארוך — ואני מביט, מביט — ואינני עוצם את עיני. — תחבו את המסמר בכפו האחת. חברי לא השמיע קול, נשך את שפתו התחתונה ועוה את פניו. הם הכו על המסמר באיזה גרזן. חברי התחיל נושם נשימה עמוקה, ארוכה, מחללת כחליל מקולקל, והם מכים, מכים, המסמר נכנס בכותל. האופיצירים שותים ואחד מהם פונה לאחור ואומר: „כך, כך, ילדים". אחד האופיצירים יוצא החוצה. „תיכף אני בא" — הוא אומר. — מן הכף נוזל דם — דם אדום. גם אופיציר שני יוצא החוצה. ואני מביט, מביט, — מפנה את ראשי הצדה ומביט מן הצד. הם תוקעים את המסמר השני בכף השניה. חברי משמיע קול ארוך, עמוק, חלש, רועד, ככלב בוכה — הקול נעשה לשברים, הוא גועה, מטה את ראשו

— מה אתה גועה?! — צעק כמעט בקול רם, מגסר, אבל רך ומלא חמלה ואהבה, אהבה גדולה וחמה· — מה אתה גועה כשור? הנוצרי־המשיח רואה את כל זה, הוא רואה, הוא מביט, הוא לא ישכח· — תן לו לזקן שבהם אחת על פרצופו המנוול!! תן לו אחת ואחר כך הנח להם ויעשו מה שהם חפצים!

האומלל פנה אלינו ובכיתו התגברה· — בכיה מתאוננת, מתחננת אלינו לעזרה:

— מה הם חפצים? — הָמה בקול גלוי, רחב ונחנק בדמעות· — מה הם חפצים ממני?—מה — הם ח—פ—צים? — —

המאדיארי לא יכול לעמוד על מקומו· נגש אליו, הושיט לו את ידו האחת, ואת השניה שם על שכמו, לחץ את כפו ואמר:

— אל תבכה, חבר, אל תבכה, — אמר בקול מלא רחמים — אל תבכה! — אמר עוד הפעם בקול קשה· אחר כך חרק את שיניו, קפץ את אגרופו כברזל, נגש אל האופיצר והסתכל בו בעינים בולטות, מלאות ארס· סר מעליו, נגש אל התמונה הקדושה המונחת על הארגז, הרים את אגרופו עליה ובקול נחנק אמר:

— אתה, הכריסטוס המקודש שבעתים: — הבט! — קרא בצעקה פראית — הבט! אתה המשיח! — הוסיף בדמעות־דם בעיניו.

האופיצר דחף אותו משם בהכאה:

— הֶי, מאדירי, חיה רעה! — אני תיכף אלמד אותך! — תיכף אשלח אותך אחרי יהודיך! — כפתו אותו!

– לא, לא! – אומר הוא בקול צרודי – לא אמית אתכם· אתם רואים את הדם הזה? – מראה הוא באצבעו על הדם הנוזל מראשו, – אתם רואים? לא, לא אמית אתכם· אני אקבר אתכם חיים· לא את שניכם בבת אחת – לא; אתה – פונה הוא אל חבְרִי המאדיארי – אתה תעמוד ותביט – ואחר כך אותך· – תִּפשו אותם!

האופיצירים היו עסוקים עם עצמם· אחד האנשים חבש את ראשו של אופיציר במוך, האופיציר שתה עוד פעם כוס יין־שרוף, חבריו גם הם שותים ומקללים, מגדפים בקול נמוך וחלש ומתפלאים על אותו הכח הגדול של היהודי, שלא יכלו לעמוד בפניו·

– הוא השתגע, – אמר האחד, כמי שמלמד זכות על עצמו, – הוא יצא מדעתו ולפיכך, – שאלמלא כן, היינו יכולים לו, – אמר וצנח על הספסל· – ואת אלה השנים צריכים לכפות יפה־יפה, כדי שלא ישתגעו· –

– הם שוב לא ישתגעו, – אמר האופיצירי – אני – אני אראה להם, אני אלמדם דרך־ארץ· – כפתו אותם היטב!

בינתים כפתו אותנו. לא סרבנו. הרצועה והחבל הדק חתכו את ידי· עמדנו שנינו כפותים, ידינו לאחור· לא הרגשתי שום כאב, וגם לא פחד· – חם היה לי, חם מאדי הזעתי זעה חמה ולא יותר·

האופיציר נגש אל חבְרִי המאדיארי·

– בוש והכלם! – אמר לו – הלא תבוש! – אתה הנך נוצרי?

הצדה, מביט עלינו – הוי עינים! – הוא עוצם אותן – אני מרגיש כאב נורא – היכן? – בכפי אני מרגיש כאב איום – לא, בחִכִּי – בתחתיתו של לבי – ראשו של הנצלב משתמט הצדה – על מוחי יורד צעיף שחור־אדום ומאפיל עליו – הפטיש מכה, מכה – – –

צעקה נוראה – –!! האומלל השמיט את עצמו מן הכותל ובכח פרא ואיום התנפל על האנשים שמסביבו והתחיל מכה על ימין ועל שמאל, בידיו, ברגליו, כסומא, נוגח בראשו, בועט ברגליו – האנשים חפצים לכפתו ואינם יכולים לתפוש אותו – הוא מכה, נוגח, סוחף, בועט, סוטר, דוחף – חוטף את הגרזן מיד האחד, חוטב בו על ימין ועל שמאל, האנשים נבהלים ונדחפים לכל צד: „תפשוהו! תפשוהו!" – צועקים. האופיציר מקלל וצועק וראשו זב דם, גם כפו זבה, אחד מהם שוכב על הארץ ובראשו פצע, המאדיארי קופץ קפיצה וצועק: „הך! – הך! חבר! הך! אחא! הך! חטוב! כרות!" הוא משפשף את ידיו וצועק בשמחה, בנצחון, בשגעון, בחרוק־שינים, והלה מפרכס כחיה רעה שנשתחררה ומכה, מכה באנשים, בבקבוקים, באויר, כעִור – – אחר כך, כשתפסו אותו, הוא נופל על הקרקע, על חברנו המת, משתטח, נאנח אנחה הומיה, כשור שנטבח, ומשתתק. מפיו עולה קצף לבן מעורב בדם. האופיציר מוציא את האקדוח מכיסו ויורה בו, פעם, פעמים, שלש. – אחר כך נגש אלינו והאקדוח כלפי פנינו. – עומד וידו רועדת – וצונחת. נגש קרוב אלינו ואומר, בלי רוגז, במנוחה, כשראשו וידו זבים דם:

גופי רועד· ומן החוץ נשמעות דפיקות – דפיקות הרגבים של חפירת הקבר, הנשמטים אל הכותל, דפיקות אטומות, כבדות, מתות· מבלי משים הסתכלנו זה בזה, אני וחברִי המאדיארי – כמדומני, שאמר לי דבר מה; ששאל אותי בחשאי: „הבאמת? – הם יקברו אותנו חיים?” – ושוב דפיקות קהות· דממה· – דממה כבדה כעופרת· האופיציר נוטה אילך ואילך· שכורי השעון שעל הקיר מצלצל: אחת – הצלצול נכנס בי ומוסיף ומזמר: דין, דין, דין, דין–דין· – חום נעים עובר בי – רגש שכרון: למות. – עַכשיו למות, כך, להרדם, בתוך כדי ישיבה· לישון, מה טוב, כך, אני גווע ומת, איני מרגיש כלום· החום מצטמר בדמי, בלבבי. לבבי איננו דופק· הנשמה יוצאת, בחשאי, מִתמרת כאד חם, נודפת ממני כריח נעים, נודפתי· אני שוכב באדמה, תחת הקרקע, והיא יוצאת מתחת החמר הכבד, מתרוממת ועולה למרומים· שם – אמי· היא מחכה לה – לנשמת בנה· מקבלת אותי ברחמים עצובים, מנשקת לי נשיקה חמה, מרפאה, אמהית, דמעתית, ומישנת אותי על בִרכה· – אני יושב בחיקה ומחבק אותה, את גופה החם, המרחם, היקר, המחיה, ומתחטא לפניה: הם הכו אותי. עִנו אותי, קברו אותי חי· אני לוחץ אותה, תוחב את ראשי אל תוך החזה החם· אני ישן, חולם: שני חברי המתים קמו לתחיה· – הם מחייכים: „נורא היה – מה? ואף־על־פי־כן חיים אנחנו· – לא עלה בידם”· צוחקים בחדוה ומשתובבים כילדים, ככרובים· – שמחה, אושר, נהרה, שיר – דין, דין, דין· – – –

המאדיארי חרק בשיניו, הזדקף מלוא קומתו ואמר בקול מלא בטחה ובוז:

– טועה אתה! – לא נוצרי אני! – גם אני יהודי! עשה גם עמי מה שאתה חפץ לעשות לאדון האופיציר שלי! גם אני יהודי!

הסתכלתי בו – ולולא הייתי יודע, שאיננו יהודי, הייתי חושב עכשיו, שבאמת יהודי הוא· חפצתי להגיד לו איזו מלה – לא היה בי כח לדבר· חפצתי לחבק אותו – ידי היו כפותות·

– נו, אם יהודי אתה, – אמר לו האופיציר – הרי נדון אותך כיהודי, נדון אותך כמוהם! – אמר ועיניו התלקחו כשתי אֶשֵי גיהנום·

אחר כך פנה אל אנשיו ואמר:

– ילדים, לכו וחפרו את הקבר!

האנשים הלכו·

אחד האופיצירים קם פתאם ואמר:

– הנח להם לבני כלב! ילכו לעזעזל! ירה בהם, תן להם כדור בראשם ודי! כבר נמאסו עלי· –

– מה?! – התרגז האופיצירי – מה? לתת להם כדור? והדם הזה?! – הראה על ראשו – והדם הזה, מה יהיה עליו?! לא, חברי, אתה טועה; אני אקבר אותם חיים· – חיים· – –

היתה דממה· הם סדרו את השולחן ושתו; בלי דַבר דבר, עיפים, בדממה· הגלגולת שעל השולחן מונחת על צדה, הגרגרת החתוכה נראית – קור עבר בי· כל

— בבקשה ממך: עשה לי זאת· — למדני איזו תפלה קצרה, עברית· — בבקשה — את שמו של אלהיכם· —

— שמו? — שמו אינני יודע· — אין לו שם· —

— איזו תפלה; אני יודע: יש לכם איזו תפלה — כמדומני — שמעתי פעם אחת: „אדוני" — בבקשה — „אדוני" —

באותו רגע נפל הוילון העב מעל נפשי, וגופי לבש כנפים. — לבי התחיל נוקף בדפיקה קלה, מזמרת, מבורכה, מנגנת, מנגנת, מנגנת·

גחנתי אל פני חברי המאדיארי, וכך, בידים אסורות לאחורי, נשקתי אותו· גם הוא נשק לי נשיקה חמה, מתוקה, מלאה צער מאושר וכאב של עונג נצחי· —

כאשר עזב פי את פיו, אמרתי לו:

— אמור, אנדראש, אמור אחרי: שמע — „שמע", ישראל — „ישראל", אדוני — „אדוני", אלהינו — „אלהינו", אדוני — „אדוני", אחד — „אחד"· ועכשיו אמור: יתגדל — „יתגדל", ויתקדש — „ויתקדש", שמיה — „שמיה", רבא — „רבא", בעלמ — — — ופתאם יריה ממרחקים — יריה כבדה, מנסרת בערפל — זע — זע — ע — ע — ע — !!! התפוצצות נוראה — פה, קרוב לנו — אחריה עוד יריה, ועוד אחת, שתים, שלש, הרבה, הרבה, זו אחר זו, וכולן מתפוצצות פה, קרוב לנו, מסביבנו, חיש מהר, — דמנו התחיל רותח בנו, וכרגע ואני מרגיש, חיים חדשים זורמים בתוכי, בגופי, באברי, בלבי, במחי — לבי דופק בקול, היריות באות, באות, בלי הרף, בחפזון, הרעש

קול גס החריד אותי:

— „נו, כלבים, בואו!"

הלכנו. בחוץ לילה קר, לח ומלא ערפל דחוס. הקבר כמעט נגמר. האנשים חופרים, חופרים, אחד עומד ובידו נר. „עמוק, — עמוק" — אמר האופיצירי. חברי המאדיארי עומד ומסתכל בקבר, מסתכל ושותק. ופתאם הוא פונה אלי:

— אחא! — אמר אלי בקול מוזר, — אחא, התפלל נא עמי יהודית. — תפלה עברית — אחא!

„אחא" — מלה זו באה כמו מאיזה עולם אחר לגמרי. „אחא" זוהי המלה החמה ביותר והיקרה ביותר בלשון המאדיארית. „אחא" זוהי אהבה צנועה וביתית, בלי שום חובה ונימוס, ו„אחא" זוהי תפלת הסכנה המשותפת, שאין בה הצלה. — ואם החייל שוכח את מהותו ואת מורא האופיציר שלו ואומר: „אחא" — זהו כבר המות הנורא בעצמו. — והוא כך אמר לי באותו רגע: אחא, התפלל נא עמי עברית — —

— לא צריך חבר טוב, לא צריך. — אתה הנך נוצרי — התפלל נא אל אלהיך. — אחת היא — אֵל אחד בראנו. —

המאדיארי זקף את קומתו פתאם:

— מי?! — אמר כמעט בכעס, — מי נוצרי?! אני?! עם הטמאים הללו ביחד?! ועם ההוא?! עם אותו הממזר?!!

ואחר כך שינה את קולו לתחנונים:

— הא לך, אדוני! אומר המאדיארי בגניחה מאושרה, כחתול עם העכבר בפיו. — הא לך — את הנוצרי!

הוא משליך את הגוף על השלג, עוד פעם תוחב לתוכו את השפוד, שנית, שלישית — — אני מדליק גפרורית ורואה את המאדיארי והנה קדקדו כאלו מלא קמח — — הסתכלתי בו יפה: שערו הפך לבן, הוא נעשה שָׂבִי — „מה זאת?" — שאלתי אותו. — „גם אתה" — עונה הוא.

עוד פעם פונה הוא אל הגוף השוכב על השלג, תוחב לתוכו עוד פעם את השפוד, לתוך בטנו, בחמה, בנהימה... הסתכלתי בפני המת והכרתי אותו:

— האופיצירי.

הולך ומתגבר, מהומה קמה בין האנשים, הם רצים דחופים, מבוהלים, התפוצצויות מחרישות את האזנים — — „אדונים, אדונים!” — צועקים אלינו החופרים· — „פאַני, פאַני, בואו לכאן, קפצו, קפצו! לכאן, אל תוך הבור! — לכאן!” — אנחנו קופצים אל תוך הבור, אל בין החופרים, הם מקבלים אותנו באהבה, בחבה יתרה, מלטפים אותנו: „אין דבר, אדונים, אין דבר, טוב מאד, טוב מאד” — הם מתירים אותנו, היריות באות כסערות, המהומה הולכת וגדלה, הצריף השכור בוער, יללות, אחד החופרים חובק אותי ומגדף את האופיצירי· הוא נותן לי דֶקר בידי, השני נותן לחברי קנה־רובה עם שפוד· „אל תחשבו עָלינו רעה, אדונים — אנחנו איננו אשמים — לנו צר היה — אל תחשבו עלינו רעה” — „לא, חבר טוב, לא, אדרבא”· — יללות־גסיסה, צעקות־פקודה — אופיציר אחד חפץ לקפוץ אלינו אל תוך הבור — המפלט היחידי, — המאדיארי תוחב בו את השפוד בחמה נוראה, „כך, כך, — אומר הרוסי — כך, בן כלב! נבלה!” — היריות מוסיפות להרעיש — הן הולכות ומתרחקות, הלאה, הלאה, אחרי הבורחים· הן עפות ממעל לראשינו ומתפוצצות הרחק· כבר אין פה איש מהם·

אין כבר סכנה לצאת מן הבור· היריות מתפוצצות על הבורחים· — אנחנו יוצאים מן הקבר: שלנו באים — אני רץ כנגדם, רץ בכח, בתוך השלג, וקול קורא אחרי: אדוני, אדוני! חכה מעט! אני מביט לאחורי: המאדיארי שלי הולך וקרב אלי, ועל כתפו קנה־רובה ובשפודו תחוב גוף אדם מת, קרוע למחצה· —

מַעֲשֶׂה בִּשְׁלֹשָׁה אַחִים.

מַעֲשֶׂה בִּשְׁלֹשָׁה אַחִים.

חייל רוסי צעיר בא אלינו בשבי· לבדו· האיש שעל המשמר הביא אותו· הוא ראה נקודה שחורה על השלג המבריק בלילה· הנקודה הלכה וקרבה, כשהגיעה אל גדר חוטי־הברזל, הרעים עליו איש־המשמר: מי אתה? — נודע, שחייל רוסי הוא, הזוחל על השלג וחפץ לעבור אלינו·

השבוי היה יהודי·

הסתכלתי בפניו: צעיר כבן תשע־עשרה — עשרים שנה· פניו רכים, עצובים, חולניים ויפים· תמונת־רֵימְבְּרַנְד מצוירת בחָלָב ודם·

עוד טרם התחלתי לדבר אתו, פתח הוא:

— אדוני — אמר בקול רועד ומלא יאוש, — בבקשה — — אמרו נא לי: אם באו אליכם בשבי בימים האחרונים שני חיילים רוסיים, יהודים?

— האיך? שנים בבת אחת חושב אתה?

— לא· לא בבת אחת; בזה אחר זה· ביום אחר יום· כך: בתחלת לילה, או באמצע האשמורה הראשונה·

לקבל שבויים לא היה אצלנו דבר יוצא מן הכלל· החורף היה אכזרי ומסגף והחיילים שבמערכה הרוסית

לא הפרענו את השתפכות יגונו בדמעות. דמעות שבויי־המלחמה מפיגים קצת גם את צערנו, את צער „השובים", הרואים בו באויב הנכנע את גורלם־שלהם העלוב; דמעות הללו שוטפים מעל נפשנו את הזוהמה המבריקה, את קדושת המלחמה ולרגע רואים אנו את עצמנו עין־בעין: בני־אדם אומללים, שיד מי־שהוא מתעללת בנו.

הבוכה קנח את דמעותיו בשרוולו, אחר־כך התחיל מספר:

— שלשה אחים היינו ביחד, בפלוגה אחת. לא בזמן אחד נכנסנו אל המערכה. הבכור שבנו היה כבר מזמן במלחמה. זה יותר משנה. ואחריו בשורה באנו אנחנו השנים. אני — כחודש ימים שהנני במערכה. על פי מקרה היינו כולנו בפלוגה אחת. המפקד שלנו הוא איש נורא. איש גס, בעל לב אכזרי; ועל כולם היה שונא את היהודים שנאה איומה. הוא בא אלינו לפני שבועיים. המפקד שהיה לפניו, היה איש טוב לב. שני אחי זכו אצלו לאות גבורה. וזה שבא על מקומו פתאום, אינו סובל יהודים. בתחלה היה מסגף אותנו בסגופים ויסורים שונים, שחכמה יתרה נחוצה להם בכדי להמציאם. בעד כל תנועה, שלא מצאה חן בעיניו, היה כופת אותנו אל האילן שעל הגבעה הקטנה וכך היינו עומדים שם קשורים בין אלפי הכדורים השורקים מול פנינו מצד האויב בכל רגע ורגע. כמעט שיצאנו מן הדעת. לעמוד ולהסתכל פנים אל פנים בפני המות — בידים ורגלים כפותות. — — ובינתים היה הוא עומד בתוך

הטחובה והמזוהמה באו כפעם בפעם מאליהם. שבויים הללו רקובים היו ממש.

האונטראופיציר הוציא פנקס קטן מתוך כיסו, הציץ בו ואמר:

— כן, בשבוע זה באו אלינו אנשים אחדים. ששה עשר איש. בסדר שכזה: ביום הראשון, אחד: רוסי; בשני: חמשה בבת אחת; גם כן כולם רוסיים, נוצרים. ביום השלישי: שנים, אחד יהודי ואחד גרוזי, מקווקזי. ביום הרביעי: חמשה; מהם שלשה יהודים ושנים קוזקים. ואתמול, ביום החמישי: שלשה, אחד מהם יהודי, אחד אוקריני ואחד מהם איזה מין — — אינני יודע ברור, השד יודע אותו, איזה מין ליטאי או מה, זה הכל.

החייל הצעיר, כמי שמתאפק מלבכות, בקש רשות ושאל:

— אפשר יודעים אתם את שמות היהודים שבהם?

האונטראופיציר הדייקן ידע גם זאת:

— בבקשה, רשומים הם אצלי.

ומנה לו את שמותיהם.

— ולא היה ביניהם: סיגל?

— סיגל? — סיגל? — לא.

השבוי הצעיר נאנח אנחה קשה ועמוקה. התאמץ להבליג על צערו, אלא שלא עלה בידו. אנחתו התפרצה לבכיה מרה.

אין לך דבר משונה הנכנס לתוך תוכה של הנפש, כמו בכייתו של איש־צבא. כולנו הסתכלנו בו בחמלה.

התקצף עד כדי חריקת־שינים, צעק, קלל, גדף והכה אותי עד כדי יציאת נשמה ממש, אחר כך לגם לגימת יין־שרוף ואמר: „שמע יהודי! גם השני שבכם מסר את עצמו ביד האויב· אני הנני ארך־אפים, בעל סבלנות יתרה· אני אשלח גם אותך· ואם גם אתה תברח, אז הוו יודעים יהודים, שאתלה את כולכם על חבל אחד, לעיני כל הגדוד!" — ושלח גם אותי· — לי היה כל הענין חשוד קצת· אני ידעתי את אחַי, זה כשנה ויותר שהם סובלים במערכה והיתה להם הזדמנות לא אחת, ויותר מוכשרת מזו, לברוח אל האויב ולא עשו· אדרבה, כל אחד מהם הצטיין בגבורתו, באמונתו ובדייקנותו· ועכשו ילכו פתאום מעצמם בשבי? באופן כזה? בסכנה כזו? עכשו, בשעה שאנחנו הנשארים, וכל היהודים שבפלוגה, הננו אחראים עליהם?! —

ובטרם שעזבנו את המערכה נגש אלי האופיציר, הסתכל בי ושתק· מעיניו היו נוצצים ברקים· רגעים אחדים התהלך אילך ואילך בשתיקה ואחר כך קמץ את אגרופו והטיח אותו בכל כחו בחטמי. — אני נפלתי על הקרקע· הוא בעט בי ואני קמתי, כשחטמי ופי זבים דם· הוא הוציא את מטפחתו מכיסו ונתן לי לקנח בה את הדם הנוזל· ואחר־כך אמר: „שמע יהודי, אני לא אמית אותך· אני הנני נוצרי· חס אני עליך, אלא שאני שולח גם אותך, את האחרון בבוגדים· ואם גם אתה תברח — אז האֵם הקדושה תרחם עליכם יהודים!" — ופנה אל הפלוגה ואמר: „אחים, אם רק הרגש תרגישו, שמכין הוא

בור המערכה, מסתכל בנו וצוחק בהנאה לכל תנועת־זועה שלנו. — אחר־כך התחיל מגדף אותנו, שאנחנו שלשת האחים הננו הגורמים היחידים לכל התקלות ולכל נצחונותיו של האויב. סבלנו נוראות ושמנו יד לפה. — ובשבת שעברה עשה פתאום דבר יוצא מן הכלל אצלנו: הכניס את אחד מאחי אל תוך פלוגת־החלוץ. בפלוגה זו, ששליחותה חשובה כל־כך ושאינם שולחים בה אלא אנשים שאפשר לסמוך עליהם שלא יעברו אל האויב, בפלוגה זו לא שלחו עוד יהודי אצלנו. והוא שלח הפעם. לקח את אחי, רשם אותו בתור חלוץ וכך אמר לו: יהודי ארור, הוי יודע שכבוד גדול אני עושה לך בזה, אני יודע, יודע אני שכולכם נבזים אתם. אלא שחפץ אני להעמידך בנסיון. ובכן: הזהר! ואוי ואבוי לך, אם תלך בשבי! —

ושלח אותו. הפלוגה הלכה ולאחר שעות אחדות באה חזרה והודיעה, „שהיהודי סֵיגַל ברח אל האויב, אל מערכת ההונגארים!" האופיציר קרא אותנו, את שני האחים הנשארים, הכה אותנו במגלב על פנינו ירק בפנינו ואמר: יהודים נבזים, כלבים בני כלבים! אחיכם הבוגד מסר את עצמו ביד האויב ביחד עם הסודות שלנו. חפץ אני לקוות, שאתם סוף־סוף תבינו מעצמכם, שזה מעשה מכוער. ולפיכך הריני שולח אתכם עוד. היום שולח אני את השני שבכם. לֵך אתה — אָמר אל אחי — והזהר בנפשך! אם לא תבוא חזרה, אז אנקר את עיני אחיך זה! —

הפלוגה הלכה לה ולאחר שעה באה חזרה ושוב הודיעה: „היהודי סֵיגַל מסר את עצמו בשבי". האופיציר

זוחל הלאה כנחש, בזיגזאג עד שהגעתי לתוך גומה. שם צמצמתי את עצמי וחכיתי. לאחר רגעים אחדים שמעתי צעדים בקרבתי — — הם מחפשים את גופי המת — — נשימתי נפסקה. אחר־כך שמעתי אחד אומר: הכלב הזה באמת ברח. היהודי הארור רמה אותנו! — —

ושבו חזרה.

ככה עברתי הנה במהירות.

החייל הצעיר נשתתק. הוריד את עיניו, כבש את פניו בקרקע, נאנח אנחה עמוקה ונשך את שפתיו בבכיה.

— בבקשה — — — בבקשה — — פרצה בכייתו החשאית — בדקו־נא בכל זאת בפנקס שלכם — — אפשר — — בכל זאת טעיתם — — אפשר באו בשבי — — כן — לכל הפחות אחד מהם — — אוי לי — אוי, אמי — —

הרגענו אותו, נחמנוהו, נתנו לו קצת אלכוהול להרגיע אותו. הוא לא פסק מלבכות. ובכייתו הלכה ונעשתה לקינה, ליללה מנסרת ומכאיבה את העצבים.

ופתאום פנה אלינו בבקשה מוזרה:

— תנו לי בבקשה ללכת חזרה.

— האיך זה? האיך זה חזרה? — שאלתיו אני — הלא יודע אתה שזה אי־אפשר.

— לא אל המערכה. אל אחי. אל החללים.

— אי אפשר ידידי. מכאן אין תשובה. כל החוזר מכאן דמו בראשו: מרגל הוא.

— אני לא ארגל. אני את החללים אביא הנה. לא יותר.

את עצמו לברוח — קרעו אותו כדג על מקומו באשר הוא שם!" —

ואני, שכל הענין היה כבר ברור אצלי למדי, המתקתי על עצמי את הדין וחכיתי לסופי. הלכתי כמת־למפרע —

הלילה כבר החשיך; אלא שאפשר היה לראות פסיעות אחדות. בתחלה הלכנו בשורה־ברוחב, זה בצד זה, כדין; בשתיקה. הגענו עד לכעין גבעה לא גבוהה, שם עמדנו לרגליה, בזהירות. באותו רגע נגש אלי מנהיג הפלוגה ולחש לי: „יהודי, אנחנו נשאר כאן ואתה תלך הלאה צעדים אחדים, בצד הגבעה, להרגיש, אם אין אורבים לנו. לך והזהר".

ובינתים, בתוך כדי דבורו, הבחנתי מקרוב איזו תלולית של אבנים ובצדה כעין גופות מתים. — במחי עברה הארה נוראה: אַחַי! — לבי פסק מלדפוק לרגע, אחר־כך התחיל נוקף בי עד כדי שמיעת־אוזן ממש. אלא, שמחויב אני ללכת. הלכתי. פסיעותי הראשונות הלכתי ישר, בקומה זקופה, אחר־כך שכבתי פתאום על הקרקע וזחלתי — — בינתים אני שומע קול קורא את שמי מאחרי. קמתי חיש על רגלי, שלא ידעו שזוחל אני ועניתי: כן־כן, הנני הולך — ותיכף, כרגע שוב שכבתי וזחלתי, ובאותו רגע והנה יריה כללית של כל הפלוגה בבת־אחת שרקה מעל ראשי! — השריקה הקפיאה בי דמי לרגעי. היריה החטיאה. וכדי שיהיו סוברים, שעלה בידם, נאנקתי אנקת־גסיסה ונשתתקתי דום. ותיכף ומיד התחלתי

נתתי לו.

הוא הודה לי ואמר בקול יבש:

— נו, חברים, נלך.

מסרתי אותו לשני אנשים, שיובילו אותו אל המפקדה.

הצעיר השתחוה לי והלך בלוית שני האנשים.

— התנהג ביושר — אמרתי לו — התנהג כדין ולא יארע לך דבר; לך בהצלחה! — נפרדתי מעמו.

הוא לא ענה לי.

כבר עברה השעה השתים עשרה ואני שכבתי לישון.

בחוץ שרקה רוח חורף צורבת — ואני נרדמתי.

פתאום שומע אני צעדים גסים ותכופים. וכרגע נפתחה הדלת ושני החיילים, שלוו את השבוי נכנסים בנשימה נחנקת, ובפנים נעוים מגמגמים.

— מה זאת?

— הוא ברח. אדוני הנאור — בבקשה — רחמים — לא בנו האשם. —

— מה?? ברח? — אומללים, מה עשיתם?

— אנחנו לא עשינו כלום, אנחנו ירינו בו, ירינו אחריו והוא ברח. אנחנו ירינו בו והוא נאנח אפילו אנחת־מות ואפשר שמת, כן, הוא מת, אבל הרחק.

— מי יאמין לכם זאת, אומללים? האדון שר האלף יאכל אתכם.

— אדוני הנאור, הננו נשבעים בשם — —

— הסו, אומללים!

– אל תדבר שטויות. מכאן לא תשוב.

השבוי שתק. אחר־כך, כעבור רגעים מספר אמר:

– אני אשוב.

– בעברך את הגדר – דמך בראשך. במקומך תמות.

הצעיר תקע בי את עיניו האדומות והלחות ואמר בחשאי אבל בהחלט:

– אמות. ואף־על־פי־כן אלך.

ראיתי שמשוגע הוא לְדָבָר; שצעיר זה אין לו מה לאבד עוד בחייו. ומבלי משים נזכרתי באמו האומללה, שם במקום שהוא.

– טפש, – אמרתי לו – אחיך מתו. קשור אתה בנפשם: זה מובן. וגם זה מובן שגופות החללים יקרות לך. מובן. אך אתה נשארת בחיים. ולך אם. נשאר לה בן יחיד. החפץ אתה לאבד לה גם את בנה יחידה? –

– הם לא מתו – אמר בפשטות.

– איך לא מתו?

– הם לא מתו. חיים הם גם שניהם.

– הלא אתה בעצמך אמרת, שראית אותם שוכבים שם?

– כן, הם שוכבים, אבל לא מתים. שוכבים הם, כך, הם שוכבים, בזהירות, שלא ירגישו בהם, שהאופיציר לא ירגיש בהם, הם חיים.

– אתה או טפש, או משוגע, או מרגל, ידידי.

בעיני הצעיר התנוצצו דמעות. פניו התעוותו, אך לא בכה. קם ואמר בעינים תועות, כמי שמדבר מעולם אחר:

– תנו לי מעט משקה.

– כן. עזבו את מקום המשמר וברחו.

כולנו הסתכלנו זה בזה: זאת היא נבָלה לא נשמעה! ואפשר היה לשער סוף־סוף. הלא משפט־מות היה צפוי להם. אך בכל זאת: לברוח? חייל־המערכה יברח? –

נו, אם ברחו – ברחו. מה לעשות? צריך להודיע לאדון שר האלף. למחרת בבוקר אודיע.

והלכתי אל מעוני. שכבתי ונרדמתי בקושי.

כעבור שעות אחדות – דופקים.

נכנס חייל אחד מאותם השנים שברחו:

– אדוני הנאור, אתכבד להודיע בהכנעה: הנה השבוי!

– מה? השבוי? תפשתם אותו?

– לא. הוא בא בעצמו. ביחד עם אֶחיו.

– הם חיים?

– לא. מתים. בבקשה לבוא.

לטפתי את החייל בחבה נסתרה ויצאתי החוצה – ולפנַי תמונה מוזרה: השבוי הצעיר סֶיגַל עומד ומנגב את זיעתו בנשימה כבדה – ולצדו על הקרקע שני חללים.

נגשתי אליו – והוא עומד דומם, מנגב את ליחת מצחו ואת פניו – ומתחתיו שלולית גדולה של דם הולכת וגדלה. והוא עומד, עומד ומתחיל מתנועע הנה והנה ואחר־כך נופל מלוא קומתו על השלג –

– מה זאת? מה אתך סיגל?

סיגל הרים עלי את עיניו העששות, הגוססות ובבת־צחוק מאושר אמר:

הענין עורר בי דאגה גדולה· מה לעשות? יגיע הדבר לאזני שר האלף וימית אותם בכבודו ובעצמו· וגם אותי יענשו עונש קשה·

— הלא אדוני הנאור יודע, שמשוגע היה· אדוני הנאור שמע, מה שדִבר·

— כן, אני הלא יודע, אך האדון שר האלף! מי זה יאמין לנו? — ועל אחת כמה וכמה, שגם אתם ידעתם את מזימתו לברוח· אנוס אני להודיע את הדבר להאדון שר האלף·

בעיני החיילים התנוצצו דמעות·

— מַרְש, נבלים! הרעמתי עליהם — החוצה! אתם הנכם חיילים? חיילים הנותנים לשבוי לברוח בחזרה ואחר־כך מתעוֹתים בבכיה?! החוצה! —

החיילים הלכו להם, התלבטו ברגלים מתמוטטות ויצאו·

לא יכולתי לישון· האומללים הללו ישלמו בחייהם. מה לעשות? על־כל־פנים — — יש לי פנאי להודיע זאת למחר בבוקר· אך — — איך אעשה כאלה? — ואיך לא אעשה? — נורא·

עברתי אל מעונו של חברי האחד להִמָּלֵךְ בו·

שום עצה טובה לא נמצאה· ישבנו והוגענו את מוחנו, האיך להציל את האומללים·

פתאום נכנס חייל אחד ומודיע לי: שני החיילים ברחו אל האויב·

— מה?? ברחו?

שֶׁקֶר.

– אין דברי אחַי. ביחד נלך, הביתה, אל אמי. היא מחכה.

ועוד הפעם התעודד, קם וגהר על החללים, חבק אותם בכחותיו האחרונים, נשק להם וגמגם:

– אחי היקרים. ביחד נלך. הצלתי אתכם.

החישותי איש אחרי הרופא. הרופא בא וכשפתח את בגדי סיגל – נענע בראשו ביאוש: אין תקוה. לאחר אבוד דם רב כזה – אין הצלה.

וסיגל שוב פעם פרכס פרכום נורא – ופרץ בצחוק פרוע ומאושר עד אין־קץ.

ולעינינו נפערו ש ש ה פ צ ע י ם פתוחים בחזהו של סיגל ובבטנו. הפצעים היו כבר חורים־כחולים. וטיפות־הדם האחרונות שתתו מקרבם.

סיגל מת – ועל פניו: – אושר של ילד, המתרפק בחיק אמו.

שֶׁקֶר.

לא נבראו הזוועות אלא
לזכות בהן את השקרנים.
(סבי)

המטייל המתבודד ברוכסי רגלי הקרפאטים והתועה בבדידותו אל תוך היער, השומר בסבכו על מוצא שני הנחלים, הַסַּן וְהַסְּטְרִי – ודאי ימצא עוד שמה מצבת עץ בתמונת מגן־דוד ועליה כתוב לאמור:

בְּצַעַר הָרוֹמְמוּת, בְּאשֶׁר יְגוֹנוֹת
וּבְאַהֲבָה יְהוּדִית אֲנַחְנוּ מַצִּיבִים פֹּה
נֶ פֶ שׁ
לַבָּחוּר גִּבּוֹר הַחַיִל, הַשַּׁקְרָן הַקָּדוֹשׁ וְהַטָּהוֹר
שַׂר הָעֲשָׂרָה עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף
שֶׁמֵּת בִּשְׂדֵה הַכָּבוֹד עַל קִדּוּשׁ הַיַּהֲדוּת
בִּדְמִי יָמָיו, בִּשְׁנַת הַמָּאתַיִם וְחָמֵשׁ לְחַיָּיו.
ת׳ נ׳ צ׳ ב׳ ה׳

א.

את שמעו שמענו זה מזמן ידוע. שר „גבוה מעל גבוה" הואיל להשפיל את עצמו לרגע וללחוץ את ידו, יד־אונטראופיציר פשוטה, ולתלות לו על חזהו את צלב־

השני – גבור, בלי ספק, גבורי. אך אני חושב, שזה אצלו מקרהי ואולם בתור שקרן – אמן גדול הוא, הי–הי–הי! בחור נחמד, הא–הא–הא. –

ב׳

אני התודעתי אליו על יד נחל־סַן.

אחרי התגוששות־דם נוראה היה הדבר ואנחנו אמרנו לפוש ימים אחדים ולקבר את החללים ואת קטעי־החללים הנפוצים על פני השדהי

אנשי גדודנו היו מתהלכים פה ושם, בערבוביה, בלי סדר, פלוגות ולגיונות, ומלקטי המתים והאברים היו מכל המינים שבצבאי האויב לא היה מקפיד בדבר ולא השתמש בנו למטרת כדוריו: עסוק היה גם־הוא בקבורת מתיוי

ופתאום רואה אני חייל אחד, אונטר־אופיציר, מתהלך בין החללים כמי שמחפש דבר־מהי ובידו האחת כעין צלחת של־פח עמוקהי אל תוכה משים הוא את המציאות שלוי

מה מחפש זה פה בגן המות?

רמזתי לו והוא נגש אליי הסתכלתי לתוך הכלי והנה הוא מלא כעין איזה חומר לבנבן הדומה לעמילן קרושי כשהבחנתי בו היטב ראיתי: הצלחת היתה מלאה מוחות אדם קרועים, כתותים ומעוכיםי

הבטתי בו בתמיהה: למה לו חומר נורא זה?

על שאלתי ענה לי:

הברזל הקדוש, על שעשה מעשה רב והציל את כל אורך החזית, המתפתלת מעיר צ׳רנוביץ הבוקובינאית ועד ריגה אשר על הים הבלטי׳ ודרך אגב: הוא, האונטראופיציר הפשוט, העיז העזה לתת תודה רבה בעד הכבוד הגדול ו ל א לקבל את אות־הכבוד הרם, בנמוקו הפשוט: „שלשאת צלב על חזהו היהודי", זה נגד המוסר היהודי שלו ושלפי הפקודה האחרונה יש לו הרשות לזה, לשמור על מנהגי דתו בכל האופנים המסורתיים.

ברגע הראשון בא השר הגבוה מעל גבוה במבוכה ולא ידע מה לענות לו׳ ואולם ברגע השני ב ק ש אותו לסור אליו – וכעבור שעה קצרה מסר השר הגבוה את רשמי שיחתו עם הבחור המוזר לידידיו ובינתים התגלגל בצחוק:

– אוי, אוי, אפשר פשוט להתבלבל ממנו! אני אומר לכם קאמֵרָאדים, שהרבה שקרנים זכיתי לשמוע בחיי, (ומי לנו גדול בשקרנות – נפלט מפי השר הגבוה – מאחי מלכנו ירום הודו, מהוד מלכותו המנוח לודויג מלך מקסיקו!) ואולם בחור זה – זה למעלה מכל פאנטאסיה, חביבי׳ ציירו לעצמכם: הוא מספר ברצינות גמורה, שפעם אחת המיט חלחלה גדולה על נציב רומא בירושלים – – הי–הי הי! אוי, אוי, הי–הי–הי׳ –

ולא גמר את דבריו, התחיל חש בבני־מעיו מתוך צחוקו הפרוע, וכשׁשב לאיתנו קצת הוסיף עיף מצחוק וברצינות גמורה:

– זה פרי יהודי, חביבי, רק עם מוזר זה יכול ועלול להוליד מתוך עצמו צעצוע כזה! – אמת: מצד

כשבקשתי אותו, שלא ישטה בי, הוסיף:

– אתם חיים ביום שתי שעות. לכל היותר שתי שעות ביום, כלומר: בארבע ועשרים שעות. ואתם מכנים את זה, את סכום החיים הללו בשם „יום" – ואני חי ארבע עשרה שעות ביום. זאת אומרת פי־שבע.

ועלי להעיר בזה תיכף: דבריו הללו, כמו כל דבורו ושיחותיו בכלל, אי־אפשר לי למסור כצורתם, הוא היה מדבר במין קיצור משונה, כמעט בראשי תיבות. אחר־כך בקש ממני באופן רשמי, שאפטר אותו, אין לו פנאי לבטל אף רגע אחד. נתתי לו פטורין והוא הלך לו. „לחיות".

ואני הסתכלתי אחריו בעינים פקוחות לרווחה.

שקרן משונה או משוגע למחצה – אינני יודע בדיוק. אך יודע אני, שזאת היתה לי הפעם הראשונה בחיי, שהתחלתי מפשפש בחיי. ומבלי משים הרגשתי, שכל ימי חיי מלאים בטלה ובזבוז זמן. עשיתי חשבון־הנפש ובאתי לידי מסקנא, שכל ימי חיי הם שלשלת ארוכה של דחיקת־השעה ובזבוז־חיים ולא יותר. שלשלת אחת של חפזון מרגע לרגע, משעה אחת לשעה הבאה, מהיום למחרת, וממחרת למחרתים, לימים הבאים, לזקנה – למות. כאילו מקוים אנחנו להשיג בשעה הבאה, את מה שלא השגנו בשעה שעברה: דוחקים אנחנו את כל פרקי חיינו כמו בשביל להשיג את המות. – כמה גוזלת מאתנו הבטלה בכל כלליה ופרטיה? כמה חיים מבזבזים אנחנו על השינה, האכילה, הטיול, ההליכות המיותרות, הדרכים המוטעות, ההמתנות לדברים של מה בכך, השיחות בלי תועלת,

– להביאם לקבורה. חלקי־גוף אחרים יִקָבְרו או לא יקברו, לפי האפשרות. אך המוח יִקָבֵר עמוק־עמוק, שלא ישיגוהו החיות והעופות. אם אספסוף זה יתפרנס זמן־מה מחומר קדוש זה – ישמרנו אלקים. אם הם יסגלו לעצמם את כשרון בן־האדם: – כל המלחמות שבעולם לשעשועי תינוקות יהיו לעומת מלחמותיהם הם. רק אבק־משמעת זקוק להם – ושום גרמניה לא תעמוד בפניהם.

הסתכלתי בו יפה־יפה. עלם יפה־תואר עד להקסים. גָבִיהַ כתמר, טפוס יהודי־מזרחי מובהק, קומתו רעננה ורציָנָה, שתי עיניו עיפות במקצת, אבל בוערות באש שחורה גם בלֵאותן.

רגע עמדתי מהסס. נזכרתי בשמועות על דבר „השקרן המוזר" וכמעט שנכשלתי בבת־צחוק. ואולם מבטו צוה עלי כבוד ואהבה. וכעבור רגע – והבחור נכנס לגמרי אל תוך נפשי. ולא עבר חצי יום – ואני הגשתי בקשה אל המפקדה העליונה להרשות לי, שאֲאַסֵף אותו אל הפלוגה שלי.

וכעבור ימים אחדים נוכחתי, שאין לי על מה להתחרט.

בתחילה, ביום הראשון חשבתיו בכלל למטורף במקצת. כששאלתי אותו, בן כמה הוא, ענה לי:

– בן מאתים וחמש שנה וארבעה חדשים.

– מה פירוש?

– לפי שנותיכם שלכם: עשרים ותשע – ענה לי בפשטות – ולפי ח ש ב ו נ כ ם: מאה וחמש.

אני זכיתי לדעת את האיש הלזה: הלא הוא „השקרן" הנפלא, האונטר־אופיציר עקיבא בן יוסף הַקי —

ג׳

אביו: — רַכָּב פשוט אצל בעל אחוזה בארץ הקארפאטים, אמו: — אחת מאותן הנשים היהודיות הפשוטות, המצויות לרבבות בכפרים נדחים וגם בערים הומיות, והוא, בנם עקיבא, היה בילדותו כעין שומר סוסים, רועה בהמות, שבלה את ימי ילדותו בשדות, ביערים, ביחד עם בהמותיו, במנוחה, בחלומות שמש וירח, בהסתכלות בכוכבים, בגעגועים על איזה יער־קדומים, בהזיות של מרחקים כחולים ובמשאות נפש של — —

אי־אפשר לדעת בדיוק, באיזו משאות נפש, רק זאת ידועה לו, שפתאום, בשנת השתים עשרה לימי חייו — והוא כבר נמצא בין בחורי הישיבה באחת הערים שעל גבול גליציה, לומד בהתמדה ובכשרון מפליא לשמחת רבו הצדיק התמים, שהוא, עקיבא תלמידו היה חביב עליו יותר מכל תלמידיו וב„כתב" שנתן לו בשעת הפרדו ממנו, מנבא הוא לו איזה „עתיד קדוש ומוזר, מלא הרפתקאות ויסורי־אהבה, ואריכת ימים יוצאת מן הכלל", ולבסוף — — מקנא הוא בו, בתלמידו, על „שעתיד הוא לזכות במות קדושים וטהורים".

והוא מראה לי את ה„כתב" של רבו ומוסיף:

— זאת לא נבואה׳ לא בפעם הראשונה אמות מיתה זו׳ אין משיח לישראל, אבל יש משיח לישראל־של־מעלה׳

קריאת ספרים בטלים, שיחות נְשנות ונאמרות, פקפוקים שלפני מעשה ושלאחריו, תנועות אילך ואילך, פגישות עם שוטים־מתפקחים, דבורים כדי לצאת ידי חובת־דבור סתם, ועל כולם: המלים המיותרות לגמרי אפילו בדבורים נחוצים וחשובים!

נוסף על אלה: הנסיעות הטפלות, המריבות, הויכוחים שלעולם אין להם שום תכלית, וגולת־הכותרת של כל הבטלות: „הנימוסים היפים" בחזירתך אחרי אנשים ונשים שאתה מבטל אותם לגמרי בפנימיותך ושאינם מענינים אותך כלל.

ובכלל: הביטולים לשם ביטולים, „כדי להנפש קצת"!

ומה נשאר לך אחרי כל אלה לחיים: לעבודה?

ונזכר נזכרתי באחד מרבותי, אשר לפני כל סוגיה חמורה הורה לנו פרק ב„חובת הלבבות", כדי להביא אותנו לידי חשבון הנפש בהוקרת הזמן ושלא להטריד אותו ואת עצמנו בקושיות ופלפולים לשם פלפולים. — ולא עלה בידו. גדול כח היצר של בטול הזמן מכחו של „חובת הלבבות" כביכול. ואיה אותו הגבור, שיש בכחו למנוע את עצמו מכל הבטולים הללו ולהשתמש בכל אותו הזמן בשביל לעשות מעשה? וכמה יש בכח גבור כזה לעשות, לחיות, להשיג, לדעת ולפעול בחייו? כמה שנים מ ש ל נ ו חי הוא?

ואם איש שכזה מבורך גם בכשרונות?

הרי לכם ש"י עולמות מוטלים לפניכם — ואין איש פושט ידו לקחת אותם.

אין איש?

עלם בן עשרים ותשע ואינו חושש לספר לנו גוזמאות כאלה:

– אין מקום ישוב על כדור הארץ, שהוא לא התגורר בו;

– נסע בכל יַמי־ההפלגה שבעולם וביניהם עשה את הדרך „מלודון ללונדון" על סירת־מפרש, על הקו: לונדון, הים הצפוני, פֶּנטלֶנד־פירט, התעלה הצפונית, הים האירלאנדי, תעלת־ג'אורג הצפונית, תעלת־לאמאנש, לונדון;

– ואת הדרך השניה „מלונדון ללונדון", שרק יחידי סגולה של הקברניטים זכו לה: לונדון, ליסאבון, מאדירה אי סט־הילינֵי, מעלת־התקוה־הטובה, הוברטה, ווילינגטון־פונטה, ארינה, ריו, לונדון;

– עבד בכל הלגיונות החפשים של כל הממלכות;

– בקר בכל מושבות אפריקה, אמריקה, אוסטראליה ואסיה ובתוכן גם המושבות בארץ ישראל;

– בשנת השלש־עשרה לימי חייו עזב את העיר יאסי על אפנים, נסע עליהם עד ברימן, שם היה למלח־עוזר והפליג לאמריקה, משם להודו ואחר כך להדז'ונגל משא־נפשו מכבר;

– בזילאנדיה החדשה המציא איזו נטיעה הראויה לאכילה בחומץ והמפיגה כל שכרון, ושילידי הארץ שם היו פוחדים ממנה מחמת הרעל העז שבה;

– בבורנֵיו לימד את ילידי הארץ איך להכניע את השנהבים הפראים במין קליפת־עץ, שרק לריחה של קליפה זו נעשות החיות הדורסות הללו שקטות ונכנעות;

ועד ש ז ה לא יבוא, אמות עוד רבבות פעם מות־יסורים.
לכך נוצרתי. יהודי אני.

צחקנו צחוק־קל לדברים הללו; זהו, השקרן הנחמד שלנו, ששר הצבא הרם עושה עמו נסיונות נוראים, כדי לבַדֵּחַ אותנו בספורי נפלאות שלו על גבורותיו, שהוא, השקרן, מתפאר בהן כל כך.

ודבריו המשונים מגרים אותנו להכנס עמו בדברים ולהביאו לידי ספוריו על חייו ולידי שקריו המפורסמים, שאין להם גבול. ושקריו הלא הם הדבר היחידי, שבגללו אינו חס על זמנו מלספר אותם „באריכות“.

זאת אומרת: לא א ו פ ן הספור מוסר הוא באריכות, להיפך: מדבר הוא בקצור מפליא כזה, שעלינו להתאמץ בכל כחותינו, כדי שנספיק לקלוט את דבריו. אך מאורעותיו כשהם לעצמם — אין להם גבול.

והוא מספר. ובשעה שהוא מספר — עלינו לעצור בעד בת־הצחוק המבצבצת מתוך קרבנו ולבסוף עלולה היא להתפרץ בצחוק פרועי — ולא פעם היינו פורצים בצחוק גלוי ומתפזרים לכל עבר — לולא — לולא אישיותו עצמה המוזרה, שרצינות חמורה היתה שפוכה עליה במשך כל שעת דבורו. היתה באישיות זו טרגיות ידועה, שעוררה בנו חמלה אליו. בחור יפה עד להפליא, ראש גא ושחור, שנם שיבה זרקה בו כבר, עינים טהורות, שלהלוחית נוצצת מסמאה את עינינו מתוכן; ודבור חותך ומלא כובד־ראש ישישים.

והפה משקר. —

שבית זה הוא היסוד לבנין „הבית השלישי״ אשר לעם היהודי — קפץ עליו רוגזו של המושל ואנוס היה לברוח;

— בים האטלנטי לקח חלק באותו האסון הנורא של הספינה הענקית „טיטאניק״ והציל את „מלך העופרת״ האמריקאי, קבל מאתו „מדאלית־העופרת״ משובצת שלשה „פניני נילוס״ ואחר כך מכר אותה בהלסינגפורס לבעל בית־ערבונות ואת הסכום חלק ושלח לכל סניפי „קרן־הקימת״ שבכל העולם;

— בקופנהאגן השתתף בתיאטרון־ראינע בדרמה „קרבן הזהב״, שצלמו אותה במונטי־קרלו, מטרת השתתפותו היתה: להשפיע על מהלך הדרמה ולהפוך את הגבור הראשי היהודי שבו מטיפוס שלילי לטיפוס חיובי;

— בוינא השתתף בקונגרס הציוני האחד עשר בתור בא־כוחם של המתעמלים הציונים בבולגריה;

— בשנת תרס״ה — והוא עדיין כמעט ילד — לקח חלק בריבולוציה הרוסית ונפצע פצע הגון במצחו;

— במלחמה הבאלקאנית השתתף בתור סופר העתון האמריקאי „ניורק־הרלד״ וגם להסוכנות הגרמאנית וולף;

— באי קפריסין היה באחד הכפרים הקטנים לראש אורחים במשך חדש ימים והכניס שמה מהגרים יהודים;

— בתור סאַיאָמי (נזיר־בודהה נודד) השתתף בחג „לאָמאָ אַלוּמאָ״ הגדול, שחסידי הנירואנה חוגגים אותו אחת לשבע מאות שנה;

– באי־יאָבה עשה איזו הרכבה מעצי־קהוה ואגוזי־פרך והוליד ממנה פרי שמיצו מאיר את העינים בחשכה העבה ביותר;

– בארץ הסינים הרביץ תורת הקומוניסמוס בין הקולים – עבדים מושכי בעול אלה, החיים חיי בהמה– ונתפש על ידי הבולשת הזרה ונמלט;

–בבראזיליה השתתף במשלחת המיליונר מבואנוס־אירוס, דוד לבונדו, שנסעה אל נחל־האמזונות „לציד שחלבים" למצא את האורחידאיה הנפלאה והיקרה בשם „קַטְלֵיָה סְקִינֵרִי האדומה", הגדלה בין פתני־האילנות ומתפתלת על אלני גומא, שאין בריה חיה יכולה לבוא אל תוך ד' אמות שלהם מחמת הנחשים וחצי הפראים החיים בתוך העצים הללו ועובדים לפרח זה עבודת אלילים;

–באלג'יר היה למפקד לגיון צרפתי והשיג מדאלית־האמון;

– באי מאדאגאסקאר השתתף במלחמת „הפראים" נגד הלבנים, יען מצא, שמוסרם ותנאי חייהם עולים על המוסר האירופי;

– בבומביי היה קבלן בבנין איזה בית־תפלה לשרידי „עובדי האש" אשר שם;

– בסאן פרנציסקו הרג נסיך רוסי צורר היהודים, שנסע שמה לשֵם תעמולת פרעות;

– בפורטוגאל היה בין הקושרים על המלך ובניו ונתפש ונמלט בעזרת המורדים;

– ביפו השתתף בבנין הבית היהודי הראשון אשר על החולות וכאשר נכנס אל מושל־יפו התורקי, ונבא לו,

עד

ועוד תעודה: כתב יד קטן של הרב ר' יצחק אלחנן מקובנה, שבו מברך אותו הרב „ביסורים של אהבה"—

ו א ל ה מה? – מה אלה? – מרמה? זיוף כתבים? ככה חשבנו כולנו.

ובכל זאת קשה היה להאמין, שכל אלה אינם אלא שקר גס וחולה של רמאי פשוט. הרמאי סמנים מובהקים יש לו במעשיו הטפלים ובצדי־דרכי־החיים שלו. הרמאי, ואפילו הגאון שברמאים, נתפש תמיד בדברים טפלים וצדדיים, שאין בכחו להזהר בהם מחמת רגילותם. – ואצלו היו דוקא הטפלות הללו לסך הכל של שיטת־נפש מוזרה, אבל מסוימת וברורה, שבתחלה עוררה בנו תמיהה והסכמה כאחת, ואחר־כך קשרה אותנו, את כולנו, אליו באהבה שהלכה והתפתחה במשך הזמן למדרגה הכי גבוהה: – למדרגת יראת הכבוד.

ואם היו בינינו בכל זאת כאלה, שאישיותו זו לא ביטלה בנפשם את הדעה, שכל דבריו הם שקרים וגוזמאות, שיש בהם להדהים את המוח ולא יותר – הרי היו לו בשבילם גם „תעודות" אחרות. ואם אפשר היה להטיל ספק בתעודותיו הכתובות על גבי ניר ועל גבי מתכת, הרי „תעודותיו" האחרונות עומדות למעלה מכל ספק ואבק חשד:

ואלה הם מ ע ש י ו לעינינו, לעיני כל הגדוד.

ומעשים הללו רחוקים מהיות הזיות מוח חולה; אף־על־פי שמחפירים הם כל הזיותיהם של קציני הצבא, המעפילים לגבורות נשגבות – בחלומותיהם בהקיץ. ומה

באַלהמברה ובסביבותיה התגורר כשנה תמימה בין בעלי הדת „ואדו" הפראים למחצה ויסד להם כתה דתית חדשה, שעל ידה הצליח להתעיב עליהם את „קרבנות הילדות" ויחד עם זה אסר עליהם כל מין פולחן־אדם ואכילת דם ובשר, השאיר להם את מצות שמירת שבת ואסור ההשתעבדות לכל מין אדם בעולם. אלא שברבות הימים העלו אותו הפראים למדרגת אלהות — ויברח על נפשו;

— בברזיליה עבד במצפה־כוכבים ביחד עם הפרופיסור למרינג, הוא תלמידו של פלאמאריון, במשך תשעה חדשים ויגל ארבעה כוכבי־לכת חדשים בתוך האַסטרואידים;

— בקַפשטַט — — —

לא: אי־אפשר היה לשמוע את כל זה במנוחה ובלי צחוק.

והוא — הוא ידע והרגיש, שאין איש מאמין לו אף מלה מכל אלה. אף־על־פי ש ע ל כ ל א ל ה ה ד ב ר י ם ה י ו ל ו ת ע ו ד ו ת מ מ ש י ו ת, ש ק ש ה ל ה ט י ל ב ה ן ס פ ק.

ובין התעודות הללו — תעודה אחת קטנה קלת הערך, שבכל זאת פקחה את עינינו לרוחה; זה היה כרטיס־שם פשוט — אך מפליא: כרטיסו של הד"ר הרצל ועליו כתוב גרמנית: „פיר דען קליינען רַיְצֶנְדֶן פּרוֹפֶיטן אונד מַרטִירֶר עקיבא בן יוסף האקי. ד"ר תיאודור הרצל" — („להנביא הנחמד הקטן ולמת על קדוש השם עקיבא בן יוסף הקי. ד"ר תיאודור הרצל").

כוללת: כולנו יחסנו את כל מעשיו, המקפיאים את הדם באומץ ובהעזה, למעשה־מקרה ולשגעון של איש, שאין לו מה לאבד בחייו. הן אנחנו אומללי־החזית ודיירי־החפירות, אנחנו הלא ידענו מה פרושה של המלה „גבורה". ואם כל העולם שמחוצה לנו, יושבי קרנות ותיאטרונות, קוראי עתונים וכותביהם הכו בפעמוני המלים המכריזות על „אומץ הלב" ועל „אהבת המולדת" שלנו פה בבור־המערכה – הרי אנחנו קבלנו את כל המָחְווֹת הריקות הללו קצתן בצחוק־קל וקצתן בגועל. אנחנו ידענו, לנו הוברר במשך עשרים וארבע השעות הראשונות להיותנו פנים אל פנים עם מלאך המות, שאין פה לא אומץ ולא אהבת המולדת. אך יש פה יאוש אחרון בבהלת־המות האיומה והאומללה מצד אחד, ומצד השני משמעת ארורה המהפכת את בן האדם למכונת־מתכת, העושה את מעשיה על פי רצון הפקודה העליונה. פקודה עליונה זו אוחזת את מוחנו בעצביו, שהיו במשך הזמן לחוטי־ברזל של חשמל רצונה־שלה, המושכים את שרירנו אילך ואילך, מבלי שיעלה אפילו על הדעת לחפוץ אחרת לרגע קט. ואין לך דבר שיהא מרגיז את האכר הפשוט שהיה לחייל פתאום, כמו השיחה השפלה על דבר אהבת מולדת שלו. הוא היה אוהב את מולדתו כל הימים, בזה אין כל ספק; והרי בשעה שנכנס לתוך בגדי השרד שלו הרגיש באמת ובתמים, שהולך הוא עכשו „להכות את האויב שוק על ירך, שלא יזכה לשים את רגליו על גבול המולדת". והרי התפלה היחידה, שנפרצה

„שפרשי־הקרב" חולמים בכח — הוא, עקיבא בן יוסף הק, מוציא לפועל, על אפם ועל חמתם — ולעיניהם.

וכבר הגיע הדבר לידי כך, שכל הקצינים המתגנדרים בגבורתם התחילו לשנוא אותו תכלית שנאה, להשפילו כפעם בפעם במהתלות של בוז ולבסוף: לכמור לו מכמרות־סכנה כדי לאבד אותו „ולהסירו מן הדרך".

לולא בא פתאום איזה שנוי במהלך הרוחות, שנוי ביחסם אליו, שאיש מאתנו לא ידע את סבתו הנכונה. וכשנודעה לנו הסבה — בסודי סודות — נודע לנו דבר, שפקח את עינינו לתמיה: בשבע חותמות מסרו הקצינים זה לזה את פקודתו העליונה של שר האלף, שהוא קבלה „מגבוה גבוה" והאומרת במלים חמורות וקצרות:

— „האונטראופיציר עקיבא הק יָעֳמַד הצדה למשמרת. אַל להשתמש בו לדברים טפלים. כח־מלואים הוא לנו ושאלת חייו היא שאלת נצחונן של ארבע אומות נלחמות בעד קיומן המוטל בסכנה. ואיש אל יהין לא־להבין את הפקודה הלזו פשוטה כמשמעה!—

— כך. לא פחות.

ומאז היה לנו עקיבא בן יוסף הק לנס: שקרן, שבו „תלויה שאלת נצחונן של ארבע אומות"! — —

ד.

ואולם גם אחרי כל אלה היה דבר אחד בכל מעשיו של „השקרן־הגבור", שכולנו באנו בו לידי הסכמה

הסך־הכל הכולל של כל היאוש העצום שלנו, שבכחו עשינו מה שעשינו. ואולם על רצון בהיר, על מוח חושב בשעת מעשים אלו איש לא חשב; יותר מזה חשבנו על קלות־דעת מן המדרגה הראשונה. קלות דעתו של איש, שכל חייו מלאים מאורעות מוגזמים, הרפתקאות שהיא עצמו נתן צוארו בהן, ועל כולם: איש שכל חייו הם שלשלת אחת של שקרים ומרמות, שהוא עצמו אינגו מאמין בהם וחפץ לרמות בהם את סביבתו בלי הרף, איש כזה — מה יש לו לאבד בחייו באמת? אדרבה: מוטב לו שיעשה סוף־סוף קץ לחיים כאלה.

ובהכרה זו מצאו פירוש לכל מעשיו, שהוא הקריב בהם את נפשו אפילו על דברים של מה בכך.

וכה מצאו פירוש על מעשה אחד שלו, מגוחך ומבהיל כאחד. פעם אחת, אחרי מפלה אחת גדולה שלנו, ואחרי שהאויב, הכביר במספרו, היה מגרש אותנו, כעדת כלבים את הארנבת הנמלטת על נפשה, — נעלם פתאום עקיבא בן יוסף הק לאחור, לתוך מערכת האויב ולתמהוננו וחרפתנו כאחת ראינו איך מסר את עצמו בשבי. ורק לאחר יום שלם, אחרי שכבר האמנו כולנו, ש„בוגד נבזה הוא” — הופיע פתאום במחננו העיף והמיואש, הופיע בבגדי האויב, קרוע ובלוי ועל זרועותיו ילד יהודי קטן, מילדי הגיטו הגאליצאי, בעל פאות מסולסלות, וטלית קטנה מצוייצת ומסר אותו לשר האלף שלנו בהודעה זו:

בתור קללה נמרצת מפי החייל הפשוט, היתה קצרה ועזה:

— "רבונו של עולם, אינני מבקש מאתך עזרה בבית־מרזח משוגע זה — אך אם אראה רגל אויב על גבולות אדמתנו, אל נא תעכב בעדי לרוצץ את מוחו, ורק את מוחו, שלא ילך הביתה אל אשתו פִּסֵּחַ!" — ככה התפלל החייל הפשוט בימים הראשונים. ואולם לא עברו ימים אחדים וחייל זה עצמו מצא את עצמו קפוא בידי איזה שד ששמו „גינירל" ושד זה אינו נותן לו אפילו לאהוב את מולדתו בשעה שהוא מת על מזבחה· והיה קצין טפש אחד, מזמר באופירה בחייו הפרטיים, שהכריז פעם, „שהפטריוט הכי חם שבקרבנו יתנדב לחתור תחת עמדת־אויב אחת מסוכנת מאד" — וקצין זה כמעט ששלם בחייו בעד „סגנון־משוררים" זה·

— מה?! — צרח עליו שר הגדוד בפה מֻזה דם — פטריוט?! ואם איננו פטריוט חלילה — אז לא ילך?! ודבר הפקודה אינו אצלך אלא תחינת נשים צדקניות שבגן־עדן?——

וככה — לא היו בקרבנו אלא שני מיני „גבורים", כביכול: כאלה, שמלאו את הפקודה העליונה באין ברירה, וכאלה — שבין מיתה מגונה ובין מיתה יפה בחרו במיתה יפה, במיתת גבורה, שבעצם לא נִתְּנָה מיתה יפה זו, אלא מתנה מאת הבהלה לשכר בה את המות, שלא יבחין רגע בין חיים ומות· —

והשבנו: שמתנה זו, מתנת השגעון, ניתנה לשקרן ההוזה שלנו במדה גדולה מאשר לכולנו· הוא היה בשבילנו

ובסודי־סודות הוספנו בינינו לבין עצמנו: מצא מין את מינו. שר האלף גם כן היה אצלנו בבחינת מטורף במקצת. אלא שטירוף דעתו יצאה תמיד לַלַהב שנאת ישראל, עד כמה שזה נכנס בגדר האפשרות והיכולת ועד כמה שהמפקדה העליונה, שהיתה מקפידה על שלום הגדוד ואחדותו, לא הרגישה בדברי. אלא שכמה וכמה מחיצות בין שר האלף ובין המפקדה העליונה, שהשגחתה הפרטית לא יכלה לחדור לתוך בור־המערכה, עד כדי לסכל את כל עצותיה של השנאה הכבושה והבוערת בלי־הרף והמתלקחת יותר ויותר.

ושנאה זו התלקחה דוקא במדת גבורתם של החיילים היהודים. וכך מובן, שפעולותיו העזות של עקיבא הק, שהמיטו חרפה על כל הקצינים המתאמצים בגבורותיהם, הוסיפו שמן על המדורה הצורבת. ורק כעבור ימים ושבועות נודעה לנו סבת המפלה שנחלנו בזמן האחרון. והסבה – סבה מבהילה היא: –

רצונו של שר האלף עצמו – –

רצה האדון שר־האלף להפטר מן היהודים הארורים ויותר מכל – מן „השקרן הנבזה", שהפקודה הגבוהה עשתה אותו „צעצוע של כבוד" ליהודים שבגדוד – מה עשה? ציפף כמעט את כל החיילים היהודים לתוך פלוגה אחת והעמידם בשורת־האש. –

איככה נודע הדבר הזה לעקיבא הק? – אין איש יודע. אך המפלה הצליחה לו להאדון שר־האלף – אף כי לא בשלמותה. האונטראופיציר עקיבא הק יצא חלוץ כלפי האויב והפנה את לבו של האויב לצד אחר

– אדוני הנאור, הריני להודיעו בהכנעה: הנה מלאך מושיע קטן לגדודנו!

שר האלף הביט בו בתמהון לב, ולא הבין אף מלה.

– מה??? – נהם עליו בפה פעור – מלאך מושיע? – עקיבא הק עמד רגע וחשב, ואחר כך אמר בקיצור:

– יום שלם הקרבתי כדי להצילו ל נ ו, בבקשה לקבלו.

ובקש רשות ללכת.

שר האלף ידע אותו ונתן לו רשות ללכת.

מעשה כזה! להציל ילד יהודי קטן בשעה שכל הגדוד הוכה מכה אנושה.

– „מְשוּגֶע מְטוּרָע פִּילְעוֹלֶמַחֲסְדֶעוּ!” – לגלג עליו שר המאה הגרמני, שהיה אוהב לתבל את דבריו במלים יהודיות.

ואנחנו – היהודים – אנחנו דרך אגב נהנינו מן הענין: ילד יהודי נחמד עם פאות ועם טלית מצוייצת נמצא בדירת שר האלף שלנו – והוא משעשע אותו כפעם בפעם על ברכיו.

ושר האלף, הוי, האדון שר האלף, הוא לא רק איש אכזר וקצין נורא, המדקדק בדיני משמעת כחוט השערה, אלא גם שונא ישראל עד כדי חריקת שינים.

ופתאום מטפל הוא ב„זרע פתנים” זה – (כך היה מכנה את ילדי היהודים) – כמטפל עם נכדו החביב.

צחקנו על הענין – כלפי־חוץ; וכלפי־פנים שמחנו־תמהנו: שגעון.

היתה הזדמנות מצויינת „לגלות את פרצופו של היהודי הגבור". "הוא עשה זאת, כדי להציל את „אחיו הקטן"!

ואולם אלה, שלא נודעה להם סבת המפלה, ראו בכל הסתכנותו המוזרה של האונטראופיציר שגעון־הרגע ולא יותר.

ואין צריך לומר שלא הבינו, למה לנו הילד היהודי הזה?

והוא מכנה אותו בשם „מלאך מושיע קטן"! —

ושוב פעם אמר שר־המאה הגרמני: משוגע מטורע כילעולמחסדעו!" —

אלא, שאנחנו לא הסתפקנו בפירוש זה. וכששאלנו אותו בינינו לבין עצמנו, למה לו ילד זה — ענה בקיצור:

— „כל המקיים נפש אחת מישראל — הריהו מקיים עולם מלא". —

נו, מילא; פירוש קלוש קצת.

ואולם במשך הזמן, היתה העובדה לעובדה, ששר־האלף האכזר התרועע עם „זרע הפתנים" ושמר עליו בשבע עינים. וכמו להצדיק את מעשהו זה אמר לחבריו תמיד בצחוק:

— זהו הקמיע שלי, ילד יהודי—קמיע הוא. היהודים כולם בני פתנים הם, אך הילד הזה מביא לי מזל רב. צאו וחשבו, אם היתה לנו אפילו מפלה אחת מאז אני מחזיקו בביתי. גם אלכסנדר המוקדוני הגדול היה מחזיק לו בביתו נחש קטן, שאשה מצרית אחת הביאה לו

לגמרי ושם עמד הוא עצמו בראש הפלוגה· נתן פקודה לאחור להמלט והוא עם הפלוגה שלו עכב בעד חלוץ האויב מלהכות את כל הגדודי· גדודנו נמלט באמת בחרפה, האויב פשט על כל החזית שלנו, כבש את כל שורת הכפרים, אך בינתים נעלם עקיבא הק, עבר לכנף ימין, לצד חולשתו של האויב ושם עשה הוא עם הפלוגה שלו באויב מה שהאויב עשה עמנו פה בצד שמאל· ורק לאחר ארבעה ימים, אחרי שתבוסת הכנף השמאלית, הכנף שלנו, היתה שלמה — נודע, שהאונטראופיציר המשוגע נכנס לתוך רשות שאינה שלו: לתוך רשות הגדוד־השכן שלנו ושם הנחיל את שר־האלף השכן נצחונות שמעולם לא חלם עליהם· לעבור מריגימנט לריגימנט, מובן, שזה, „אסור מכל הבחינות" — ואולם לא אירע לו כל רע: שר־האלף השכן הבין מה שהיהודי עשה לטובתו ובמקום להעניש את ה„אונטראופיציר השקרן" זיכה אותו בשבחים· כמובן, בסוד גדול, שמעשה הגבורה שלו תשאר לו לעצמו, לאדון שר־האלף השכן·

ובינתים — ועצתו של שר־האלף שלנו סכלה לפי־שעה·

„האיך קרה זה? תמה שר האלף בכעס· האיך קרה זה? — וכשנודע לו, שהאונטראופיציר הלך בשבי וברצונו, נענע בראש ובנקמה:

— כן· אה, אני ידעתי זאת מראש· מובן· —

אלא שלמחרת הופיע שוב פעם עקיבא הק, — ו„זרע הפתנים" בידו — — חבל, חבל, ששב חזרה· זאת

לו׳ — ו א נ ח נ ו לא התפלאנו על זה כלל׳ אנחנו, „היסודות החשודים” אצל אדון שר־האלף, אנחנו מצאנו את זה לטבעי מאד: אצלנו היה מקובל חוק חשאי, אבל שריר וקיים, ששונאי ישראל בחזית הם כולם פחדנים׳ השד היה יודע, מדוע, איך זה; אולם כך היה׳ עובדה׳ גבורים הם הגבורים הללו, אלא שגבורתם מצטמצמת תמיד בקרבנות ג ד ו ד ם׳ הם אינם סנטימנטליים ביותר׳ שולחים הם את אנשיהם לסכנות הכי גדולות׳ אך הם עצמם — הם עצמם מסתתרים תמיד תחת כנפי גבוריהם שלהם׳ — —

וגבורים הללו הסוככים עליהם הם כמעט תמיד — יהודים׳

ודוקא זה הוא המרגיז אותם קצת׳

וככה, אם רוצים הם להשיג דבר מה — הרי משיגים הם אותו „בכל מחיר”׳

ואם שר־האלף החליט לשים קץ לתעלולי היהודים — הרי יכולים היינו להיות בטוחים, שזה יעשה במחיר גבוה במקצת׳ אבל — יעשה׳ ואם מחיר זה יגיע אפילו עד ל ה ר מ ת כבוד שנואי נפשו׳ ינחלו כבוד לרגע — אך במקום זה ישארו ביחד עם כבודם מתים על „שדה הכבוד”׳

וחכה להזדמנות׳

וההזדמנות לא אחרה לבוא: באה פקודה לכבוש את הרמה החשובה מספר 383׳ לכבוש אותה בכל אופן־שהוא׳ שר־האלף קבל את הפקודה העליונה ותיכף אחריה הופיעה פקודתו שלו המוזרה, שהפליאה את כל יודעיו ומכיריו:

מתנה, אחרי שגדודו החריב את ביתה׳ — זוהי סגולה, חביבי׳ ואיך אמר המשוגע שלנו? „מלאך מושיע קטן״׳

והמלאך המושיע הקטן היה מתפלל אצלו בכל יום ויום שלש פעמים, כדין׳ ושר האלף, שבתחלה היה חפץ לגזוז לו את פאותיו בלעג — הזמין לו אחר כך סדור תפלה קטן׳ — — ולפני כל תנועת מלחמה חשובה היה מצוה עליו להתפלל בעדו׳ —

— יתפלל נא הקטן, יתפלל לו — היה שר־האלף אומר בבת־צחוק׳ למי הוא מפריע בתפלתו? אדרבה׳ אתם צוחקים? התפלה אינה מזיקה בשום אופן׳ —

כך היה אומר שר־האלף — ובינתים לא היה יכול לסלוח להם ליהודים חייליו את חייהם בכלל ואת התמסרותם לו בפרט; ולבסוף, כשנודעה לו תחבולתו הערומה והמנצחת של האונטראופיציר שנוא נפשו — החליט בנפשו „לשים קץ לתעלולות אלה!״ —

ולשים קץ — זאת אומרת: בכל מחיר שהוא׳

שר־האלף שלנו היה אחד הקצינים הגבוהים, הנאמנים ביותר למפקדה העליונה׳ מעטים היו הקצינים שהקריבו קרבנות גדולים כמוהו על מזבח נצחון קטן ובשביל כברת־ארץ פעוטה׳

וסימן לדבר: יש לו אותות הצטיינות למכביר׳

אמת — אות־הצטיינות אחד היה חסר לו׳ ודוקא אות לא־גבוה מאלה שהיו לו, אך — — השם יודע: חשוב מאלה בכל זאת׳ ה„פור־לא־מריט״׳ זה האות, שרק הגבורה ה א י ש י ת מזכה בו את האדם׳ זה ל א היה

עקיבא הק חייך:

– לא כלום; מה אתם עושים? –

נגש אל אחד מאתנו חטף את הניר מתחת ידו וקרא בקול:

– „אל תכעסי עלי אמי היקרה· מוכרח אני לגלות לך, שזהו המכתב האחרון שלי אליך· למה תחכי אחר כך בכליון עינים? סלחי אמי היחידה בעולם· זוהי המלחמה· אין פה רשות לחכות לנסים· סלחי והתפללי בעד נשמתי – – אני כבר מת, אמי····"

עקיבא הק הביט בפני כולנו אחר כך קרע את המכתב במנוחה, בנחת, צחק בצחוק קל ואמר בפנים שקטים ומחייכים:

– אין רשות לחכות לנסים· הנסים באמת אינם באים מתוך חכוי· הנסים באים מתוך אמונה·

הבחור הכותב את הצוואה גער בו בכעס:

– ובכן תחכה אתה – או לא תחכה· מה אתה קורע את מכתבי?! זה לא ענין של גוזמאות! –

עקיבא הק נגש אליו, לטף את ראשו בחבה ואמר לו במנוחה:

– אמור נא חביבי, אתה מאמין בי שאני שקרן?

הבחור הביט בו רגע ואחר כך ענה:

– כן, בזה אני מאמין·

– ואתה אינך משקר לעולם?

הבחור פקפק רגע ואחר כך החליט:

– לא·

„היות ונוכחנו לדעת, שהחיילים בני־דת־משה הם בזמן האחרון המצויינים שבכל חיילנו, והיות והרמה מספר 383 היא הנקודה החשובה בכל החזית המזרחית שלנו – לפיכך הריני מצוה בזה לצרף פלוגת־כבוד חזקה מכל בני־דת־משה ולמסור לידיה את נצחוננו זה במשך שמונה עשרה שעות! ומפקד הפלוגה יהיה האונטראופיציר הגבור עקיבא הק׳

שר־האלף: פון־פייגואונצר".

קראנו את הפקודה ולא האמנו למראה עינינו: שר האלף פון־פייגואונצר מכריז על בני־דת־משה, שהם המצויינים שבכל חיילינו!! מה קרה פה? –

אמת, שהסכנה גדולה מאד׳ שהפקודה על כבוש הגבעה – מסמרת את השער ומעמידה את הנשימה לרגעים אחדים. אך הלא יכול הוא לשלוח אותנו גם בלי מחמאות של כבוד והערצה כאלו׳

אם כה ואם כה – הפקודה זעזעה בקרב מחננו כמשפט־מות׳ – זאת לא הפעם ראשונה, שנסינו לכבוש את הרמה הלזו ותמיד הוכינו אחור כמתיך את ראשו אל הכותל׳ מלחמה זו – כל באיה לא ישובון׳ –

כל החבריה התהלכה כגוף־שכיב־מרע אחד׳ הבטנו זה בפני זה ושתקנו׳ ובינתים ראינו, שכל אחד מאתנו יושב וכותב בחשאי – את צוואתו הביתה –

ופתאום נכנס עקיבא הק׳ החבריה נזדעזעה קצת: כל הפנים היו מכוונים אליו׳

– מה חדשות? – שאלתי אותו בשפה רפה׳

והן כזה היה המצב׃ כששר־האלף נתן את הפקודה העליונה, לגרש סוף־סוף את האויב ממקום שאפשר לבחון את כל אורך החזית באורך שלשים קילומטר, ושהאויב השתרש בו זה חצי שנה כתורמוס זה המכה שרשיו בעומק וברוחב, עד שאין כח אנוש יכול להזיזו ממקומו — אחרי פקודה כזו עמד עקיבא הק לפני שר־האלף ובקש להרשות לו לתור קודם כל את סביבת הרמה׃ ואולם היות ואי־אפשר לו לאונטראופיציר לעמוד לפני שר־האלף בלי נוכחותו של הקצין שלו, של שר־המאה, לפיכך הביא אותו שר־המאה אל שר־האלף עם הבקשה׃ והבקשה היתה חשובה:

— אדוני שר־האלף, מאה וחמשים איש, ההולכים לתוך גרונו של המות הבטוח, מבקשים לתת להם רשות לתור קודם את הדרך המובילה אותם אל הגיהנום! זוהי בקשתם האחרונה: בקשתו האחרונה של הנדון למיתה היא!

ואי־אפשר היה לדחותו בְקַשׁ׃ יש גם עד ראיה ושמיעה לדבר: שר־המאה׃ ויודע הוא האדון שר־האלף, שהפקודה העליונה לא תסלח לו, אם ידחה בקשה כזו בְקַשׁ׃ ואולם אי־אפשר היה לו, שלא לזרוק את ארסו בלב המבקש:

— וכמה אנשים חפצים אתם להעמיד על הקלף הזה?

„להעמיד על הקלף" — פירוש: להבריח בשבי אל האויב׃

עקיבא הק הזדקף כנחש:

— ובכן מדוע אתה כותב לאמך, שכבר מת הנך?

— זה לא שקר· אני יודע שאלה הן השעות האחרונות שלי·

עקיבא הק הסתכל בו· הסתכל בו בחמלה ובעצב קל ואחר כך אמר:

— זה אמת· אך אתה משקר בכל זאת· לא כיבוש הרמה תמית אותך, אלא אתה בעצמך· אני קרעתי את גזר דינך, אך אתה גוזרת על עצמך שוב פעם מיתה· —

אחר כך פנה אלינו ואמר בקול בטוח:

— לכו לישון· הרמה שלנו היא· חכו לפקודה· — אמר ויצא החוצה·

ועוד לא הספקנו לבלוע את דבריו והנה הוא שב ביחד עם הילד היהודי הקטן בידו:

— אמור להם שלום, יוסלי· — אמר אל הילד — ונלך· הילד הקטן אמר לנו שלום — ושניהם עזבו את „חדרנו" שבחפירה·

ה׳

מה שקרה פה במשך יום־יומים אלו היה דבר, שלא נשמע כמוהו בדברי ימי המלחמה הגדולה: אחרי פקודה חמורה ובוערת כזו, לכבוש רמה המשמשת נקודת המשקל, נקודה מכריעה לשתי החזיות, גם לנו וגם לאויב — אחרי פקודה כזו לשבת ולחכות לתשובתו של איזה אונטראופיציר, עד שיבוא בכבודו „וירשה" לנו לעלות על האויב — זה נכנס כבר בגדר הצחוק·

אותו לפני שבוע והביאו אל שר־האלף שלנו. ילד זה הוא „כל כחו ואונו, כל הצלחתו ומזלו העז". והילד – גם כן מוכתר אגדות שונות. יש אומרים: בנו של אחד הרביים שבגליציה, שהגדוד הרוסי רצח אותו, והוא, לפני מותו מות קדושים, מסר אותו להמפקד עצמו בברכה אחרונה.

ויש אומרים: בן־אנוסה הוא הילד עוד מלפני המלחמה, מזרע הקוזאקים.

ויש גם דעה כזו, – כח הדמיון של חיילי המלחמה נאזר בגבורה – שהילד הוא בנו של עקיבא הק שלנו – לא פחות ולא יותר.

מילא. הכל אפשר בחיים; בחיי המלחמה אין נמנעות.

אך אם כה ואם כה – הילד היה כל הזמן בידי המפקד הרוסי ל„שמירה מעולה" בפני המפלה ובפני כל תקלה־שהיא „סגולה".

הדבר כשהוא לעצמו לא הפליא אותנו. ידענו על דבר הקצינים הרוסים הגבוהים, שכולם כאחד חולים במחלת אמונות תפלות שונות ומוזרות. ואחת האמונות הללו היתה ודאי האמונה הגמורה במזל, שהילד היהודי מוכשר להביא לכל המחזיק אותו בביתו. ואם היינו מסופקים עוד בדבר אגדה זו – בא שר־האלף שלנו והראה לנו, שזה אפשר: הוא, שר־האלף שלנו האמין במזל זה לא פחות מאותו המפקד הרוסי עצמו.

וכשעקיבא הק הלך „לתור את הרמה" – שוב גנב את יוסילי מאת שר־האלף שלנו, לקח אותו בלי

— אני הנני המעמיד ואני הנני העומד אדוני שר־האלף הנאור! אנכי לבדי!

והוסיף בלעג חמור וגלוי:

— וכשם שברחתי לפני שבוע אל האויב מפני המולדת — כך גם עכשיו.

שר־האלף הזדעזע לרגע לַחוצפה. אלא שכעסו עבר ללעג:

— לפני שבוע הצלת את המולדת שלך: את אחיך הקטן.

עקיבא רצה לענות לו, אלא שהאדון שר־האלף נתן לו אות:

— הפטר! ודע את אחריותך.

עקיבא הלך — ואנחנו חכינו לו. שכבנו כל אחד ואחד כשכיב־מרע והשערות של סיוטים שרְצו במוחנו ובדמנו.

ו.

האויב שהיה מוטל עלינו להתנפל עליו כעת ברמה, היה לנו מזמן כחידה סתומה. תמיד היינו יודעים עם מי יש לנו עסק, ורק עכשו היתה מהותה של מחיצת־ברזל זו סתומה לפנינו. ממש אגדות התהלכו בתוכנו על דבר „הגדוד הארור", שבא פתאום, התעָרה ברמה — ותחסל. ורק דבר אחד מוזר היה ידוע לנו משם. דבר, קצתו מגוחך וקצתו לא־יאומן. נודע לנו, שמפקדו של גדוד זה, איזה מאיור רוסי, משוגע הוא בתכליתו. ותמצית שגעונו הוא — הילד היהודי הזה, יוסילי, שעקיבא הק חטף

שלנו פטרה אותנו מכל חקירה ודרישה. יבוא הזמן ויוָדע לנו גם זה. והשמחה היתה כבירה, כבירה וכללית. כל החזית שמחה וצחקה על הענין המוזר. והמפקדה העליונה, שהרמה עלתה לה לא פעם בים של־דם, הביעה את שביעת רצונה להאונטראופיציר — שוב פעם.

ושוב פעם נוסף לו להאדון שר־האלף פצע על פצעי השנאה האנושים שלו. עד שלא היה בכחו לבוא אפילו ל„חנוכת הרמה”, כפי המנהג מאז לחנך בנוכחותו כל נקודה כבושה חשובה. תמיד היה בא לחגיגה כזו בחפץ לב, בגאוה, בעליונות שבגבורה, והיה מחלק אותות כבוד ומחמאות לגבוריו עושי רצונו.

והפעם דחה את הענין מיום ליום.

ואנחנו — אנחנו חכינו לו היום יותר מכל הימים. יש כאן גם ענין חשוב צדדי בדבר: לראות אותו מהלל את גבור הגבעה. לשמוע אותו עונה אמן בעל כרחו. והוא הלא מוכרח לבוא. כיבוש הרמה עלה על הרבה מנצחונות הגדוד, שעלו בדם יותר מאשר נצחוננו זה, ואשר חשיבותם כקליפת השום היא לעומתו.

ורק ביום הרביעי בא — פתאום. מבלי להודיע זאת מקודם.

ומבלי לחכות לו נכנס פתאום אלינו, אל החפירה, ועל פניו היה ניכר, שמסתיר הוא את כעסו וצערו.

ובהתחילו לדבר — הרגשנו כולנו, שלא רק כעס וצער היו מסתתרים בדבריו, אלא גם ה כ נ ע ה י ד ו ע ה: הכנעה הבאה מתוך פ ח ד. ולא קשה היה לדעת את

רשותו, בשעה שהלה היה ישן שנת תמימים בבטחונו הגמור, שסוף־סוף ינחיל את יהודיו מפלה גמורה.

מובן, שכשהקיץ שר־האלף משנתו ולא מצא את הילד — התלקחה חמתו עד שפיו היה מלא קצף לבן:

— ידעתי! — נהם בכעס נורא — ידעתי, שזרע פתנים זה „מולדתו" הוא! — נו, עכשו לא נחכה לו עוד! תיכף ומיד התקפה על הרמה!

הפקודה יצאה — ואנחנו התכוננו.

אלא שלא הספקנו לצאת מן החפירה כלפי הרמה — והנה עקיבא. כולו שטוף זיעה עומד הוא בפני שר־המאה שלנו ומודיע:

— אדוני הנאור! נלך! הרמה ריקה. אף שֶׁגֶר־סְלַאוִי לא נשאר שם.

שר־המאה היה מבוהל במקצת. הסתכל בו כמסתכל ב„שקרן הידוע" ואמר:

— טוב, אלא שעלינו להודיע זאת לאדון שר־האלף.

— אדוני הנאור יודיע ואנחנו נלך לתפוש את הרמה.

— טוב; לכו — אמר בקול של ספק הן וספק לאו, והלך להודיע את דבר הנצחון המוזר לשר־האלף.

ואנחנו, כעבור חצי שעה היינו „בעלי הרמה מספר 383!"

כל „העֶמדה" שבגבעה היתה ריקה. לא מצאנו שם אלא את קופסאות הקונסרבים שלהם.

ועדיין איש לא ידע, מה סודו של נצחון זה?

ידענו, שיוסילי הוא הסבה לדבר. אך יותר מזה לא ידענו כלום. וגם לא חקרנו יותר מדי. השמחה

— „הם בכו והוא חייך" — — —

ואת חיוכו זה אי־אפשר היה להפריע בשום שמועה רעה ובשום שנאה וגזרה שבעולם. כשם ששום מצב לא הפריע אותו בתפלתו בכל יום ויום.

ועכשו, אחרי כבוש הגבעה ראינוהו בפעם הראשונה ועל פניו כעין אי־מנוחה. כמי שמתכונן לדבר מה. לדבר חשוב ומכריע.

וכשנכנס שר־האלף בקש הודעה לא מאתו, אלא דוקא מאת קצינו, מאת שר־המאה. הלה הודיע את הודעתו הרשמית, ש„הכל בשלום", „שהגבעה נכבשה בלי דם" ושהגבור הכובש הוא עקיבא הק האונטראופיציר.

— את זה לא שאלתי — העיר שר־האלף בכעס עצור. לא זהו הגבור, שהאדונים מושחים אותו לגבור, אלא זה ש„המפקדה" מוצאת אותו לזה.

שתק רגע ואחר־כך הוסיף כשפניו האדימו וחורו כאחת:

— יודעים אנחנו את „גבורי חומת יריחו" למדי — —

דממה מחנקת קמה בחפירה. כולנו רעדנו.

וברגע זה זע עקיבא הַק ממקומו ובלי רשות שר־המאה ושר־האלף גם יחד נגש אל שר־האלף ואמר:

— אדוני שר־האלף הנאור! יש לי להודיעו דבר מה, שרק אנכי יודע אותו.

את דבריו אלה אמר כבר לא בקול של אונטראופיציר, לא בתור חייל רשמי, אלא בתור בן־אדם פשוט. ואנחנו לא השתוממנו אפילו על זה. לא השתוממנו, יען הלא

סבת הפחד. הרבה נזקף כבר על חשבונו בזמן האחרון. מזימותיו הרעות עלינו, על חייליו היהודים, ששנאתו אליהם עלולה להקריב אפילו את גורל המולדת על מזבח השטן — מזימותיו אלה הלכו והגיעו לאט־לאט גם אל המפקדה העליונה. משחק מסוכן מאד היה משחק זה.

ומי ידע את כל אלה כמו עקיבא הק?

עקיבא הק ידע את הכל ולפיכך ראינו בו, בפעם הראשונה מאז ידענו אותו, ראינו בו כעין אי־מנוחה. בפעם הראשונה. לפני זה לא ראינו בו סימנים כאלו. הן אפילו גם ברגעי זוועות וגם ברגעי התעללות המרים ביותר — היה מתהלך בתוכנו כסמל המנוחה והשמחה השקטה, העליונה והבטוחה. ובשעה שאנחנו היינו כולנו שרויים גם בזוועות אימת המות וגם בצער האוכל אותנו מנפש ועד בשר: בצער שנאת ישראל, ההולכת ופושה מיום ליום כמגפה ארורה — הוא היה מתהלך ועושה את מלאכותיו השונות ומזמר לו בחשאי ועל פניו בת־צחוק.

ברגעים כאלה נזכרנו, שלא פעם אמר גם לנו וגם לשר־האלף, „שגלגולו של רבי עקיבא הוא״. — —

בין יתר דבריו המוזרים והמפוזרים היו גם דבריו אלה נשמעים כבר בלי תשומת־לב אפילו. אלא שבשעה שאנחנו עמדנו לפני כל מיתה בטוחה, הבלולה יסורי השנאה מצד כל סביבתנו המסוממת, חורים כמתים וממוסמסים עד דכדוכה של נפשנו ובה באותה שעה הוא הזדמר לו איזה זמר ידוע, או בלתי ידוע — אי־אפשר היה שלא יעלו על לבנו דברי התלמוד על רבי עקיבא:

— נו, ואיזו ממלחמות אלו קדושות יותר?

— המלחמה הזו, אדוני הנאור! עובדי הכמוש והבעל ואפילו עובדי היופיטר עמדו למעלה מכם כמעט במדה שאנחנו עומדים למעלה מהם. כן, אדוני הנאור: עובדי כמוש ועשתרות והבעל היו קדושים בטומאתם, יען האמינו באלהיהם. הם עבדו את אלהיהם באהבה, באמונה, בהתלהבות ובאכסטאזה מזועזעת. הם הקריבו על מזבחם את עצמם ואת בניהם בשמחה ובאושר. ורומא החדשה שלנו אינה עובדת שום אלהים בשמחה ובקרבנות. רומא החדשה שלנו אין לה אלא הקיבה. לא יותר. עובדי המולך יצאו במחולות ובדבקות של שגעון סביב אלהיהם והקריבו להם את היקר והטוב שבהם — ואתם — — אתם מקריבים את גדודכם על מזבח קיבתכם — — ואלמלי היתה אלהותכם הקדושה: „האמנות" נאמנה לעצמה, הרי היתה חוטבת את פסל־עצמה הכביר בתמונת קיבה כבירה ופתוחה, המתפרנסת מקרבנות בני „יהודה המנוצחת" — —

— ומה דעתך? התנצחו את רומא החדשה?

— לא. כבר נצחנו אותה. לא בחרב ולא בקשת אלא בעזרת אלהי ישראל, אדוני הנאור.

— ומי הוא הגבור בנצחון זה? — שאל שר־האלף בצחוק גלוי.

עקיבא הק שתק רגע ואחר כך אמר בקול נמוך ובוטח ובעינים עצומות:

— אנכי. רבי עקיבא בן יוסף, שאתם שקלתם ושוקלים את בשרו במקולין. אנכי, — הוסיף כמעט

דבריו האחרונים של שר־האלף היו גם כן לא דברי מפקד ומצביא רשמי, אלא דברי בן־אדם פשוט, מלא כעס ושנאה ארסית. — שר־האלף חדל להיות ברגעים הללו מפקד ומצביא ולפיכך לא גער בו בנזיפה, אלא כמי שנכון למלחמה אמר בקול חמור ומלא לעג:

— לך יש תמיד דברים שאין איש יודע אותם זולתך.

ועקיבא הק הוסיף:

— אדוני הנאור איננו הראשון, המצטער על כיבוש יריחו בלי שפיכת דם יהודי ודוקא בזמרת שופרות ובעזרת אלהי ישראל! —

שר־האלף נעשה כנראה סקרני ולפיכך לא גער בו גם הפעם. שר־הצבא החמור הופיע פתאום ברגע זה כאחד המתוכחים של ימי־הבינים:

— ובכל זאת — אמר בצחוק מר — ובכל זאת מתאמץ אתה להיות לגבור מלחמה בינינו. ובכל זאת משתתף אתה, שלא כמנהג אחיך בכלל, במלחמת דמים זו ודוקא לא בעזרת אלהי ישראל, אלא „בחרבך ובקשתך".

הדברים הללו פתחו את לבו של עקיבא הק לרוחה:

— טעית, אדוני הנאור! גם במלחמה זו אלהי ישראל הוא בעוזרי. אין מלחמה בלעדו וזולתו. גם בשעת המלחמה הגדולה נגד אלהי מצרים, אלהי „כמוש" וה„בעל" וגם במלחמתנו נגד „רומא המעטירה" נלחמנו בשם אלהינו אלהי ישראל. מלחמה זו גם כן לא באה אלא להחריב את רומא שלכם החדשה. ואני — —

שר־האלף הפסיקו שוב פעם בלעג:

ואת המלה האחרונה כאלו בטא בטעות וכאלו היה חפץ לספגה חזרה ולא הספיק – –

שר־האלף הסתכל בו יפה־יפה: „עלם מוזר הוא יהודי זה בכל זאת". ואחר־כך סיים את השיחה:

– נו, טובי אם ככה, אם חביבים עליך יסורי היהודים – תזכה בקרוב לראות יסורים כאלה כחפצך.

אמר והוציא פקודה מכיסו ומסר אותה לשר־המאה – ויצא.

ז.

כשיצא שר־האלף אמר עקיבא הק בחיוך מלא חמלה:

– אומר הוא האדון שר־האלף להיות פעם בחייו „פליניוס הצעיר" ואולם – לזה זקן הוא יותר מדי – –

איש לא הבין את דבריו אלה, אך ראינו שכאילו יודע הוא מראש את דבר הפקודה, שאך זה לפני רגע מסר אותה שר־האלף לשר־המאה ושרמז לו בה לעקיבא הק על „יסורי היהודים".

שר־המאה זרק בו מבט של אָיום, כעל מי שמדבר סרה בהאדון שר־האלף ואולם נראה היה, שגם לו אין מושג כל־שהוא, מה חושב הלה ב„פליניוס הצעיר" שלו. – רמז לו שיֵצא מפה ואחר־כך פתח את הפקודה, קרא אותה בעיניו, לעצמו – ופניו אורו. אסף סביב עצמו את הקצינים וקרא לפנינו את הפקודה בקול רם:

„אחרי ביקורו של הוד־כבודו, המפקד הראשי בכפר זְלַטְקִיֶף נוכח לדעת, שאי־אפשר לו למצב

בלחש – שוב פעם אנכי כמאז מעולם· רבי עקיבא ולא „המשיח"· „המשיח" סבל יסורים ומיסוריו יצאה שנאה חדשה לעולם ובא אחריו רבי עקיבא לתקן: הוא סבל יסורים בכדי להמית את השנאה.

שר־האלף חדל מצחוק· הדברים תקפו אותו כנראה:

– ובכן, שוב פעם יבוא איזה משיח, שאתה הקדמת אותו ביסוריך? – –

– כן, צדקת אדוני הנאור – אמר עקיבא הק בעינים פתוחות לרוחה – שוב פעם יבוא משיח ושוב פעם מקרבנו' מקרבנו אדוני הנאור· יען שוב פעם „רגשו גויים" ושוב פעם הולכת קלקלה גדולה וקרבה אלינו, עלינו בני יהודה· שנאתכם הקרה הולכת ומגיעה למרום קצה· ואולם עליה לנחול תבוסה שלמה עולמית· יען קרה היא, אדוני הנאור· לא בחום, לא בהתלהבות ולא בקדושה שבהתלהבות נולדה וגדלה שנאתכם, אלא בקור של קרח מקפיא, וקרח איננו מוליד חיים ואפילו חיי רעל אין בכחו להוליד·

– ובכן: עליך לסבול יסורים· עלינו לסרוק אותך במסרקות ברזל? הוסיף שר־האלף כאיש היודע את הענין·

– כן· כך יהיה בקרוב. אני אסבול את היסורים, ואקבל אותם לא באהבה אלא בתפלה ותחנונים· בזמרה, אדוני הנאור· האדם העליון איננו מקבל את יסוריו באהבה – אלא מברך עליהם ברכה, ומזמר אותם בזמירות אלהים· היודע אדוני הנאור את העם היחידי בעולם, הלומד את תורתו בזמרה? זהו עמנו, אדוני הנאור. עמו של רבי עקיבא בן יוסף הַקְ – – –

את כל מה שהיה להם להחזקת הגדודי לטפו אותנו בכל מיני לטיפות ולא היה מקום מסוכן שלא הביאו אחרינו מיני אוכל וצרכי חיים שונים.

שנית: האכסלנץ אי־אפשר לו שיתן פקודה בסגנון של שנאת ישראל גלויה כזה, ואפילו אם הוא שונאנו בנפש באמת.

שלישית: האכסלנץ בכלל אינו מצַוה שיענו את המרגלים, יען הוא עצמו מתנגד לפעולות כאלה ניגוד גמורי

רביעית: האכסלנץ בכלל לא בקר את הכפר זלטקייף מטעמים שונים ידועים. והטעם הראשי, משום שהכפר הוא המקום הכי מסוכן בזמן האחרון בשביל האדונים האכסלנצים בכללי הכפר זלטקייף הוא ממש „כדור רגל" בשביל שני האויבים, כדור העובר מיום ליום מאחד לשני ובחזרה.

את כל אלה ידעו כל הקצינים ולפיכך הסתכלו זה בזה. אלא ששני מיני הסתכלויות היו פה: יהודית ובלתי־יהודית. אנחנו היהודים הסתכלנו בעינים עששות ובפנים חורים מעלבון וצער שבעלבון ו„הם" הסתכלו ברגש של חדוה נסתרה — וחייכו עלינו בדממה.

והדממה ארכה רגעים אחדים.

נכנס פתאום עקיבא הק והפריע את הדממה; ובלי הקדמה רשמית ולא־רשמית אמר בחוצפה ובבת־צחוק:

— כבודי השקרני הולך ופוחת בימים האחרונים, אדוני הנאורים. נכנסים לתוך פרנסתי. את זה לא אסבול. אני מבקש לתת לי הזדמנות לאַמת את דבָרי

זה שימשף׳ שכָרנו שם יוצא בהפסדי היהודים, תושבי המקום, המשמשים לנו מרגלים במחנה האויב, מוכרים גם אותנו לאויב בכל פעם. ולפיכך הריני מצוה בזה בשם הוד כבודו הָאֶקְסֶלֶנְץ לשים קץ לזוהמה זו ותיכף ומיד להביא לי הנה את כל היהודים מרגלי החרש, להעניש אותם כמשפט מוכרי המולדת׳ ובזה יוסר סוף־סוף „הכתם הצהוב" מעל מלחמתנו הנצחת׳ ועל החתום: שר־האלף".

כל השומעים הסתכלו זה בזה בשתיקה׳ הפקודה הפתיעה אותנו אפילו במלחמה זו, שכבר הרגילה אותנו לכל מיני הפתעות שבעולם׳ הפתיעה אותנו, יען זאת היתה הפקודה הראשונה, שבתור פקודה באה בעלילות־שוא הגלויות לכולנו, על היהודים, הנאמנים לגדודינו יותר מכל חלקי התושבים שבגליציה׳

וכולנו ידענו, מה פירוש המלים: „להעניש אותם במשפט מוכרי המולדת"׳ זה לא משפט מות — אלא אינקביזיציה, עינויים, „כדי לפתוח את סגור לבם ולדעת את סודותיהם" — —

וכולנו ידענו עוד דבר: שחצי הפקודה — שקר גמור הוא׳ ראשית: איש מן היהודים לא רק שלא מכר את גדודנו לאויב, אלא שלא שמש אפילו לנו מרגל במחנה האויב׳ בין המרגלים היו מכל מיני־אומה שבגליציה: רוסים־קטנים, סלובקים, פולנים, בוסניאקים וכל מיני אומות וחצי אומות וצללי אומות — ורק היהודים עמדו מרחוק לכל הרגול ובמקום להכנים את צוארם במלאכה מסוכנת זו — הקריבו

שהן: בריות קדמוניות, פרימיטיביות, רִירָנִיות, בלי נשמה, בלי שכל, בלי עצות, בלי אהבה ושנאה, בלי בושה ובלי כל רגש של נפש חיה, יפה או לא יפה. ורק עוד משא־נפש אחד היה להן: ה ל ח ם. משא־נפש? — יותר מדי יפה היא מלה זו בשביל קדחת זו, הבאה מתוך הקיבה. ממשלת הקיבה שלטה פה שלטון בלי מצרים. ושום מְרוּת לא היתה בכפר הזה. הגדודים הצהובים החליפו זה את זה בכל שבוע ואפילו בכל יום ופעמים ביום, ובבין־המצרים זה התפתחה אנרכִיַּת החושים עד כדי צחנה.

והיהודים שבכפר זה! —

מי חשב על דבר יהדות פה?

הדבר האחד שענין אותנו, היה הרגול השיטתי שבכפר זה. מלאכה זו נעשתה פה למקור־פרנסה רגיל ויחידי בשביל כל הבריות שבתוך הכפר. ואולם רגול לשני הצדדים בבת־אחת. היום מסרו ל נ ו את סודות האויב — ומחר מסרו ל ו את כל מעשינו.

וזה עורר בנו לאט־לאט גועל פנימי ועז מאד.

ופעם אחת נגש אלי עקיבא ובקש ממני להכנס עמו לתוך הכפר בשעה שהכפר היה נקי מכל מין גדודי. גם אנחנו וגם האויב היינו מחוצה לו. לקחתי אנשים אחדים ונכנסנו לתוך „התופת הגליצאי" (כך כנו אותו אצלנו וגם אצל האויב).

ומה שראינו שם „בשעת מנוחה" — זה מחפיר כל מין פנטאסיה יוצרת בעולם. —

הפקודה שלא תתבדה חלילה׳ בבקשה למסור לידי את הכפר זלטקייף ואני אמלא את הפקודה׳ — —

ח׳

הכפר זלטקייף היה אחד מכפרי גליציה האומללים, הסובלים, המנוולים והרקובים כבר לגמרי מצרות המלחמה׳ הכפר היה כפר לא גדול בערך, אך תושביו נצטפפו שם באיזה אופן עד כדי חניקה ממש׳ מכל הסביבה נצטברו שמה הבריות ואיש לא הבין מדוע דוקא שמה? בנוהג שבעולם הלא בורחים מן החזית, וכפר זה עומד דוקא בתוך החזית ממש׳ הדבר היה בודאי ככה, שהבריות האומללות ברחו הנה עוד בזמן שהכפר היה רחוק מן החזית ואיזו „פרנסה טובה" השרישה אותם שם ועכשו אין להם מוצא משם. אם כה ואם כה — הכפר זלטקייף קבל צורה איומה במשך חדשים אחדים׳ צורת החיים של התושבים כולם נטשטשה כל כך, עד שכולנו הרגשנו להם לבריות הללו לא רחמנות או צער ליסוריהם, אלא גועל, תעוב נפש גמור, בחילה ממש׳ זכרים כמעט שלא היו כבר בכפר ממוסמס זה, רק נקבות, נשים ובתולות, שכבר אבדה להן צורת בני אדם הן בחיצוניותן והן בתוכן־רוחם המגואלי המחסור, העוני, הרעב, ההריגות, האנוסות הרבות, שנחללו על ידי הקוזאקים ועל ידי החיילים הרוסים בכלל, שלא הבחינו בין חולה לבריאה, בין זקנה לילדה, וכל המהומות ביחד — פשטו מעל בריות אומללות הללו את צורתן והציגו אותן ערטילאות כמות

מתוך קדחתי יען ברור היה, שמדברת היא שטויות.
„היא ילדה ילד — מספרת היא בגמגום — והן, אמה ואחותה אכלו את הילד היקר". —

חלום קדחת הוא, סיוטי צעירה, שהמלחמה רסקה אותה לגמרי.

— אנכי לא טעמתי — גמגמה האומללה — רק אמי ואחותי.

עמדנו כולנו קפואים והרגשנו שכוחנו עוזב אותנו עד להתעלפות.

כולנו רעדנו — והוא, עקיבא הק עמד וחייך ואמר במנוחה:

— טוב מאד. הכל הולך כשורה.

הוא כנראה האמין לדברי האומללה. נגש אל האם ושאלה, לכמה סעודות הספיק בשר הילד?

האם ענתה כעונה על שאלה רגילה:

— קטן היה היציר („דאס באשֶׁפנישל") — אמרה במנוחה — קטנטן היה. היא שחטה אותו — הראתה על בתה הבכירה — היא. — — זָכָר היה — — למה לנו עכשו זכרים, לעזאזל? הבשביל המלחמה? — — וחוץ מזה: אביו חפץ בכך — —

— נלך מזה! — אמרתי לאנשי ולעקיבא. — אין לי כח — —

— תיכף — ענה עקיבא. עוד רגע.

ופנה אל האם:

— ומי הוא אביו?

כשעברנו על יד בית רעוע אחד, שמענו קולות נשים מריבות זו את זו עד כדי סריטת עינים. קללות, קטטות ונאצות המחרישות את האזנים. הקשבנו להן רגע והבינונו שהסכסוך סובב על איזה ענין של — — „אהבה" — — „ככר לחם" — — „חתן" — — „תינוק" — —

נכנסנו — ומעינינו סר הוילון המוסרי.

ארבע בריות היו בבית: האם ושתי בנותיה, האחת בוגרת, כבת עשרים והשניה כבת שתים־עשרה, — וחייל־צועני אחד משלנו, שהתגנב הנה בלי רשות כמובן.

הנשים — עירומות הן בלי כל סמרטוט של־בגד. ביד הצועני ככר לחם שחור. עוד לא עברנו את מפתן הבית ושתי הנשים התנפלו עלינו וערכו לפנינו את משפטן. ובינתים, בתוך כדי ספורן, חוזרות הן לרגעים אל הפֶּרֶש הנכבד ומתחרות זו בזו לפניו ביפיפותן המנוולת. את סגנונן אי־אפשר לי למסור בלשון בני־אדם, טומאה שכזו אין לה מבטאים אלא במלונו של השטן. האם מאשימה את בתה, והבת את האם, שמדיחה היא מאחריה את הצועני עם הלחם. — — הילדה הצעירה שוכבת על הארץ — גם כן עירומה כביום הולדה — ומתיפחת במחלתה. גופה מלא אבעבועות כחולות.—היתה לה לאם זו עוד ילדה כבת אחת־עשרה, מכרו אותה לאותו הצועני, בעד חתיכת נקניק—ומתה.

בעינים קמות הקשבנו להנעשה בבית זה ועורנו הסתמר עלינו.

נגשתי אל הילדה החולה והיא התחילה להאנח מלים מקוטעות. כשצרפנו את המלים נוכחנו, שמדברת היא

למה נשאר שם, מה עשה שם? — לא שאלתי אותו. כששב חזרה, לקח את כנורו והתחיל מנגן ומזמר בבת אחת איזו מנגינה ידועה ובלתי־ידועה. עם המלים:

„לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה — —
לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה" — —

אמן יוצא מן הכלל לא היה בכנורו, אך נעימותיו בכנסו לאוזן וקולו השתפך בכל אברינו כנגינת חזן־מומחה, בשעת „ונתנה תוקף".

ט.

כזה היה הכפר זלטקייף. ועכשו באה הפקודה מאת שר־האלף להעמיד לפניו את ה„יהודים המרגלים" שבכפר זה.

ועקיבא הק בקש לתת לו את האפשרות למלאות אחרי פקודה זו, וכששר־המאה פקפק בדבר, אם לתת לו, אם לא, עמד לפניו עקיבא הק ואמר בקול חמור ובטוח:

— אדוני הנאור! כאן לא די לנו בעונש. כפר זה טעון טהרה גמורה פעם אחת לכל הפעמים! אני אטהר את כל הזוהמה הלזו מתוך הגדוד שלנו.

— ואיך זה?

— יש לנו יסוד קדוש אחד בין היסודות, שלא נברא אלא בשביל לטהר בו.

— מי־חטאת שבבית מקדשכם? — גחך שר־המאה בלעג עוקץ.

— לא. ענה עקיבא — אש זרה שבבית־מקדשכם. וחייך גם הוא בבסימתו —

— מי? — ענתה האם — שר־האלף שלכם, האדון הנאור, שר־האלף — —

התחלחלנו. הבטתי בפני עקיבא הק. —

זה עסק מלא ענין.

עקיבא הק לא הניד אף עפעף. שתק רגע ואחר־כך, כאילו לא שמע כלל את דבריה האחרונים, שאל אותה?

— נו, וחיים כאלה? — כלום לא מוטב למות?

— מוטב. בודאי מוטב.

— חפצה אַת למות?

— החפצה אני? המות אינו בא בנקל. או שבא פתאום, או שמתגרה בנו ואינו בא. ברעב אינם מתים. בא הלחם ומעכב.

עקיבא הק פנה אל החייל־הצוענִי:

— איך באת הנה?

הצוענִי שעמד כל הזמן בעמידת כבוד וכל גופו רעד מפחד, גמגם:

— אֶה... — אדוני — אה...

עקיבא הוציא את אקדוחו במתינות, במנוחה גמורה וירה יריה אחת באם ושניה בצוענִי, אחת, שתים.

— וגם את זו — אמרתי לו — על הצעירה החולה. זו בודאי מצוה להצילה מן החיים.

— לא. — ענה עקיבא. זו נחוצה לנו.

ומסר את הלחם השחור בידי הילדה החולה.

ויצאנו. כשהלכנו אל החזית—עקיבא הק בקש רשות מאתי להשאר עוד בכפר לזמן מה. הוא נשאר ואנחנו שבנו אל בור המערכה.

המפקדה העליונה נוכחה לדעת, שבזמן האחרון היה הוא, שר־האלף בעצמו, מי שהעמיד את הגדוד בסכנות שונות, ולגמרי לא מתוך נטיה צבאית. ועוד נוספה לו ילדה זו. — — — לא הצטננה עוד גופתו של המתאבד — והנה בא שליחה של המפקדה העליונה להזמין את שר־האלף למשפט — —

ובתוך כל מהומה עזה וחשאית זו — נשמעה מנגינה יהודית נעימה ומוזרה יוצאת מתוך בור המערכה ומשתפכת לכל עבר:

לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה — — —
לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה — — —

— פליניוס הזקן — לחש מי שהוא מאתנו בחשאי כלפי שר־האלף המת — פליניוס הזקן, שחורבן פומפיי אכל גם אותו. — אך — לא. לא פליניוס. שֵׁם זה יפה הוא יותר מדי בשבילו. מוטב: נירון קיסר המשוגע — —

— נירון? — ענה מי שהוא — הלא ה ו א נירון: הוא האונטראופיציר עצמו, שהצית את הכפר באש ועכשו עומד הוא ומנגן לו — —

ומן החוץ נשמע קול, ולא אחד, אלא קולות אחדים מתלחשים בכעס עצור:

— זה אי־אפשר שימשך כך הלאה! יהודי זה הולך ונכנס לתוך נפשנו ממש! אם לא נשים קץ לדבר פעם אחת — כולנו עתידים לגורל זה! — —

זאת היתה שבועת סתר נגד חייו של האונטראופיציר, שעזותו לא ידעה כבר כל גבול.

ועל זה חייכו כולם כמטומטמים מבלי להבין את דבריו. ולבלתי הראות לו שאינם מבינים, הפכו את הדבר לבדיחה וצחקו.

ועקיבא הלך לטהר את הכפר.

לקח לו פלוגת חיילים וסגר את הכפר כולו בגדר גבוהה של חוטי ברזל עוקצים.

הרבה עבודה לא היתה לו בזה, כמעט ארבע חמישיות הכפר היו מוקפות גדר כזאת. עליו היה רק לסגור את הפרוץ שבה.

וכשגמר את המלאכה העלה את כל הכפר באש. — —

מנוס לא היה משם. כל אשר נסה להמלט וקרב אל הגדר — נדון בירייה.

ואחרי החורבן הופיע לפני שר־האלף והילדה החולה בידו:

— אדוני הנאור! זוהי המרַגלת היחידה שמצאתי בכפר. יהודיה היא, אדוני הנאור! — —

זה היה במעמד כל הקצינים — ואיש לא הבין אותו, חוץ מן האדון שר־האלף עצמו — —

שר־האלף החויר כמת. רצה להגיד דבר מה ונחנק. ופתאום, פנה אילך ואילך, לקח דבר מה — ובאותו רגע נעלם עקיבא מן החדר. שר־האלף ירה אחריו פעמים ושלש וכשלא פגע בו — ירה בעצמו והשתטח מת. —

המהומה בין הקצינים לא פרצה ברעש. כולם הבינו, שאם שר־האלף התאבד — משמע, ש א י ־ א פ ש ר ה י ה ל ו ל ע ש ו ת א ח ר ת. וכעבור רגעים נודע שבאמת לא היתה לו דרך אחרת:

הוא מזה ברגע זהי הדק את שיניו בכעס עצור ואמר בחרוק שינים:

– עַם אחד אתם! – זרק לי בבוז ותיכף פנה ממני וצעק כלפי הכוך:

– צוּגְסְפִּיהְרֶר (אונטראופיציר) הַק!

על המפתן הופיע עקיבא בן יוסף הק, על פניו חיוך עליז ואולם עיניו הפיצו זיקות חוֹרות וצורבות. דומות היו העינים לעיני משוגע המביט בפניך ורואה הוא באיזו מרחקים רחוקים של עולם אחר לגמרי. הוא הופיע על המפתן ואמר בקול מצלצל:

– לפקודתך אדוני הנאור! עַם אחד אנחנו! וְעַמִּי כֻּלּוֹ עומד הכן לפקודתך. צַוֵּה עליו, אדוני הנאור, וישלח לך עוד משיח אחד, בחפץ לבו! –

הקצין הביט בו מבולבל מכעס והשתוממות, רגע שתק, לא מצא מלה ואחר־כך מצא את בטויו:

– הדל מלנגן! – צוה עליו בקול שאין להרהר אחריו.

– זה אלפים שנה, שאין אני מנגן אלא בשביל אדוני הנאור, וסכנה היא במקצת לאדוני, אם פתאום אחדל. ואולם – לפקודתך, אדוני הנאור! כל אדם יש לו רשות לקפח את חיי עצמו! –

הקצין שמע את דבריו ואולם כל חושיו נסתתמו לו. וכאלו לא שמע כלום אמר בקול מנסר:

– כַּבֵּדוּ! צוּגספיהרר עקיבא הק!! – צום ראפּורט!! (אל המשפט!)

נכנסתי אליו ואמרתי לו:

– עקיבא הק, אתה משוגע. הלא הם יאכלו אותך חיים בקרוב, הלא הם הכל פה ואנחנו אפס, יחידים — – הם יאכלו אותנו, עקיבא הק – חדל מלנגן! – –

עקיבא השמיט את קשת הכנור, צחק בחיוך קל ואמר:

– יאכלו וְיֵחנקו, חביבי. אין דברי. הכל הולך כשורה. עקיבא בן יוסף שמי.

והמשיך את מנגינתו בזמרה משתפכת:

לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה – –
לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה – – –
נֵירוֹן קֵיסָר הִתְגַּיֵּר – –
וְיָצָא מִמֶּנּוּ רַבִּי מֵאִיר – –
טַם – טַם – טָם! – –

– מטורף! – זרקתי לו בפניו ויצאתי החוצה. –

י.

אך עברתי על מפתן כוך־חדרו החוצה – נתקלתי בקצין אחדי. על פניו ראיתי שמרוגש הוא ומתכונן למעשה־מלחמה כלפי האונטראופיציר, כשפגש בי עמד רגע, הסתכל בפני ואחר־כך אמר לי בכעס:

– למה הוא מנגן כל הזמן?

– מדוע לא? ינגן לו. לא בפעם הראשונה מנגן הוא.

הקצין לא היה זקן ממני במעלה, „חבר" היה, כח לא היה לו לצוות עלי, אך הרגשתי, שסובל

ואם עד עכשו לא הבינונו אותו על בוריו — ברגע זה באמת ברור היה לנו, שכן: הכל הולך כשורה: השנאה הנוראה הולכת בדרכה כשורה.

סגופי־המלחמה שלנו, שדכאו את כולנו למדרגת תולעי־תהומות, למשפחת חפרפרות, שאיננה יודעת כבר להרגיש אפילו את אורה של השמש החפשית — הסגופים הללו נתוספו בימים הללו במכאוב חדש, בצער מגונה ומנוול, המחטט במורשי הלב באיזמל חלוד והמרעיל את כל תא ותא שבדמנו היהודי.

בצער השנאה.

נורא הוא צער זה, מכאוב זה, מכל המכאובים שבחצר המות. נורא הוא יותר מכולם, משום שמאֵת השטן, שטן האדם בא הוא לך, ממינך־שלך, מחבריך־בצער־ובמות עצמם. ונפלא הדבר: פחד המות המושל על כולנו ממשלה שוה יש בכחו להכניס בכפיפה אחת את הנחש ואת הכבש ביחד עם הזאב והארנבת. ברגע שקול התותח מטרטר על ראשינו — כולנו נאחזים זה בזה כאלו היינו כולנו בני אם אחת אומללה, עצובה וסובלת. ורק יוצא מן הכלל אחד יש גם פה: שנאת ישראל. שנאה זו, לא רק שאינה נכנעת בפני פחד המות, אלא אדרבה: במדה שהפחד והצער מתרבים — הולכת היא וגדלה וחזקה. כאלו גדלה היא בדשן־פחד זה וכאלו ניזונה היא מאימת־המות המסמרת את השער.

ונורא הוא צער שנאה זו, יען מרגיש אתה פתאום, שנבדל אתה, שיחידי אתה במכאוב זה. בודד.

עקיבא הק עמד וידיו על התפר, כדין חייל העומד בפני הזקן ממנו במעלה ואחר־כך אמר במנוחה גמורה בלשון רומית:

– אֶקְצֶה הומו – (דבריו של פילאטוס בשעה שמסר את יֵשו הנוצרי להמון: „הנה האיש!") – אמר בטון של „הנני לפקודתך". –

האופיציר הלך לו ועקיבא הק נטל את כנורו, פתח את מיתריו והניחו בקרן זוית ומלמל כמו לעצמו:

– הְנֶפֶש קצתי. עוד פעם אפתח את שפתיך ואחר־כך תבקש לך בעלים אחרים.

והתחיל מתכונן ללכת למשפט־הצבאי.

י״א.

עקיבא בן יוסף הק, האונטראופיציר המפורסם, השקרן החביב והגבור בכל הגדוד – למשפט הצבאי. – –

זאת היתה תחלת איזה מעשה נורא, „תחלת איזה סוף" – –

הדבר כשהוא לעצמו לא הפתיע אותנו יותר מדיי ידענו כולנו וראינו מה הולך ונעשה אצלנו, מה מתהוה והולך מיום ליום ומשעה לשעה. והרגשנו, שמעשה זה לא ניתן לנו לטשטש, לא לרפא אותו ולא לשנות בו כלום. ועקיבא הק עצמו, בשעה שהכין את עצמו כדין והלך אל המשפט – אותה בת־הצחוק עצמה הרגילה אצלו הופיעה על שפתיו ואותן המלים עצמן:

– הכל הולך כשורה.

נפשם מלדבר, מלעשות בגלוי ומחפאות עלינו דברים שהגיעו למדרגת בדיחות־השטן.

בראשית: — התלחשות והמתקת סודות.

אחר־כך: — בירור דברים בגלוי, בחוצפה, בפרהסיה, בלי בושת.

ולבסוף: — עלילות.

והעלילות — נושנות, ידועות, באנאליות, משעממות ומבדחות.

וביניהן גם חדשות.

ודרך התפתחותן הוליכה אותם מטה־מטה, ממדרגה לשֶׁפל ומשפל לתהום עד שפרצה העלילה הכללית והצורבת:

— „כל המפלות שלנו שנחלנו בזמן האחרון — מקור אחד להן: היהודים. סוף־סוף נודע למפקדה העליונה, שמטרת היהודים היא: להביא גאולה לאחיהם שבארץ רוסיה ולהשיג בשבילם שווי־זכיות — ומטרה זו — כל האמצעים כשרים בגללהו!" — באר אחד הקצינים הגבוהים.

— תמימים אתם, אדונים — העיר קצין גבוה ממנו במצמצו בעיניו כיודע סודות מופלאים ומכסה עליהם טפחַיִם — תמימים אתם. — — אי־אפשר לי לגלות את הכל, כמובן, אך את עיקר העיקרים אגלה לכם. יש כאן ענין יותר חשוב מהשגת זכויות, חביבי. היהודים אינם עושים עסקים פעוטים כאלה בדם גרמאני ומאדיארי אדום. — — ענין פלשתינא יש כאן, חביבי! — הטעים בלחישה ונשתתק.

הקצינים כולם הסתכלו בפנים מאירים ונענו בראשם בהסכמה ובשאלה גם יחד.

ולכשתהרהר אחרי הופעה זו – תמצא שאפילו לדון אותה לכף חובה אי־אתה יכולי מרגיש אתה שמסקנה ברורה וצודקת היאי מסקנתם של יסורי המלחמה, הכופתים אותנו בכבלים, אוטמים את פינו מבלי להתאונן אפילו, מבלי לערער ומבלי למחות נגד כל אינקביזיציה זו ששמה מלחמה, הנעשה בשביל העם, בשם המולדת: בשמך־שלךי והיסורים הולכים וממקים, הולכים ומרקיבים אותך, הולכים ואוטמים לך את נשימת החיים שבך, בשעה שהשמש זורחת, הפרחים נותנים ריח, הצפרים מריעות סביבך בשירה ויודע אתה, ששם בעיר מתהלכים הבריות, מכיריך ומיודעיך, מתהלכים חפשים, עליזים, צוחקים, מקשיבים לבדיחות ומסתכלים ונהנים מתיאטראות – ואתה מונח ככלב חורק־שינים בתוך האדמה הרטובה וממעל לראשך: זמרת המות צורמת את אזניך ומרעילה את דמך בסמרמורת עוקצת כעכסא דעכנאי

ואין מוצא לחרוק השינים·

ולפיכך – מוֹצָא לו הדם מוֹצָא אחר ממבוכתו הנוראה: ב ש נ א ה א ל ה ח ל ש·

הקצין הגבוה מתעלל בקצף אין אונים בַנמוך ממנו, הנמוך ממנו – בחייל הפשוט, וכולם ביחד – בחלש החלשים: ביהודי·

והתעללות זו הלכה בזמן האחרון והתפתחה והתגברה כמַעין־תופת צורב ולאט־לאט התחילה מופיעה בכל תקפה וחציפותה, בכל רקבונה וחרותה שאין להם גבולי חברינו הסירו סוף־סוף את מסויהם לגמריי כבר לא מנעו את

הקונדס לא נתן להפציר בעצמו יותר מדיי הסוד היה מבצבץ מתוך גרונו:

— מה אני יודע? — את הכלי יודע אני, שכל ענין נורא זה סובב על ציר אחד: על האונטראופיציר השקרן שלהם — — הוא הסרסר הראשי לכל הענין.

קונדס זה היה שר־המאה שלנו, שאחרי מותו של שר־האלף לקח הוא על עצמו את תפקידו של הלז וירש את שנאתו ואת מעשיו כאחת. והוא העומד על משמרת שנאה זו ומחרחרה בתחבולות שונות והוא שנשבע לנקום בנו את נקמת שר־האלף ומיתתו, שהמיטה חרפה עליו וגם על חבריו הטובים.

מיתה כזו — אסור לעבור עליה בלי נקמה.

ואם נקמה — הרי עליה להיות ראויה לסיבתה עצמה.

ולא רק זה: — כאן אין מקום לעבודות־חצאין. או — או. כאן אין ענין של שנאה פשוטה סתם. פה קרה דבר מבהיל, כפי שנודע אחר כך. שר־האלף ביחד עם חבריו מתכוונים במשך כל הזמן למעשה רב נגד הפתנים הללו — ופתאום, רגע לפני הבִּצֻּע המזמה, ממש רגע אחד לפני ההתפוצצות — הפך מנוול זה, האונטראופיציר, את הגורל כלפי שר־האלף עצמו והוציאו מן העולם! —

— אמת: שר־האלף אשם קצת בדבר, למה היה לו „לצאת פתאום מן הפסים" שלו ולפרוט את „מפעלו" הגדול בפרוטות פעוטות של „יסורים יהודיים" ושטויות

והקונדס הוסיף:

– יש דוקומנטים, יש מסמכים, חביבי· על הכל יש מסמכים ברורים, אמתיים, מקוריים, שחור על גבי לבן; דוקומנטים כתובים בידים יהודיות, בכתב עברי, שרק יהודים יכולים לקרוא אותם· וכולם מעידים ש„חברינו" בני דת משה מכרו אותנו לבעלי ההסכמה – ולאו דוקא בזול: בעד ארץ ישראל שלהם! – –

כולם הבינו, שזה מובן ואפשרי מאד·

אחד מהם טפח לעצמו על מצחו:

– חמור גרם! איך לא הבינונו את זה עד הנה· הן ידוע, שאנגליה מתאמצת להיות למושלת ירושלים ושהיא יכולה לתת להם ליהודים את ארצם חזרה! – חמורים אנחנו, חברים, חמורי חמורותים באמת· והן ישנה כבר שמועה, שאנגליה מבטיחה להם – והם בולעים את ההבטחה כבכורה בטרם קיץ! –

– מה?! אמר הזקן שבהם, בעל המסמכים – מה? אנגליה מבטיחה והם בולעים?! זאת אומרת, שאינך מאמין, שבאמת ישיגו את פלשתינה? – תמים אתה חביבי· הם ירמאו גם את האנגלים וגם אותנו ופלשתינה תהיה שלהם סוף־סוף· אני אומר לכם· תזכרו· ובין כה וכה – והם משלימים ממעל לראשינו עם המוסקה ועם הצארי –

– באמת – – התחנן אחד המקשיבים – באמת, מה אתה יודע עוד? – הלא בין כך ובין כך יִוָדע הדבר מחר, מחרתים – – –

אשר לפניו. דברים ברורים לא אמר. אך מענין הדבר, שדבריו היו ממש דבריו של שר־המאה, כאילו אינו אלא חוזר עליהם, ומבלי אשר שמע אותם:

— זה יהיה משפט מענין — משפט כזה בא אחת לאלף שנה, חביבי —

מלה במלה.

ואולם לא הספקנו אפילו להתרגש הרבה בפחדנו ובמכאובנו — ועקיבא שב מבית־המשפט וחדשות בפיו.

— נו, ילדים, התכוננו למעשה.

ולי מוסר הוא את הפקודה:

„הפלוגה שלך תוקפת את הכפר באזארה הערב, בשעה עשר ורבע, ובמשך יום עליך להודיע לשר־המאה שלך, שהכפר באזארה נכבש על ידיך". והפעם על החתום לא שר־המאה שלנו — אלא המפקדה העליונה בעצמה ובכבודה! —

הכפר באזארה?

הכפר באזארה הוא לא פחות ולא יותר ממקום־מפקדתו של שר־האלף הרוסי בכבודו ובעצמו ועד שאתה נגש אל הכפר הזה — הן עליך לפרוץ קודם כל את חומת־הברזל של חזית האויב עצמה! —

מה זה פתאום? —

הסתכלתי בפני עקיבא הק. ושאלתי אותו:

— מה פירושה של פקודה זו? הלא זה אבסורד גמור, חביבי!

עקיבא צחק בקול רם:

דומות לאלה, וזה רק כדי להביא את האונטראופיציר לידי צער· למה היה לו כל ענין הכפר המנוול ולטקייף? — ובפרט בשעה — — בשעה שהוא עצמו היה נתון בזוהמה זו עם אותה ילדה חולה — —

— שטות! — היה נפלט מפי שר־המאה בכעס ובבוז לידידו המנוחי — טפש! לא עצר כח לחכות עוד יום, יומים ולעשות קץ לנחשים הללו בבת־אחת, בתנועה אחת גדולה, כיאות לו ולנו! —

— טפש! — מלמל לחבריו הקרובים· — והחליט לגמור את מפעלו של המנוחי·

ועלה בידו להביא את האונטראופיציר לפני בית־דין צבאי· וכשעקיבא עזב את המערכה והלך אל בית־הדין הצבאי — שפשף שר־המאה את ידיו בהנאה:

— הלא אתם כולכם חייתם בחושך עם בריה שפלה וערומה זו· „שקר", „שקרן" — איזה שקר ואיזה שקרן? הלא כל ענין השקרים שלו לא בא אלא כדי להדהים אותנו במעשי הגבורות שלו — שאף אחת מהן לא היתה גבורה בעצם, אלא מעשה בגידה ורגול מן המדרגה הראשונה· — בקרוב תראו גם אתם, כמה ערמה ספונה ביהודי זה· — זה יהיה משפט מענין· — משפט כזה בא אחת לאלף שנה ויותר, חביבי —

ומאתנו אין איש יודע, מה דבר המשפט ומה דבר האשמה·

והאם יודע הוא עצמו, עקיבא הק, מה דבר האשמה?

כנראה, שכן· לכל הפחות דבריו האחרונים, שאמר לנו בבת־צחוקו הידוע, מעידים עליו, שיודע הוא את

כשורה, אנחנו הולכים ובאים לידי תכלית, אדוני הנאור. יכין נא את מסרקות הברזל, ואולם יזהר נא, שלא יְחֻבַּל בהם! —

התשובה העזה הדהימה לרגע את שר־המאה.

מה זאת אומרת: דוקומנטים בשביל בית הדין?

ומה פירוש: מסרקות ברזל?

את ענין המסרקות אנחנו הבינונו ושר־המאה כנראה לא הבינו, ואולם לפי הכרת פניו ראינו, שענין הדוקומנטים, הסתום בשבילנו — איננו סתום כנראה בשביל שר־המאה. העוה את פניו רגע, נזדעזע כמי שאחזו השבץ להרף־עין ואחר כך שאל:

— ובפקודת־מי אתם הולכים?

הראיתי לו את הפקודה מאת המפקדה העליונה.

זה ענין חשוב. חשוב ומוזר, שהמפקדה העליונה תתן פקודה לאחד מקציני הפלוגה שלו — ובלי ידיעתו־שלו?

בושת ועלבון כסה את פניו, ואולם כרגע הציל את המצב הנבוך: קמץ את גביניו וכאילו נזכר בדבר אמר:

— אה, כן — הכפר באזארה. כן־כן — — כך החלטנו אתמול — —

עקיבא הק חייך לו בפניו:

— טעית, אדוני הנאור, לא אתם החלטתם — אלא אני. אני לבדי בעצמי וביהדותי הזעירה. הכל הולך כשורה, אדוני הנאור! —

במקרה אחר היה שר־המאה נוזף בו עד הדור השביעי שלו, אלא שהעובדה המוזרה, שלא הוא שולח אותנו אלא המפקדה העליונה, טמטמה אותו לגמרי.

— אין אבסורדים לפני כסא כבוד אלהי האומה הישראלית, כשם שאין אבסורדים לפני כסא כבודו של שטן השנאה לישראל, להבדיל!

— ומי הוא, שנצנצה פתאום במוחו החולה מחשבה טפשית זו?

— אנכי — אמר עקיבא בבת־צחוק שקטה· — אם למחשבות טפשיות — הרי אנכי פה· — נו, חביבי, אין זמן לבדיחות·

עזב אותי והוא עצמו אסף את הפלוגה שלי לעלות על הכפר באזארה·

כשהעמיד את כל הפלוגה בסדר ומוכנה ללכת, עמד ופנה אל כולם בשאלה:

— נו, חבריא, מי בכם מתגעגע לראות את יוסילי הקטן שלנו? — —

יוסילי הקטן — — יוסילי הקטן — — כמעט ששכחנו את הילד ההוא עם הפאות המסולסלות — —

מובן, שכולם ענו בהן·

— נו, אם ככה, עוד היום תזכו לראותו פה בתוכנו — —

וברגע זה נכנס שר־המאה ובראותו אותנו מתכוננים — פקח את עיניו לרוחה:

— מה זה? לאן זה?

עוד לא הספקתי להראות לו את הפקודה העליונה, נגש אליו עקיבא הק במקומי ואמר בקול מצלצל כמתכת:

— אדוני הנאור, צֻויתי להודיעו בהכנעה: הולכים אנחנו להביא דוקומנטים בשביל בית־הדין· הכל הולך

ואחד הקצינים שלי, שהלך עמנו – סבלנותו פקעה לגמרי:

– בטוח אני בך – אמר בפניו של עקיבא – שאיזה פשע נורא תלוי לך מאחוריך, המקיל עליך את המות. ודאי איזו גנבה או איזה רצח מעיק עליך וככה מוטב לך לא להשאר בחיים. ואולם אנחנו אנשים פשוטים ונקיים ועדיין יש לנו תקוה לשוב הביתה ולחיות עוד! –

עקיבא לטף אותו בעיניו השחורות והטובות ואמר בבסימה רכה:

– צדקת, אדוני הנאורי. פשע נורא מעיק על נפשי: שקר גדול אחד מעיק עלי. שקרתי לו לאותו פפוס בשעה שאמרתי לו, שרוצה אני סוף־סוף לקיים את הפסוק „ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך״. שקרתי לו: לא ברצוני הטוב ישבתי אז ודרשתי ברבים. – –

פטפוטו זה לא היה אצלנו חדשי. לא בפעם הראשונה „מגלה״ הוא לנו, שגלגולו של רבי עקיבא הוא. הקשבנו והחרשנו והלכנו בשתיקה.

והוא עמד פתאום מלכת, נגש אל ידידי הקצין ההוא, שם את ידו על שכמו והוסיף בשפה ברורה וארשת חותכת וכמי שמדבר מתוך קדחת אחרונה:

– לא זהו הקדוש לאומתו, מי שמקריב את חייו, את גופו על מזבח אלהי האומה שלו, אלא זה המקריב גם את נשמתו, את עולמו הבא. ועל מנת שלא לקבל פרס, חביבי. כל שאינו יכול לשקר ולרצות נפש

הוא זרק בו מבט של ארס ואמר:

– מַרְשׁ! למלאות את הפקודה·

והלך לו·

יב·

אין לי שום חשק בזה לנסות אפילו, למסור את ההכנות להתקפת הכפר באזארה· בשעה כזאת באה הזועה החשאית ורותחת דרך כל גופנו ומבשלת את דמנו רגעים אחדים ואחר כך עוצמים אנחנו את עינינו, מוסרים את נפשותינו לאלהים· ואחרי שמסרנו את כל אשר בנו בעבר ובעתיד, בהוה ובנסתר, ל„מפקדה העליונה" – מזדעזעים ועושים תנועה של „גזרה היא ואין להשיב" – והולכים לתוך לועו הפעור והאפל של המות האיום·

אולם עכשו – פה היתה תולעת אחרת מנקרת במוחנו: איזה שד משחת משַטה פתאום במפקדה העליונה, להטיל עלינו תעודה כזו: ללכת ישר לתוך זרועותיו של המות ובלי כל אבק־תקוה אפילו, שזה יביא לנו איזו תועלת שהיא? – והלא ברור, שלכבוש את הכפר באזארה במצב שבו הוא נתון עכשו – איננו אלא חלומו של מוח מטושטש לגמרי –

מי מאתנו לא התיאש עדיין מן החיים, זה כבר!

זרקנו מחשבה קטועה ואחרונה כלפי היקרים לנו שם הרחק וכלפי העתיד שלנו ההולך ומתַיתם – והלכנו·

והוא, עקיבא – מחייך בפנינו·

והפעם רתחנו כולנו מכעס· זוהי נבלה·

ככה חשבנו בכעין אבק־לעג – ובינתים קרבנו יותר ויותר אל חזית האויב בחשכה עבה – – –

והתחלנו להתכונן להתקפה.

ולגמרי מגוחכת היתה הכנה זו. מה פירוש: התכוננו? איך זה להתכונן? – שלשים איש בערך אומרים להתנפל על חזית רחבה, על מחיצת ברזל־עשת חיה. –

העמדתי את האנשים ורציתי לתת להם פקודה. אחת הפקודות המצויות במקרים כאלה. להתפזר בשורה, להיות נכונים ל„משמרת האש" ועוד.

ופתאום–והנה ידו של עקיבא אוחזת בידי באפלה המגודחת.

– חדל! –

– מה „חדל"?

– הס! עלי למלאות את הפקודה ולא עליך.

– זה לא נכון. – אך נדהמתי ועמדתי דום.

וברגע זה הרגשתי אותו מחפש ועושה דבר מה ואחר תנועה קלה – קול יריה אטומה, לא ירית כדור־רובה, – קרן אור ארוכה, כקרן כוכב־שביט, עם זנב ארוך עולה מתוך ידיו, עולה למעלה, מאירה את כל הככר באור כחול־לבן – וה„שביט" נופל ישר בתוך החזית של האויב ומאיר אותה באורה בהירה ומסמאה מאה על מאה מתר. – –

– אתה משוגע! אני אשלח בך כדור, מנוול! מה אתה עושה? ראקיטה, בסכנה כזו?!

והוא נועץ את מבטו בחזית האויב וידו אוחזת את ידי כבצבת; מביט עוד רגע באויב וכמי שראה דבר מה אומר:

– טוב, נלך למשרים. איש לא יגע בנו. –

בעבור חיי עולם של אומתו – איננו זוכה לראות פני שכינתה. משה אמר: לא תחיה כל נשמה ומשה אמר לא תרצח. וכל המאמין באלהי־אומתו הנצחי והרם – הרי יודע הוא, שאין רצח במלחמתנו בעדו, יש רק – „ובערת הרע מקרבך". לבנות את בית הבחירה על הר ציון ובאותה שעה עצמה להקשיב למחולות עובדי מולך וכמוש – זה חלול הקדושה. –

שתק רגע והוסיף בלחישה:

– לא נברא המות, חביבי, אלא ללמד אותנו, שאין מות בעולם אלהים חיים.

וקולו עבר לנגינה, לנעימה תלמודית חודרת ומאַיימת:

– ואולם כל שאיננו מאמין באלהי־אומתו הנצחי והוא מאבד נפש – הרי הוא רוצח. הרי הוא עובר על לא תרצח, חביבי. – כן, ידידי, והמאמין באלהי־אומתו הנצחי, גבורתו מתעלה ומתגשמת לא רק ב"ובערת הרע" של זולתו, אלא בשל עצמו, בבערו את נפש־עצמו החוטאת, על מזבח אלהי־האומה. ואני – נפשי חטאה חטא גדול בשעתה, בחשבי, שלמות ביסורין ובמסרקות ברזל על ידי הרומיים ובעל־כרחי – קרבן הוא, לא, חביבי. עכשו עלי למות שוב פעם לא בעל־כרחי, אלא ברצוני הטוב. בשמחה ובזמרה על פי – – –

הבינונו אותו ולא הבינונוי לא בפעם הראשונה הוא מדהים אותנו בהפרזותיו ובשקריו, היפים עד כדי דמעה. מילא, טוב נראה אם ימות ביסורים ברצונו הטוב. נראה.

זה מבהיל.

— אינני הולך! — אמרנו כל אחד כמעט בבת־אחת;

— אם למות — הרי למות בכבוד ולא כבוגדים נבזים. אתה בעצמך — לך לך ומסור את עצמך, — אמרתי לו בכעס עצור, — אבל לך, בבקשה, ואם לא, אפילך כנבל! פה תהא קבורתך, נבזה! — חובתי היא לאבד את הבוגד!

עקיבא אחז שוב פעם בידי ובאקדוחי ואמר במנוחה:

— הבוגד מת כבר בלעדיך. הוא עצמו קיים את מצות „איבוד הבוגד".

והוסיף לי בצחוק:

— הבאמת לא ידעת ולא הרגשת אפילו, שהבוגד היחידי שלנו, בעל „השביט היהודי" היה שר־האלף שלנו, מנוחתו רקבון? — הבאמת עלי לשים לך את זה לתוך שיניך? נפלאת בעיני, אדוני. ומאין לנו כל המפלות בזמן האחרון?

פקחתי את עיני לרוחה:

— מה אתה סח?

— אני סח, חביבי, ששנאת ישראל עולה בכוחה על כל אהבות שבעולם, ואפילו על אהבת המולדת של שרי־אלף שונאי ישראל. ומה לא יעשו שונאינו בשביל לכרות לנו קבר? רק שני ידידים טובים יודע אני בכל המלחמה הזו: שני שרי־האלף הללו: שלנו ושל הצֶ'רֶקסים — —

כל שלשלת הענינים שהשתלשלו אצלנו בזמן האחרון התחילה מזהרת לי באור בהיר, וכל חוליה וחוליה של שלשלת זו, שהיתה מחניקה אותנו, את כולנו עד הנה

מעשה זה, ירית „רמון מאיר״ או „כוכב שביט״, כמו שכינו אותו החיילים הפשוטים, איננו ענין חדש כמובן, במלחמה׃ ירידה זו ניתנה תמיד כדי להאיר בה את כל הככר שבינינו ובין האויב ולתור בזה את המקום, אם מי שהוא איננו זוחל אלינו על ארבע להתגנב אלינו בהתקפה פתאומית או לרגל את עמדתנו. — ואולם ירידה זו שלו, עכשו, הדהימה אותנו כפלים, ראשית: הלא אנחנו „הזוחלים״ ואנחנו המרגלים והמתנפלים׃ ושנית: „רמון מאיר״ זה, בעל צבע כחול־לבן, היה אחד הדברים, שהעסיק בימים האחרונים את כל הגדוד׃ רמון זה לא היה מצוי אצלנו כלל ורק בזמן האחרון קרו מקרים של רגול במחננו בעזרת ה„השביט הכחול־לבן״ הזה׃ איזו יד נעלמה שבקרבנו השתמשה בו בשביט זה למסור לאויב אותות ולגלות לו תנועות צבא ידועות, ואחרי האותות הללו — תמיד נחלנו מפלות איומות, ושר־האלף שלנו המנוח, התהלך כנשוך נחש, כביכול, וחרק את שיניו, כמובן עלינו, על היהודים׃

— מובן, שהבגידה נעשתה אצלנו לדבר רגיל! מובן שזהו צבעו של הדגל היהודי׃ מובן! — היה צועק בכעס נורא — מובן, שאנחנו אבדנו את המלחמה׃ בידים׃ „השביט היהודי״ הזה יחריב אותנו׃ —

ועכשו — רואה אני שעקיבא הק משתמש ב„שביט״ זה — —

ובכן: צדקו כל ההאשמות׃

תיכף הבינותי, ששר־האלף חושב אותו ללא־יהודי, לשונא ישראל כמוהו ואותנו כמו כן לכמו אלה.

אחר כך המתיקו שניהם סוד רגעים אחדים בחדר השני, וכעֲבור זמן מה והנה עקיבא הק יוצא ובידו – יוסילי הקטן.

– נלך חזרה! – אמר לי עקיבא. הכל הולך כשורה.

נפרדנו מאת שר־האלף ותיכף חזרנו כלעומת שבאנו.

– הזהר טיטוס! – שמענו את קול שר־האלף קורא אחר עקיבא הק בבת־צחוק רכה ובבטחון, – הזהר טיטוס, שלא יראו אותך היהודים – –

„טיטוס" – –

כשעברנו את הגבול צחק בי עקיבא:

– טיטוס – זה אני, חביבי מילא, מה לעשות. אם עצרתי כח לשמוע את מה שכולכם שמעתם, את הזוהמה שיצאה מפיו עלינו – הרי עלי לסבול גם את השם הנחמד הזה. „טיטוס מחמד האנושות". אני – –

יד.

כל הדרך חזרה, לא פציתי את פי לשאול אותו פתרון לכל הדברים המוזרים הללו שראיתי בעיני ושמעתי באזני. את מרבית הדברים הן הבינותי מעצמי ואת השאר – אמרתי בלבי – אראה אחרי־כן. הרבה לא הבינותי עד הנה – אחכה עוד זמן מה.

וכששבנו – לפנות הבוקר היה – הרגשנו תיכף, שדבר־מה הולך ורותח בקרב המחנה. מה טיב הרתיחה? – איש מאתנו לא ידע.

בסודיותה — התחילו ברגע זה יוצאות מתוך גרוני ומוחי כצפעונים קטנים, המקננים בנפשי ופתאום יוצאים הם לאור לפקודת איזה ידעוני קוסם קסמים. — —

זה מבהיל. —

שר־האלף בעצמו — —

מתוך שנאה אלינו.

זה מבהיל — ומרגיע.

ועוד לא הספקתי אפילו לעכל את כל זה ואפילו להאמין את הדברים הללו באמונה שלמה — והנה הצ׳רקסים מ ק ב ל י ם א ו ת נ ו ב ס ב ר פ נ י ם י פ ו ת, כאנשים־ידידים משכבר הימים.

רגש מוזר עבר בי בכל מהותי.

האלה הם השדים הארורים המפורסמים? —

וכעבור זמן מה הובילו אותנו אל שר־האלף שלהם.

הלה קבל אותנו בכבוד ואת עקיבא הק קבל כידיד־נפש נאמן ואהוב לו מכבר.

ואנחנו עמדנו כנדהמים.

ובשעה ששר־השלף „הקאוקאזי" התחיל מדבר אתו — עינינו קמו בחוריהן. שפת פתנים היתה שפה זו כלפי היהודים. שנאה כזו לא שמענו מעולם מפי ילוד אשה. כל מלה ומלה היתה עכס־נחש שורף ומכחיד עד הנפש.

הבטתי בפני עקיבא בהשתוממות חשאית וראיתי: פניו מתעקמים מרגע לרגע ומתאמץ הוא בכל כחו להסתיר את הגועל שלו לדברים הללו.

— מה?! — ומי נשאר שם על המשמר? והן אף יריה אחת לא שמענו?! ובמשך שתים־שלש שעות?! מה אתה משתגע, אונטראופיציר עקיבא הק??! — צום ראפורט! (אל המשפט!) — צעק וגבב שאלה על גבי שאלה, כמי שברור לו, שהאונטראופיציר מַשַטה בו באופן גס.

עקיבא הק לא ענה לו אלא על שאלתו הראשונה:

— על המשמר עומד שם האדון הנאור שר־אלף הצ׳רקסים, איליה מארקוביץ לאבְרֶצקי!

שר־המאה נדהם רגע כמי שהכתהו מהומת־רעם. פניו אבדו את כל אודם־דמם, הוא בלע בליעה כבדה, סנטרו התחיל רועד ושיניו התחילו פתאום נוקשות כמו בקדחת שגעון:

— מה??? — נהם ורץ כמשוגע אל החדר השני מבלי לחכות לתשובה.

— בהסכמתו של האדון שר־האלף המנוח שלנו! — ענה אחריו עקיבא הק ומבלי לחכות לרשות פנה לאחור ומהר החוצה.

אני עמדתי כל הזמן על פתח חדרי הסמוך לחדרו של שר־המאה. כל השיחה הנבהלה שלהם היתה נשמעת לי ברור וכעבור רגע והנה עקיבא חוטף את יוסילי הקטן וממהר עמו החוצה, אל המפקדה העליונה ואחריו רץ כמשוגע שר־המאה — ובידו אקדוח.

שערות ראשי סמרו עלי, הוא ירצח אותו נפשי.

ואולם ברגע זה קרה דבר מה, שאין לו פשר הגיוני כלל:

גם בין החיילים הפשוטים היתה מורגשת כעין איזו תסיסה, לחישות סודיות ורמזים לא ברורים — אך גם הם לא ידעו פשר דבר.

ואולם הקצינים התהלכו מרוגשים כולם, ועל פני כולם בת־צחוק של לעג ונקמה כאחת, בת־צחוק מאיימת האומרת: הגיעה שעתכם חביבים. — —

לא ידענו את טיב הענין, אך הרגשנו שדבר־מה הולך וקרב אל קצו.

כל השרירים וכל העורקים היו כבר מתוחים עד להתפקע, בשני המחנות גם יחד.

כשנכנסנו אל תוך המערכה — רק אז הרגשתי מבוכה גדולה בנפשי: לא ידעתי בעצם מה להודיע לשר־המאה שלנו. הן עלי היה להודיע שכבשנו את הכפר באזארה! — —

מה יצא מזה? הן כל הענין כמעט שמגוחך הוא. מגוחך, מעורר צחוק ממש. מה הבאנו מן „ההתנפלות" המוזרה הזו? מה להודיע לו?

וכתובע את מוצא המצב פניתי אל עקיבא הקי.

הוא לא נתן לי אפילו לפנות אליו:

— לך החדרה, אני אודיע מה שעלינו להודיע.

ונכנס אל שר־המאה ובידו הילד המצויין בציציות ארוכות:

— אדוני שר־המאה, הנני להודיע בהכנעה: הכפר באזארה נכבש על ידינו!

שר־המאה עמד כמשתגע:

נבהלתי אחריו ומצאתיו מתבוסס בדמו. —

ובכן — גם הוא? זה השני — —

לא התפלאתי כלל. אחרי המאורעות הידועים לא התפלאתי; ודאי שגם הוא נכנס בסודותיו של שר־האלף. וכסופו של הלה כן גם סופו של זה.

מה שיֵצא מכל זה — לא היה ברור לי; ואולם גם אחרי עמדתו של עקיבא הק וגם אחרי חכמתו ומעשיו אלה הרגשתי, שכל המאורעות הללו הולכים ומתעכבים כנחש סביב צוארו שלו, של עקיבא הק, להוציאו מן העולם. — —

כן, הרגשתי, שאיזו קלקלה הולכת וקרבה לו מתוך חייו.

הרגשתי יותר ויותר, שלמרות כל אלה ההפתעות, המפיצות אור בהיר על זוהמתם של אלה, האורבים לנפשו — למרות כל אלה הוא יהיה הקרבן.

ולא קרבן־מות היה מורגש לי מכל אלה. לא פחד־מות, לא מיתה הולכת וקרבה פה על עקיבא ועלינו, אלא איזה ענין אחר; איזה ענין נורא: איזה פלא, המסמר את השער ומקהה את השינים.

ולא רק אני — כולנו הרגשנו בזה, כל אחד מאתנו, שפתאום ראינו שכולנו הננו כרוכים אחריו כמו אחרי מקלט־רות, כמו אחר מבצר חסון, באהבה, בהתפלאות ובהתפעלות ילדותית. — ומבלי משים הרגשנו כאילו איזה ראש־בית־אב מאבותינו הקדמונים הופיע והתגלם לפנינו

קלה

שר־המאה רץ ורודף אחרי עקיבא בחמה שפוכה ובאקדוח נטוי – והוא, עקיבא הק, במקום לברוח – עומד פתאום מלכת, בידו האחת הילד ופניו הלוהטים נעוצים ישר בפני שר־המאה וכולו עומד כפסל מבלי לזוז.

שר־המאה עמד נבוך ובמקום לירות בו גמגם עליו בזעקה:

– למה אתה בורח, גבור הגבורים? – אמר, ופניו נתעותו בכעין בת־צחוק נעוה ומשונה.

עקיבא הק הזדקף עוד יותר ואמר לו בשקט, אבל בקול בוטח:

– אדוני שר־המאה! הריני מציע לכבודך הרם לחשוב רגע על ענין הגבורה היהודית. אתם הנכם גבורים לרצוח ואנחנו – גבורים למות. אתם צאצאיהם של קיסרי הזירות והטוריאדורים ואנחנו בני בניהם של המכבים. היודע אדוני הנאור את השם רבי עקיבא בן יוסף!! – – גמר כמעט בצעקה וקולו טרטר לאורך כל בור המערכה.

שר־המאה עמד מאובן.

עצמתי את עיני מלהביט בו. נבהלתי.

וככה עמדתי רגעים אחדים.

כשפקחתי את עיני – כבר עקיבא לא היה במקומו. הוא הלך. ושר־המאה טלטל באקדוחו כמי שמתרגז על שאין בו כדורים – –

אם היו בו כדורים או לא – אינני יודע.

הוא נכנס אל חדרו וכעבור רגע – קול יריה אדירה התפוצץ שם בפנים.

ושם – בסופה – מחכה לנו איזו הפתעה נוראה, איזו טרגדיה זעומה וארורה·

השקר האחרון· –

טו·

לא היה לנו לחכות הרבה עד שנודעה לנו כל התהום הרותחת תחתנו זה ימים אחדים·

עוד באותו יום מסרו לי את הפקודה העליונה, שתכנה: האַשָׁמה אחת גדולה כלפינו· וההאשמה – מאיימת, מבהילה·

הענין היה זר ומוזר מאד:

לא רחוק מן החזית שלנו, בכנף השמאלית, בין שתי החזיות היתה חורשה קטנה· בחורשה זו מצאה פלוגת חלוצים, ששה הוסארים הרוגים במיתה משונה ומחפירה: ששת האנשים תלויים כל אחד, בשתי רגליו למעלה, על שני עצים, וגופיהם שסועים עד הצואר· – וגם התעללות: אבריהם המקוטעים – בפיהם· –

בלילה זה מצאו אותם, וכמו שמצאום צלמו אותם תיכף·

מעשה ידי מי הוא זה? –

מעשה ידי הקוזאקים בודאי·

לא. „מעשה ידי היהודים": לרגלי העצים, על הקרקע מצאו גם קוזאק רוסי אחד נחנק ומתבוסס בדמו· הקוזאק נהרג בודאי בתוך כדי הֵאָבקות עם ההוסארים· ואולם, כשבדקו את כיסיו של הקוזאק מצאו אצלו פתקא עברית

פתאום בנפש מוזרה זו, המתהלכת בינינו כאורח לזמן־מה, כאורח הבא ממרחקי ההויה היהודית, כדי להורות לנו איזה שביל במבוכת־החיים שלנו, שאנחנו שרויים בתוכה.

כולנו הרגשנו בזה, כל היהודים שבנו מכל המינים. מן המין הגרוע שבנו, מן המתכחשים לגמרי, ומן המעוֹרים עדיין ביהדותם במקצת ועד האדוקים הקנאים, המדקדקים בציציותיהם ובתפלותיהם אפילו בבור המערכה.

הוא משקר? — נו, ומה בכך? לא השקר הוא הדבר הנורא ביותר בעולם. ומאידך גיסא: מה פירוש „משקר"? — אפשר שהכל אמת באופן אחר? — —

אך יחד עם זה — כולנו מעורים בו ובנשמתו, בשגעונותיו היפים ובתורותיו, שלא הבינונו אותן — אך כבר חיות הן בקרבנו ועושות את שלהן. —

ובינתים הרגשנו — שלא יארך הזמן והוא יסתלק מאתנו.

ועכשו, כשעזב אותנו רגע והלך אל המפקדה העליונה — ישבנו כולנו אלמים, באין תנועה וכל אחד מאתנו — כפי שנודע לנו אחר־כך זה מפי זה — כל אחד מאתנו הרהר אחריו והעלה בנפשו את כל שלשלת השקרים שלו, ששמענו מפיו מן הרגע הראשון ועד היום הזה.

והשקרים הולכים ותובעים מאתנו את עלבונם —

כן, שלשלת־שקרים זו הולכת עכשו וקרבה אל סופה, אל חוליתה האחרונה.

ופתאום – האשמה כללית. עם כתב עברי.

ובאמת: מי כותב פה עברית? הלא אי־אפשר לחשוב, שאחד מאתנו בגד בנו באופן מגונה כל כך או מכר את עצמו בעבור איזה כבוד וכדומה.

לא: זה לא: עברתי במחשבתי על כל החבורה שלנו ולא מצאתי בריה כזו.

ועכשו, כשהוא נאסר – אין כל תקוה, כולנו אבדנו.

– ומדוע דוקא הוא נאסר? – שאל אחד מאתנו. הלא כתב־היד לא כתב־יד שלו הוא?!

אחד הקצינים השונאים עונה בלעג:

– מה אתם מִתַּממים ככה? – הן מי כמוכם יודע את הכל? –

קצין יהודי אחד, לא קטן ממנו במעלה, מתיצב לפניו ומודיע לו, שמזמין הוא אותו לדין על עלבון זה! –

הלה צוחק:

– חדל, חביבי. למותר. כבר מוזמנים אתם, על־כרחכם. משפטכם הולך ויוצא לאור. משפטכם הנחמד! –

הקצין היהודי רוצה להגיד לו דבר מה – ואולם בינתים הופיע פתאום – עקיבא הק.

רגלינו רעדו למראה עינינו.

והוא מודיע לי – כאילו ממשיך הוא את דבריו של הקצין: –

– משפטנו כבר יצא לאור. משפטנו הנחמד. אך דוקא לא על כרחנו – פנה אל הקצין.

עצרתי את נשימתי וחכיתי להמשך.

כתובה בכתב עברי. ותוכן הפתקא: — בגידה. זאת אומרת: יהודי אחד, מבין הקצינים היהודים, מסר להם לקוזאקים את סוד תנועת הצבא בכלל ואת דרך ההוסארים בפרט, עם כל פרטי פרטיה.

הדבר ברור, למעלה מכל ספק.

כי מי משאינם־יהודים יודע צורת־אלף עברית?

סוף־סוף הוכחה ברורה על התעללות היהודים במלחמה.

והמפקדה העליונה? — היא מנענעת בראשה: „מוזר, אלא שמכל־מקום אין להכחיש את העובדה ואין לפרשה בשום פירוש אחר. מעציב הדבר, אבל עובדה נוראה".

אפשר להחנק.

קראתי את ה„עובדה" והרגשתי כעין ריח נודף מתוך גרוני אל אפי.

אחד מאתנו געה בבכיה.

ובין כה וכה באה השמועה:

— האונטראופיציר השקרן, נאסר.

נאסר?! — — זהו הסוף. הרגשנו מראש.

לא, לא הרגשנו. הלא כל מהלך הענינים הראה ברור, שידים אחרות עובדות פה בעלטה. ולא עוד, אלא שמצב הצפיה למשפט זה היה בעל שני פנים, בעל שתי אפשרויות: או משפט מות — או עליה לגדולה יוצאת מן הכלל. והאפשרות השניה היתה מכריעה בנו, בתוך נפשנו, את הכף. הוא יקבל מידאליה כזו, שעדיין לא קבל אונטראופיציר במלחמה זו. לזה חכינו אחרי מה שראינו ושמענו. —

שאם עוד פעם יתעללו בנו, אזי יהיה גורל כל שבוי שלהם, שיפול בידינו, כגורל קוזאק זה.

קראתי וראשי התחיל מסתחר עלי.

— לנתח אותו? הכיצד? לנתח גוף אדם? — מילא, טוב, ואולם מה עם המשפט שלך, שלנו? — לפי פקודה זו יוצא, שנקיים אנחנו מן ההאשמה המנולת??

— נקיים.

— ובכן? — וגם הם נקיים?

— הם תמיד נקיים.

תיכף הבינותי, שכל הענין נתברר על בוריו — אלא שהמפקדה העליונה אומרת לטשטש את השערוריה הנוראה.

— והאיך נתברר הענין? באיזו תעודות? — שאלתיו.

— בתעודה היחידה שלנו: יוסילי.

וברר לי את הכל: יוסילי גלה את כל תעלולי שר־האלף שלנו שהלה עשה שכם אחד עם שר־המאה ועוד קצינים גבוהים אחדים.

— והכתב העברי?

— של יוסילי.

בכתב ידו השתמשו. הכריחו אותו לכתוב מה שכתב.

הסתכלתי שוב־פעם בפקודה המוזרה.

— והמפקד שלנו החדש כבר יודע את דבר פקודה זו?

— לא. עליך למסור אותה לו תיכף, ועלי גם כן למסור לו דבר מה, אל תשאל מה.

והוא שתק.

— נו, מה אתה שותק?!

— עליתי לגדולה.

דמי קפא בי.

— מידאליה?

— לא — גדולה יהודית. אין גדולה אלא בחיקו של הקב"ה.

— משפט מות?! — מה אתה משתגע?!

עקיבא הק הדק את שפתיו בבת־צחוק, פניו חורו ועיניו ירו זיקים, אבל שקטים ומאושרים:

— לא, חביבי. שוב־פעם משפט מות? לא לזה נוצרתי שובי. די היה פעם אחת. אז שפטו אותי הם למסרקות ברזל — עכשו אני בעצמי.

חשבתי שברגע זה אתן לו פעם אחת על קדקדו מתוך התרגשותי. במקום לדבר דברים ברורים — שוב בא הוא בשטויותיו, במסרקות ברזל שלו. נתיאשתי ממנו לגמרי.

— משוגעים אפילו על פתחו של המות אינם מִשְׁתַּפִּים! —

— אוי לו למי שמִשְׁתַּפֶּה מֵהֲוָיָתוֹ הנצחית, חביבי.

— שמע עקיבא הק, אני מבקש ממך דברים ברורים. לא תורה אלא עובדות! מה מצב המשפט?

עקיבא הק הוציא כתב ומסר לי העתקה של פקודה.

ענין מוזר קצת: לנתח לנתחים, את הקצין־הקוזאק המת, לשים אותו בשק ולשאת אותו אל האויב בצרוף מכתב של מסירת מודעה,

מוחלטת, המפיג כל ספק, שראוי אני לִמשרתי. והנני מחכה לפקודתו, אדוני הנאור.

זהו הדבר, שלא רצה להגיד לי.

„ערבון על נאמנותו וגבורתו".

דברים כאלה היו מצויים אצלנו. לא פעם חרצו על מי שהוא, שהיה חשוד בדבר מה, „להביא ערבון של נאמנות וגבורה". ואולם פה, בנידון עקיבא הק — זהו מעשה נבלה בלי בושת. האונטראופיציר עקיבא הק, הגבור בכל גדודי ארצות אירופה התיכונה — לא די לו עדיין במה שעשה עד הנה. — עוד „ערבון".

מובן, שזה משמש רק מוצא מן השערוריה.

שר־המאה הסתכל בו בעינים נבוכות קצת. ברגע הראשון הוא עצמו לא ידע ברור, אם משפט זה משמח אותו, או עושה בו חדודין, — חשב קצת ואמר:

— טוב, עקיבא הק.

ופתאום נצנצה מחשבה במוחו:

— בשעתך באת, עקיבא הק — אמר לו. משפט זה בשעתו בא. יש לי פקודה בשבילך. פקודה בשביל גבור שכמותך. אם תמלא אותה — זה יהיה האות הראשון לנאמנותך למולדת.

עקיבא הק ידע, מה הוא רוצה ממנו. עיניו התנוצצו פתאום בכעין לחלוחית חידתית, שאין לה שחר.

הרהר רגע, אחר־כך הזדקף ואמר:

— אדוני הנאור! אתם כולכם יודעים, שזה לא מעשה גבורה. לפי השגתכם שלכם ולפי תורת

לא שאלתי מה.

עזבתי אותו והלכתי אל המפקד החדש שלנו למסור לו את הפקודה.

כשנכנסתי ומסרתיה לו – נשך את שפתיו, חשב רגע ואמר:

– אסוף את אנשיך הנה.

אספתי את האנשים, את כולם.

המפקד הופיע ומסר לכל הפלוגה את דבר הפקודה, ושאל:

– ובכן, ילדים, מי בכם מוכשר לזה?

המאדיארים התגרדו בערפם: הלכה קשה היא זו במקצת. לנתח גוף אדם? – לתת למנוול כזה אחת על קדקדו שלא יקום תחית המתים – מהיכא תיתי! – אבל לנתחו? –

– כלום טַבָּחים אנחנו? – אמר מאדיארי אחד בצחוק חִוֵּרִי.

והמפקד עמד במבוכה. מה לעשות? על מי לצוות מלאכה יפה זו?

– נחכה קצת – אמר במבוכתו בגמגום – נחכה־נא קצת. –

עזב אותנו והלך. כרגע שב עם עקיבא הק. והלה מודיע לו:

– אדוני הנאור, הנני להודיעו בהכנעה: המשפט נחרץ בתנאי. עלי לתת „ערבון למולדת על נאמנותי וגבורתי". עלי להראות פעם מעשה גבורה

– על מנת שלא לקבל פרס.
על מנת שלא לקבל פרס – –

– –

כעבור רגעים שמענו את קולו:
– אדוני הנאור! הפקודה נמלאה!
נשם נשימה עמוקה, הסתכל בפני המפקד ואמר:
– תודה לך, אדוני הנאור, בעד תורתך הקדושה הזו. ככה הולך הַשֶּׂה ונעשה לארי. והארי שוב לא יעלה על מזבח אחרים. הארי אינו רגיל לעלות לעולה.
ומבלי לחכות לפקודה שניה – לקח את הגוף המנותח, שם אותו לתוך השק וקשר אותו היטב.
המפקד נעלם בינתים לרגעים אחדים, אחר־כך בא חזרה ומכתב בידו.
וברגע זה חשך עולמנו בעדנו. רטט של זועה עבר בכל אברינו, עמדנו כמצבות־אבן, אחר־כך, שלא במתכוון, לחשנו:
– הוא ישא את הגוף המנותח? – –
ודמעות כבדות התחילו מתפרצות מלבנו, אשר נמס ברגע זה כאוס של שלג, לא מחום זוהר חמה צורבת. לא, אלא –
ידענו, שמה שיבוא עכשו, זה יהיה לא מות, לא הסתלקות מעולם־השקר המנוול הזה. לא אותו הדבר המכונה בשם „מיתה" בלבד.
ידענו את האויב העומד ממולנו; וידענו, שאותו האיש שימסור להם את המכתב בצרוף הגוף – הוא – –

הגבורה שלכם זה לא מעשה־גבורה· אתם מוכשרים לזה בלי שום אומץ. אלא שבכל זאת צודק אתה, אדוני הנאור: בשבילנו זוהי גבורה שאין למעלה הימנה — —

המפקד נעץ בו את עיניו:

— מה אתה מפטפט?

מצחו של עקיבא הק הבריק בברק מֶטֶאוֹר:

— אתם, אדוני הנאור, הראיתם גבורות כאלה ברומא, בהישפאניה, בפולאניה, באוקראינה· ובקרוב תַראו גבורות גם במולדתכם שלכם· ובכל מקום·

— נו, טוב טוב, שתוק ומלא את הפקודה·

ועקיבא הק מלא את הזועה· ואנחנו עמדנו והסתכלנו; אחדים חפצו לעזור לו בזה, הוא מיחה ודחה אותם במנוחה, בתודה· התכונן ובשעת הכנה מלמל כמו לעצמו, בקול לחשים, בנעימה קלה:

— לא זוהי גבורה הבאה מתוך התפעלות· ולא זוהי גבורה המעמידה את גופך בסכנה· גם לא זו הבאה מתוך שנאה· אלא — — לעשות מעשה, הממית את נפשך, את הרגש היפה שבך, מיתה עולמית, והמכרית את שורש הרוח שבך, כרת — זוהי גבורה· — —

אחר־כך עמד רגע, פנה אלינו, אל מקורביו ואמר בלשון רכה, בפאתוס חם וצח ובקול מצלצל ובוטח:

— לא זהו הקדוש לאומתו, מי שמקריב את חייו, את גופו, על מזבח אלהי האומה שלו, אלא זה, המקריב גם את עולמו הבא — — —

והוסיף בזמרה שוטפת:

הוא הפנה אלי את ראשו הגא ואמר בנחת:

– טפשים אתם, חביבי, למה הפקודה? הן מי הפך את כל המלחמות הקדושות בעולם מקדושה לטומאה? הפקודה. לא פקודה, חביבי, אלא אכסטאזה. את זה עלי לתקן: רבי עקיבא בן יוסף מת עדיין מתוך הכרח, בידי הרומאים, ועל עקיבא בן יוסף הַק למות מתוך רצון, מתוך שמחה, מתוך אכסטאזה.

הסתכל בכולנו והוסיף כבשכרון:

– קלקלה גדולה ונוראה הולכת וקרבה אלינו מכל פנות העולם. מלחמה זו אינה אלא פתחון פיו של השטן המשחית לישראל. עלינו להביא קרבן מראש על המזבח הגדול. לא אלהינו הוא התובע את הקרבן – אך עלינו בעצמנו לחביאו לו. בלי קרבן זה לא יולד הדור החדש, הממית את עצמו באהלו של אלהינו – –

דממה כבדה וגדולה קמה בינינו.

עקיבא הק הולך מאתנו למות.

ובאיזו מיתה למות – –

עָצמנו את עינינו מלהביט בפניו.

ובתוך הדממה האפלה שמענו קול מדבר אלינו. בלחש, במתינות ובנחת:

– כל ימי הייתי מצטער, מקרה זה מתי יבוא לידי ואקיימנו – –

את פניו לא ראינו, רק את קולו שמענו.

והקול הוא קול אחר לגמרי. באותה שעה היה קול זה קולו של זקן מופלג.

לא היה בנו כח לגמור אפילו את המחשבה.

המפקד מסר לו את המכתב ואמר בצחוק של לעג:

– נו, אדון אונטראופיציר השקרן המפורסם! איזה שקר יספר לנו עכשו? אנחנו הקשבנו תמיד בחפץ לב לספוריו הנפלאים כל כך.

עקיבא הק חייך לו בפניו:

– שקר? אדוני הנאור, שקר? – –

תחב את ידו לתוך כיס־החזה שלו, הוציא משם ספר קטן ויפה, בכריכת עור ומסר לו:

– הרי לך אדוני הנאור השקר היחידי והגדול בחיי כדור הארץ שלנו. – אין שקר בעולם אדוני הנאור, אבל ישנן בריות, העומדות על המשמר להפוך כל מיני אמת נשגבה לשקר! אמת זו – הראה על הספר הקטן – אמת יהודית נפלאה ומזהירה זו שבגלגולה הראשון קראו לה בשם „הר סיני" – הפכתם אתם לשקר וקראתם לה בשם „הר־הזיתים". וכשם שכל ימי חיי ספרתי לכם „שקרים" ואתם לא האמנתם, ככה גם עכשו אַראה לכם שוב פעם „שקר" אחד, את השקר הגדול של כל ימי הויתי בעולם הזה ובעולם הבא – ושוב לא תאמינו לי! –

ולקח את השק והלך כלפי חזית האויב.

המפקד בדק את הספר הקטן וראה: ספר התנ"ך ביחד עם הברית החדשה היה בידו. – –

אנכי נגשתי אל עקיבא הק, כמי שרוצה לעכב בידו:

– משוגע, הלא על זה אין לך פקודה!

הולך הוא ישר, מבלי לפנות ימין ושמאל ומבלי להביט לאחור. צועד קדימה — והרוח המצויה מביאה אלינו הד קולות מקוטעים של אותה המנגינה הידועה לנו כל כך:

— „אדם יסודו מעפר — — וסופו לעפר" — —

ואנחנו כולנו עומדים קפואים ומביטים אחריו בעינים בולטות מחוריהן.

— הוא מזמר? — שואל המפקד העליון בתמיהה, כשהוא מסתכל בו דרך המשקפת.

— כן — נזרק מפי כולנו בבת־אחת.

— תמיד מזמר הוא — מעיר אחד מאתנו.

— הפלא ופלא — — משוגע.

כל האופיצירים הביטו בו דרך המשקפות שלהם. מערכת האויב היתה רחוקה מאתנו כארבע מאות פסיעה בערך. הוא הגיע לשם.

ואנחנו עמדנו ובנשימה נעצרה ולב קפוא הסתכלנו. הסתכלנו — — וכל הנעשה שם היה נראה לנו ברור דרך הזכוכית: הוא הגיע לשם. הם הקיפו אותו. הוא מוסר להם את המכתב. אחר־כך את השק. ופושט את מעילו. טליתו הקטנה מופיעה לפניהם עם ציציותיה. אחד מהם בודק בטלית הקטנה ובציציותיה. — — אחר־כך בודקים את השק. — ושוב פעם את הטלית. הם מביטים זה בזה — —

אחד מהם מרים את אקדוחו לירות בו. השני עוצר בעדו. הם מדברים אתו. הוא עומד בלי תנועה ומדבר. אחד מהם מכה באגרופו על פניו.

— כל ימי הייתי מצטער — — —

כשפקחנו את עינינו — הסתכלנו זה בזה בשאלה, בתמיהה.

— מה זה?

יהודי זקן עמד לפנינו — —

חשבתי שנטרפה עלי דעתי לרגע.

מי שהוא לוחש לי באזני:

— זה אביו? —

והזקן — תחת זרועו ספר עבה.

איפה השק? — הלא זה ספר? —

והקול הולך ומתרחק מאתנו:

— כל ימי הייתי מצטער — — שמע ישראל — —

והקול מזמר, בנעימה חשאית ומפעפעת —

טז.

כששב רוחנו בנו — הוא כבר לא היה על מקומו.

היו פה אופיצירים אחדים ובתוכם גם המפקד העליון, שבא פתאום ועשה רעש בתוכנו:

— מי נשא את השק?! עקיבא הק?! מי זה שלח אותו?! מי צוה עליו שילך?! — חזירים! מי עשה זאת?!

פני המפקד שלנו הכסיפו.

— אנכי לא, אדוני הרם! — גמגם בשפה רפה — הוא עצמו — —

והוא כבר הולך שם, מחוץ למחיצתנו — —

הם שופדים אותו על המוט. המוט נכנס אל קרבו יותר ויותר. שנים מהם מושכים את רגליו ושנים את ידיו למטה, למטה.

הוא אינו זז.

המוט נכנס אל תוך גופו והם מושכים, בכח, בחזקה – –

– דם.

מלחש אחד האופיצירים בזועה – –

– דם.

ופתאום – וקול חזק אֲבל נעים מאד. – – קול מנעים באויר הולך ובא אלינו על כנפי הרוח המצויה. הוא מזמר – –

הקול הולך וממלא את רחבי הככר, את האויר, את חלל־העולם ואת היקום:

– שמע־ישראל – ה׳ – אלהינו – ה׳ אחד – א—אחד—חד—חד —

– דם! לוחש שוב פעם אחד מאתנו.

ואני מביט ורואה: הדם נוזל מפיו, מעיניו, מאזניו, מחטמו ומגופו למטה.

האופיצירים שלנו הסירו את משקפותיהם והסתכלו זה בזה

– הרי לך שקר – – מלמל מי שהוא –

נשמטתי על הקרקע ומוחי נמלא ערפל עב.

והזמרה הולכת ופוחתת, הולכת ומתלחשת –

א—ח—ד – – – – – – – – – – – – – – – – –

– –

הוא אינו זע.

שוב נגש אחד מהם ומדבר אתו. אחר־כך – תנועה רבה ביניהם.

שנים מהם הולכים. אחד מהם שב ומביא מוט ארוך. מחדדים את המוט ותוחבים עמוק באדמה. שנים אוחזים בו ופושטים את בגדיו –

הוא עומד עירום. השמש לוהטת.

רוח צוננת עוברת על פנינו בנחת.

המפקד העליון שלנו מסיר את המשקפת מעיניו ואומר בעצבים גרויים:

– תנו להם אש! ירו בהם, בכלבים, ימותו עמו ביחד:

אנחנו מרימים את כלי־זיננו ומתכוננים לקלוע בהם – – באותו רגע – – והנה הוא, עקיבא בן יוסף, מפנה פתאום את פניו אלינו במתינות ומסתכל בנו משם.

מנענע הוא בראשו – – „לא". „אל נא".

ידינו נתרשלו. –

המפקד העליון מסתכל בנו אחר כך תוחב שוב את עיניו במשקפת ומסתכל ורועד.

והם – אוחזים בו, מרימים אותו למעלה, על גבי המוט החד. – מושיבים אותו על החוד –

אחד מאתנו התעלף.

– סורו מפה כלבים נבזים! – גוער בנו המפקד העליון!

אנחנו נסוגים אחור לרגע, אחר־כך שוב מתגנבים להסתכל שמה בסתר.

עַל הַסַּף.

מַסָּה

וְאִישׁ מִכֶּם אַל יָעֵז לְנַשְּׁקֵנִי בְּמוֹתִי,
פֶּן יָמוּת פַּעֲמַיִם.

— מִצַּוָּאָתוֹ שֶׁל סָבִי. —

עַל הַסַּף.

לְמַרְיָה רָפָלוֹבִיץ׳,
קָרְבַּן־הָאֱמוּנָה.

אחד לילות הזועה הארורים ביותר.

זה שלשים ושש שעות רצופות שאנחנו ממיתים זה את זה, לילה ויום, בלי הרף, בלי מנוחה, בלי אכילה, בלי שתיה ובלי שינה.

והחושך מטמטם ממש. משום שגם ברקי־יריות אינם מאירים לנו הפעם.

משתגעים והולכים אנחנו באפלה מנודחת זו. ברמחים, בחרבות, דוקרים, שופדים, נוקבים זה את זה, בפראות, בצעקות, בכעס, בנשיכות, בקללות, באנקות, בנהימות, בבגדים לחים מזעה, מגשמים, מרפש המטביע אותנו בקרקע עד הקרסולים, מפיל אותנו על ידינו ועל פנינו, ואנחנו קמים בעמל ושוב מתנגחים, מתגוששים, מכים, דוקרים באויר, בערפל, בחשכה, בלי כח, בלי מטרה, בלי מוח, בקטעי־אנחות צרודות, בכחות אחרונים.

ולפעמים שופדים איש את חברו במקום האויב. והאויב הולך ונעלם, בזה אחר זה, והידים מתנענעות כבר מאליהן —

מה זה?

אני שואל ואיני שואל. ואיני זז.

יהי מה שיהיה.

וגם נחירת משרתי פסקה.

הגם הוא ברח?

השינה כה מתוקה. מה לי ולכל. יהי מה שיהיה.

ופתאום — בעיטת רגל בראשי:

— קום, הארור!

החשכה עבה, איני פוקח את עיני ובכל זאת רואה אני ברור:

אופיציר רוסי, קוזאק, בעט בי. קוזאק גבוה. בידו האחת כידון ארוך ובשניה — גולגולת אדם כרותה ותלויה באגרופו בשערה.

לא נבהלתי. מה לעשות? קמתי והלכתי עמו.

איה כלי־זיני? הלא בידי לירות בו.

לא משרת, לא כלי־זיין, לא כלום. כל הפלוגה שלי קמה וברחה.

אני הולך לפניו, כלפי מערכתם.

מדוע לא נמלטתי?

אחרתי המועד. החיילים שלי ברחו ואני נשארתי לבדי.

אני הולך לפניו והוא אחרי. ומצדי האחד מופיע עוד רוסי אחד ועוד אחד מצדי השני.

נפלתי בשבי.

הם מדברים בינם לבין עצמם. אני איני מבין אף מלה. אלמלי היו מדברים רוסית לכל־הפחות, מלים רוסיות

עד כדי התעלפות —

ופתאום — פקודה: מנוחה·

פקודה כזו אינה זקוקה לביאור מפורט· במקום שמשיגה אותנו — שם אנחנו ממלאים אותה.

משתמטים על הקרקע וכעבור רגע — ישנים·

— פַּאוּל! — מבקש אני את משרתי·

— הנני! — שומע אנכי בחשכה, קרוב לי·

הוא הולך ומתלבט אלי על ארבע·

— בבקשה, אדוני הנאור: פה, פה· שם רפש מסריח· פה טוב.

אוחז הוא בידי, מוביל אותי פסיעה לאחור ומראה לי: פה. פה תשכב אתה; ואני בצדך·

אני נשמט ושוכב· ברפש· אך למראשותי — רך· רך ונעים וחם במקצת·

המשרת שלי כנראה הציע לי מקום טוב·

עיני נעצמות מאליהן· מרגיש אני שבעוד רגע אישן· אלא שהקרקע מתחתי, כאילו זז, כאילו נע, עולה ויורד· —

אין־דבר· זוהי נקיפת לבי שלי. העצבים כל־כך נרגזים, עד שאינך מבחין בין דבר לדבר·

רגלי מתמתחות בהנאה נעימה, ידי מתרשלות בעונג פנימי, לבי מאיט את נקיפותיו ומוחי הולך ומתערפל בערפל מתוק·

המשרת שלי כבר נוחר —

ופתאום—אִושה קלה מסביב· רעש קל של תנועות· אנשים· כאילו קמים הם פתאום ובורחים, נמלטים עַל נפשם לכל צדי

—פַּאן, עכשו תמות.

ידעתי מראש, שלמיתה אני הולך, ואף־על־פי־כן עורי צמרמר עלי ולבי מתחיל מרקד בקרבי.

הוא הרים את האקדוח ואמר:

— פתח פיך, אני אירה בפיך.

עיני יצאו מחוריהן, פי התעקם וכל פני נתעוותו כפני ילד קטן בשעה שפר־נגח הולך וקרב אליו ואין לו מקום לנוס.

— פתח פיך, פַּאן.

קול בכיה הולך ומתבצבץ מגרוני — אני עוצר בעדו.

— אל־נא, פַּאן, — מגמגם אני בבכיה — אל נא.

ומתבייש אני על הפחד ועל המורך ביחד. אלא שהוא מגיש את האקדוח אל פני ומחייך:

— אל־נא, בבקשה, פַּאן, בבקשה, למה לך זאת? משטה אתה. אל־נא. למה? אני איני אויב. אני אוהב אותך. אני —

— פתח פיך!

אני פותח את פי.

מדוע איני מתעקש? מדוע איני מזדקף ואיני מת מיתה יפה, כגבור? — הן אחת היא לי.

והוא מחייך:

— עכשו תמות. בפיך. חפץ אתה למות?

— לא, פַּאן יקר, לא. לחיות. אני —

— דום! פתח פיך. אני אירה לתוך חכך.

ותוחב את האקדוח לתוך חכי.

אחדות אני מבין כבר, אלא שהם מדברים באיזו שפה זרה לגמרי.

אני מקשיב ומבחין: קוזאקית הם מדברים זה עם זה.

כן־כן, קוזאקית.

כלום ישנה שפה קוזאקית? בודאי ישנה. והם מדברים קוזאקית ובדרכנו הולך וקרב אלינו איזה אילן גדול ורם.

וסביב האילן אור.

מאין בא האור?

מן האילן בעצמו, מבין הענפים.

— עמוד!

אני עומד מלכת.

— אל האילן!

אני נגש אל האילן.

— חזור לאחוריך!

אני חוזר ואחורי כלפי האילן.

שני קוזאקים אוחזים בשתי ידי, מפתלים אותן לאחורי, מעכבים בהן את הגזע העב, אני חפץ לצעוק והם מניחים את דעתי:

— אל תירא, פּאן, אל תירא, לא יכאב.

ובאמת, איני חש כאב. ידי הנעקמות לאחורי מחבקות את האילן העב, שבורות הן ממש — ואיני חש כאב.

והשלישי, זה שבעט בי בשנתי, עומד מלפני, מוציא את אקדוחו מצדו ואומר:

והוא עונה במנוחה:

– זה חודש ימים שאני מת ואתה אפילו לא התאבלת עלי. אף טיפה אחת לא הורדת. גם אמנו מתה, זה ארבעה חדשים. ואתה מחייך. חפץ אתה למות? מות גם אתה.

הוא גוחן אלי ומנשק לי.

לא אחי הוא. מוחי קודח, דמיון־שוא. רוצח רוסי, המתעלל בי. נורא. עלי למות. לעזוב את אמי, ואת אחי החביב.

והוא מסיר את האקדוח מלבי ומכוון אותו אל בטני.

– כן, יריה בבטן, היריה בבטן – אתה יודע? – היריה בבטן גורמת צער נורא: האוכל משתפך מתוך בני המעיים –

אני יודע, אני שומע ממרחק קול צעקתו של גוסס, המת ביריה בבטנו וצעקתו מנסרת את העננים הכחולים־השחורים.

רעדה אחזה את בני מעי. אני בוכה בלי קול:

– בבקשה, פַאן, אני מבקש מאתך, מאת לבך הטוב. אני מבטיח לך – אתה איש טוב – אחי אתה – אישטוואן –

– כן. איש טוב. תן את רקתך, הפנה פניך הצדה. יריה ברקתך.

אני מפנה את ראשי הצדה.

מה זה? – לא רוסיים אוחזים בידי אלא אשה.

היא, היא. מַרגיט, כל אהבתי הגדולה והחמה מפעפעת בקרב דמי:

שתי דמעות רותחות נגרות על לחיי. גופי רועד ומזדעזע, אני עוצם את עיני ומחכה.
הברזל הקר נוגע בשיני, בלשוני ובחכי.
אני מזיע ומחכה.
הוא מוציא את האקדוח מפי ומחייך:
– לא, לא לתוך פיך. בצוארך.
אני פוקח את עיני בהנחת־דעת ומחייך. משטה הוא בי.
והוא מהדק את הברזל הקר אל צוארי.
אני עוצם את עיני ומרתת ומחכה.
– לא, – אומר הוא – ישר לתוך לבך הארור.
אני פוקח את עיני.
והוא חושף את בגדי, את כתנתי ומכוון את פי האקדוח אל לבי.
– פה, פה לבך החולה.
לבי עומד מלדפוק, ובגרוני אני מרגיש חניקה.
– בבקשה, פַאן, אתה איש טוב, ישר, איש אינטליגנטי. אל־נא.
– כן, אני איש טוב, ישר אל לבך.
ומהדק את הברזל אל לבי ומחייך.
ועכשו רואה אני, שזה לא אופיציר רוסי, אלא אחי, כן – אחי אחי העובד בצבא הגרמני –
– אישטוואן! – אתה – מפליט אני בחדוה ובמנוחה – אישטוואַן – אתה! – אמור־נא להם, שיניחו את ידי, מה הם חפצים. הם גורמים לי כאב.

הוא פונה אל אחד החיילים שלו העומדים בשורה מאחוריו ואומר:

– תן את חניתך׳

הלה מוסר לו את חניתו החלודה׳ הוא מכוון אותה אל לועי׳ מתחיל תוחב אותה פנימה׳ לאט־לאט, במתינות׳ כאב אינני מרגיש עדיין׳ אבל דמי הולך ורותח, הולך ומפעפע׳ לבי הולך ונחלש, הולך ונעשה חלל, הולך ומת׳ אני מרגיש את חוד החנית בחכי, מוחי הולך ומתערפל, אני עוצם את עיני –

– אוי – –

הוא שולף את החנית, מביט בי בעינים פקוחות לזועה, נועץ בי את שני אישוניו האדומים וצועק בלחישה ובחמה נוראה:

– אתה טמנת את אבי הגבור לתוך הרפש, לתוך בית־הכסא! את אבי!

אני פוקח את עיני – לא האופיציר צועק עלי, אלא נער כבן שלש־עשרה׳ נער צעיר וחוור־פנים. והוא מוסיף בדמעות ובכעס:

– את אבי הנאור! – לתוך בית־הכסא! בכפר – יודע אני היכן – בכפר לאזארובקה – אצל הארמון פון־וֶוליצקי! – דום! – אני אעשה אותך ככברה! –

והתחיל מנפנף כלפי גופי בחוד החנית, כלפי פני, כלפי עיני, כלפי מוחי, כלפי בטני, כלפי גרוני, במהירות, באבחות תכופות, אני עוצר בעד נשימתי, הולך ונחנק,

— מרגיט — צפור־זהבי — יתומה יקרה — כלתי המתוקה — תקותי וששוני — הוא חפץ להרגני —

היא אינה פונה אלי ואינה מקשבת לדברי.

— מרגיט — את — לא את? — מרגיט וֶרדֶשי —

היא עוזבת את ידי ומשתמטת על הקרקע ברפש. אני חפץ לגשת אליה ולהרימה, אלא שאין ביכלתי לזוז ממקומי. ידי כפותות, נפתלות סביב האילן —

ופתאום נתקררה דעתי: אַ — זה חלום. תהלה לאל. דמי שוטף בקרבי כמעין חם ומבריא. בודאי חלום, שוטה אני. מובן שכל זה חלום הוא. האיך באה מרגיט לכאן? על שדה הקרב?

כן: בחלומי אני רואה את כל אלה. חולם אני. אלא שיודע אני כי חולם הנני. אני רואה אותה שוכבת על הקרקע חורת, צהובה, ברפש, מתה — חלום.

אלא שהברזל הקר מעיק על רקתי —

לא, לא חלום. הוא ימית אותי. יירה ברקתי. אני מחכה. עוד רגע, התפוצצות, הכדור יחדור לתוך מוחי, אמות.

— בבקשה, פאן, אני מבקש מאתך בבקשה רכה: המיתני־נא בבת־אחת. ירה בי והמת אותי. חפץ אני למות. בבת־אחת. אל־נא תצערני.

הוא מסיר את האקדוח מרקתי ואומר:

— לא. לא באקדוח אמית אותך. לא ביריה, לא בכדור, אני אמית אותך בחניתי. אדקור אותך, כמו שאתה הרגת את אַרתּורי. אנעץ את החנית לתוך לועך.

חפץ אני לקום ולשפוך לפניה את אשרי שאין לו גבול – אלא שנמלך אני בעצמי: לא. אפשר כל זה הוא אך חלום. ימשך עוד. כה נעים!

והיא פושטת את בגדי.

ואחר־כך – את עורי, המזוהם מפצעים ודם.

ואחר־כך – את בשרי העיף ואת עצמותי הספוגות כאב – ואומרת:

– פתיי היקר. פתיי. נבהלת? סבלת. נדמה לך, שנורא הוא. אני גם־כן נבהלתי בתחילה, פתיי היקר. חפשי אתה.

ומלטפת אותי ואומרת:

– הם עומדים עדיין כאן. אלא שאין לך להתירא מהם. אין הם שולטים בך כבר. בוא עמדי ביחד למעלה.

אני מחבק אותה ומתרומם למעלה, על האילן.

אני קל כנוצה. בלי בגדים, בלי בשר, בלי גוף, בלי כל, בלי מוח, בלי עצמות, בלי לב כואב, בלי כל, מתרומם למעלה, למעלה.

אלא שהאופיציר וחייליו מרגישים בדבר, הם רודפים אחרי, מטפסים על האילן:

– הוא חי! – צועקים כולם – הוא חי! הנבל! הוא נמלט! –

אחדים עולים על האילן, אחדים מכוונים את כלי־זיינם לירות בי. אלפי פיות של קני־רובה פתוחים עלי – אני עוצר בעד נשימתי. זועה נוראה תוקפת אותי: אם עכשו ימיתוני – קץ לכל!

רועד בכל אברי, גופי נצמד אל האילן והחנית מתהפכת בי בחפזון נורא, נוגעת בי לרגעים, רוחי הולך וקצר —

— פַאן, חבר, אבי, בבקשה, אחי, מרגיט, אישטוואן, אהובתי, אמי, בבקשה, אל־נא תענני, הרגני בבת־אחת, אחלי, נא, נעוץ בי את החנית, אוי — אוי —

הוא נועץ בי את החנית, בפי, לתוך לועי, עמוק, לתוך ראשי — אוי, אני מרגיש כאב· לבי נדם· תסיסה חמה, נעימה ונוראה עוברת בי מכף רגלי ועד מוחי· אני עוצר בעד נשימתי, מיתה — מיתה משונה, פלצות רותחת משתפכת בכל דמי — אני מת· סוף· הכל אבד· הכל — — —

הוא שולף את החנית מתוך פי ואומר:

— קץ· מת, פגר נבזה. נלך· ירקב פה·

אני נופל על הקרקע מת· טוב· ומה בכך? כמין כאב קטן וקל אני מרגיש בגרוני ולא יותר· פטור, מכל הפחדים והצרות· מן האימה, מן היסורים, מן המלחמה, מן הלילות האפלים, מן הרעב, מן הרפש — ומן המות!! — הזה הכל?! לא יותר? ועכשו? —

אני נושם נשימה מקילה, מניחה, מפישה ומבורכה:

אַה — ה — ה —

אושר פנימי של אור אין קץ וגיל אין־חקר נכנס בי ברגע זה·

— פטור מכל, מכל· חפשי, חפשי לעדי· לכל רוחי·

מרגיט קמה מן הקרקע ונגשת אלי·

היא עוצמת את עיני העששות ומנשקת לי·

עוד לא הספקתי לסיים את קריאתי והמשרת שלי מודיע לי:

— אדוני הנאור, אני אלך ואביא את גופו של האדון האֶקסלֶנץ! אני יודע, היכן הוא· בבקשה לתת לי שני אנשים·

מוחי היה עיף, נתתי לו שני אנשים ואמרתי בעצלתים:

— לך, ואת הפקודה כולה מסור להפלדוֶובל·

וחפצתי לשכב ולישון עוד·

ופתאום אני רואה — והנה למראשותי גוף מת, ששימש לי כר כל הלילה·

— תופת ורעם!

ומתוך כיסו בולטים ניירות· בדקתי בהם ומצאתי מכתב:

— „אנדראש יקירי, מחמד־נפשי ואהובי היקר מכל!

„זה היה המכתב האחרון שלי· לא אוכל השאר בחיים· עיפה אני ואומללה· יתומה אומללה אני· עברתי בימים האחרונים אל אמך הטובה והיקרה, זה היה המקלט האחרון בחיי· היא קבלה אותי כפרי בטנה ואני הייתי מאושרת· פתאום מתה גם היא· ובו ביום, בשעת קבורתה, באה ידיעה מאת הצבא הגרמני, שאחיך אישטוואן גם־כן נפל, ואתמול בחלומי ראיתי גם אותך מת· למה לי חיים? היה שלום· ואם בכל־זאת תשאר במקרה בחיים — בוא עלי קברי ומות שם·

אהובתך האומללה: מרגיט וֶרדֶשי״·

משמשתי בעיני: מה זאת?

אישטוואן — מרגיט — וורדשי — אנדראש —

— מרגיט! — נאנק אני — מרגיט — מרגיט! —

ופתאום — ברקי־יריה! — — — דממה.

היריות לא השמיעו קול. ולא נגעו בי.

נכנסו דרך בי — ולא נגעו בי.

אני מתחלחל בכל מהותי, כעין תסיסה קלה, אֵדית עוברת בי ואני פורש כנפים — ועף! עף בחפזון! עוד רגע קל מצמצם אני את מחשבתי לדעת, מה נעשה בי — אחר־כך, כילד בחיק אמו אחרי זועה נוראה — צחוק רם, רחב ומאושר מתפרץ מתוך כל מהותי:

— הא — הא — הא!!

מה מגוחך! הזהו המות?! מה מגוחך! —

ואיקץ.

כשפקחתי את עיני כבר האיר הבוקר. בוקר לח ומנוול.

חפצתי להתהפך על צדי השני ופתאום אני שומע:

— אדוני הנאור, פקודה!

אני פוקח את עיני ולפני עומד משרתי וחייל אחד המוסר לי פקודה עליונה.

אני נוטלה מידו וקורא:

— — „בלילה זה נעלם הגיניראל ארתור גוטהאגן עם משרתו. נודע, שמשרתו בעצמו רצח אותו באופן אכזרי מתוך שנאה. פקודה: תיכף ומיד למצוא את גוף הגיניראל, ומי שיתפוס את הרוצח יצטיין בהצטיינות גבוהה. שם הרוצח: אַנדראַש בֶּנדארי. על מצחו: צלקת —

המצביא הראשי".

— מאתך אדוני הנאור נודע לי·

— מאתי?

— כן, מאתך, אתה גלית לי בחלומך, בשנתך צעקת, הקיצותי ושמעתי אותך מדבר·

ברגע זה נתחוור לי הכל·

הסתכלתי עוד הפעם בגוף המת המוטל למראשותי וראיתי: צלקת ארוכה לו על מצחו·

משתי את חזהו — כמעט שהיה חם עדיין·

הבאמת מת איש זה בשעה שאני שכבתי עליו?

פיו הפצוע היה מלא דם קרוש· דרך פיו דקרו אותו·

ומשרתי מוסיף:

— ועכשו, אדוני הנאור, אלמלי היה עולה בידי למצוא את הרוצח?!

קמתי מעל הקרקע והראיתי לו למשרתי על הגוף המת:

— הנהו לפניך·

מעולם לא ידעתי שמות הללו· אך ידועים הם לי – ידועים· – מהיכן –

בדקתי את כתבת המכתב:

„להחייל המשרת אצל הגיניראל האדון גוטהאגן, אנדראש בנדארי וכו׳״.

בהתאמצות גדולה עלתה לי לצמצם את מוחי ולהבין את הענין·

המת, ששימש לי כר הלילה, הוא אנדראש בנדארי· –

הוא־הוא המשרת של הגיניראל גוטהאגן, שהפקודה מחפשת את גופו הנרצח· –

ובכן: הוא־הוא הרוצח המחופש·

מרגיט וורדשי היא אהובתו· כן· מרגיט – –

והיא שהודיעה לו, שאחיו אישטוואן מת בצבא הגרמאני –

ואני יודע את כל אלה· –

עודני מהרהר ומתפלא – והנה משרתי בא ומביא ביחד עם שני אנשיו את גוף הגיניראל המת· הגוף היה מלוכלך בצואה באופן נורא·

– היכן מצאת את האדון הגיניראל?

– פה, לא רחוק, כפסיעות אחדות מכאן· בכפר לאזארובקה הקרוב· בבית־הכסא היה· שם בחצר הארמון פון־ווליצקי·

אני חוזר בהרהורי על דבריו:

כפר לאזארובקה – ארמון פון־ווליצקי – בית־הכסא –

והמשרת מוסיף בלי שאלה:

התכן:





UNIVERSITY OF CHICAGO



54 677 871